

19.9.1984

1

Työkyvyn arviointi ja eläkeasian käsittely työeläkelaitoksessa

Työkyvyn ja työkyvyttömyyden arviointi ovat kaikkein vaikeimpia työeläkkeisiin liittyviä ratkaisuja. Kunkin yksilölliseen tilanteeseen liittyvät moninaiset asiaan vaikuttavat tekijät on arvioitava puolueettomasti ja oikeudenmukaisesti.

Yli kahdenkymmenen vuoden kokemukset työeläkelainsäädännön soveltamisesta tarjoavat kuitenkin työeläkeasiain käsittelylle yhtenäisen pohjan. Tarvittavat toimenpidesarjat ja huomioon otettavat näkökohdat voidaan luetteloida ja perustellen kuvata loogisina prosesseina.

Eläketurvakeskus ryhtyi kaksi vuotta sitten kokoamaan työkyvyttömyyseläkeasiain käsittelyä varten laadittuja ja tarvittavia ohjeita yhtenäisen käsikirjan muotoon. Kokoamis- ja kirjoitustyö on tehty Eläketurvakeskuksen lainopillisella osastolla, ja työn on muokaten tarkastanut Eläketurvakeskuksen yhteydessä työskentelevä tulkintaryhmä, jossa työeläkejärjestelmän eri tahoilla on edustuksensa.

Ohjeiston tarkoituksena on kodifioida ja täsmentää nykyisin hyväksytty käytäntö ja esittää se yhtenäisessä muodossa. Ohjeistolla pyritään myös yhdenmukaistamaan eläkelaitosten käytäntöä. Ohjeisto ei kuitenkaan voi olla eläkelaitoksia ehdottomasti sitova siltä osin kuin se sisältää lain tulkintaa tai valinnaisia menettelytapoja koskevia suosituksia.

Tämä yleiskirje korvaa Eläketurvakeskuksen aikaisemmat yleiskirjeet n:ot 16/73, 5/74, 26/76 ja 30/80.

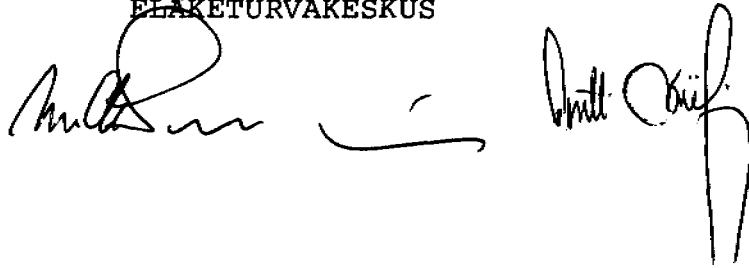
Valmistunut käsikirja tarjotaan ensi sijassa työeläkelaitosten käyttöön. Se on tarpeellinen myös muille, jotka joutuvat työssään tekemisiin työkyvyttömyyden arvioinnin ja työkykyä koskevan päätöksenteon kanssa.

19.9.1984

2

Rengaskansio pyritään pitämään ajan tasalla toimittamalla tarpeen vaatiessa korjaus- ja täydennyslehtiä. Ne pyritään jakamaan jokaiselle rengaskansion haltijalle. Ajan tasalla pidettynä kansio säilyttäneen käyttökelpoisuutensa pitkään.

ELÄKETURVAKESKUS

The block contains three handwritten elements. On the left is a large, stylized signature. In the middle is a simple horizontal line with a small upward tick at its right end. On the right is another signature, which appears to be 'Matti Oksanen'.

TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKE

1.	Työkyvyttömyysmääritelmä	1
1.1.	Sisältö	1
1.2.	Lääketieteellisen selvityksen merkitys työkyvyttömyyttä arvioitaessa	2
1.3.	Sosiaaliset tekijät työkyvyttömyyttä arvioitaessa	2
1.3.1.	Saatavissa oleva työ	2
1.3.2.	Vaikeuksia saatavissa olevan työn määrittelyssä	3
1.3.3.	Koulutus ja aikaisempi toiminta	3
1.3.4.	Ikä	4
1.3.5.	Asumisolosuhteet	4
1.3.6.	Yhteenveto	4
1.4.	Ansioiden alentumisen merkitys työkyvyttömyyttä arvioitaessa	6
1.4.1.	Ansiotason muutokset työkyvyttömyyden mittarina	5
1.4.2.	Ansiotason laskun mittaamisvaikeuksia	6
1.4.3.	Yrittäjä ja ansiotason alentuminen	7
2.	Työkyvyttömyyseläkkeen hakemista edeltävät toimenpiteet	8
2.1.	Sairausvakuutuslain mukainen päiväraha ja työkyvyttömyyseläke	8
2.2.	Ennakkotiedon pyytäminen ennen osaeläkkeen hakemista	10
3.	Eläkkeen hakeminen	12
3.1.	Lomake	12
3.2.	Osaeläkkeen muuttaminen täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi	13
3.3.	Jatkohakemus	14
4.	Työkyvyttömyyseläkehakemuksen ratkaiseminen	15
4.1.	Hakemuksen ratkaiseva eläkelaitos	15
4.2.	Ratkaisutoiminnan muodoista	16
4.2.1.	Työkyvyttömyysasiain neuvottelukunta	17
4.3.	Valmisteleva käsittely eläkelaitoksessa	18
4.3.1.	Päivärahatiedustelu	18
4.3.2.	Työsuhdetietojen tarkastaminen ja eläkehakemuksen jakaminen	19
4.3.3.	Tiedot eläkkeenhakijan saamista muista korvauksista	20
4.4.	Työkyvyttömyyden määrittelyä varten tarvittavat selvitykset	21
4.4.1.	Lääketieteellinen lisäselvitys	21
4.4.2.	Muu lisäselvitys	23

4.4.3.	Muiden eläkelaitosten ratkaisujen vaikutus	24
4.4.4.	Ennakoilmoitusmenettely työeläkelaitoksen ja Kansaneläkelaitoksen välillä	26
4.4.5.	Kuntoutusedellytysten selvittäminen	28
4.5.	Työkyvyttömyyseläke osaeläkkeenä	29
4.6.	Määräaikainen vai toistaiseksi myönnettävä eläke	31
4.7.	Työkyvyttömyyseläkkeen evääminen tai vähentäminen tahallisuuden tai törkeän tuottamuksen vuoksi	32
4.8.	Työkyvyttömyyden alkamisajankohdan määrittely ja sen vaikutus eläkkeen määrään	32
4.8.1.	Tuleva palvelusaika	33
4.8.2.	Mihin työsuhteeseen tuleva palvelusaika liitetään	34
4.8.3.	Rajoitussäännös	35
4.8.4.	Osaeläke ratkaisukeinona	37
4.8.5.	Eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistaminen	37
4.9.	Muutokset myönnetyssä eläkkeessä	38
4.9.1.	Täyden työkyvyttömyyseläkkeen muuttaminen osaeläkkeeksi	38
4.9.2.	Osaeläkkeen muuttaminen täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi ...	38
4.9.3.	Täyden työkyvyttömyyseläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi	39
4.9.4.	Osaeläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi	40
4.10.	Työhönpaluun jälkeen uudelleen eläkkeelle	40
4.10.1.	Epäonnistunut työhönpaluu	40
4.10.2.	Uusi työkyvyttömyyseläketapahtuma - eläke uusin vai entisin perustein	40
4.10.3.	Työkyvyttömästä työttömäksi	42
5.	Työeläkejärjestelmän kuntoutustoiminta	44
5.1.	Kuntoutuksen yleiset edellytykset	44
5.2.	Kuntoutusedellytysten selvittäminen ja kuntoutuspäätöksen tekeminen	44
5.3.	Työhönkuntoutuksen sisältö	45
5.4.	Kuntoutusajan toimeentuloturva	46
6.	Päätöksen antaminen	47
6.1.	Päätöksen muoto ja perustelut	47
6.1.1.	Myönteiset ratkaisut	47
6.1.2.	Kielteiset ratkaisut	48
6.1.3.	Osaeläkeratkaisut	50

6.1.4.	Eläkkeen jatkamista tai muuttamista koskevat päätökset	50
6.1.5.	Väliaikaiset päätökset	51
6.1.6.	Eläkkeen maksamista koskevat päätökset	52
6.1.7.	Mallipäätöslomakkeet	53
7.	Muutoksenhaku	54
7.1.	Muutoksenhakuohje	55
7.2.	Valitusoikeus	55
7.3.	Päätöksen saajan neuvonta	57
7.4.	Mihin valitus on toimitettava, jotta se tulisi valitusajassa vireille	58
7.5.	Valitusaikana eläkelaitokselle saapunut eläkehakemus	60
7.6.	Ylimääräiset muutoksenhakukeinot	60
7.6.1.	Työkyvyttömyyseläkepäättöksen purkaminen	61
7.6.2.	Työkyvyttömyyseläkepäättöksen oikaisu eläkelaitoksessa	61
7.6.3.	Aikaisempien päätösten oikeusvoimavaikutus	63
7.7.	Muutoksenhakuelinten päätökset ja eläkelaitoksen toimenpiteet niiden johdosta	64
7.7.1.	Palautuspäätökset	64
7.7.2.	Valitus tai purkuhakemus hyväksytään	65
7.7.3.	Valitus tai purkuhakemus hylätään	66
7.8.	Lausunnot muutoksenhakuelimille	66
7.8.1.	Eläkelaitosten vastineet ja lausunnot	66
7.8.2.	Eläketurvakeskuksen lausunnot vakuutusosikeudelle	68
8.	Eläkkeensaajien valvonta	69
8.1.	Yleistä	69
8.2.	Valvontatavat	70
8.2.1.	Eläkkeen myöntäminen määräajaksi	70
8.2.2.	Tiedot muista eläkeratkaisuista	70
8.2.3.	Uudet lääkärinlausunnot	70
8.2.4.	Työnantajan antamat ilmoitukset	70
8.2.5.	Valvontaluettelot ja niihin liittyviä seikkoja	71
8.2.5.1.	Automaattinen karsinta Eläketurvakeskuksessa	73
8.3.	Valvontaluettelon käsittely	73
8.3.1.	Alkukarsinta eläkelaitoksissa	73
8.3.1.1.	Karsinta ansioiden pienuuden perusteella	74
8.3.1.2.	Lähellä eläkeikää olevat eläkkeensaajat	74

8.3.2.	Tapauskohtainen käsittely	74
8.3.2.1.	Ansiovertailun suorittaminen	74
8.4.	Lisäselvityksen hankkiminen	76
8.4.1.	Tiedot terveydentilasta	76
8.4.1.1.	Tutkimuksista kieltäytyminen	76
8.4.2.	Yksityiskohtaisen selvityksen hankkiminen työnteosta	76
8.4.3.	Eläkkeensaajan kuuleminen	76
8.5.	Ratkaisun tekeminen	77
8.5.1.	Täyden eläkkeen muuttaminen osaeläkkeeksi tai päinvastoin	77
8.5.2.	Eläkkeen lakkauttaminen	77
8.5.2.1.	Eri eläkejärjestelmien yhteydenpito	77
8.5.2.2.	Lakkautus- ja muutospäätöksen perusteleva	79
9.	Eläkkeensaajan palaaminen työelämään	80
10.	Oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen sosiaaliturvasopimusten perusteella	81
10.1.	Sopimukset	81
10.2.	Sopimusvaltioiden työkyvyttömyyseläkkeiden hakeminen Suomessa	81
10.3.	Oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen ja eläkkeen määräytyminen	83
10.4.	Suomen eläkkeiden hakeminen sopimusvaltioissa	84
10.5.	Päätökset	84
10.6.	Muutoksenhaku	85

1. TYÖKYVYTTÖMYYSMÄÄRITELMÄ

1.1. Sisältö Nykyinen yksityisen sektorin työkyvyttömyysmääritelmä on ollut voimassa 1.1.1973 lukien. TEL 4 §:n 3 momentissa ja LEL 4 §:n 2 momentissa oleva määritelmä kuuluu seuraavasti:

Oikeus saada työkyvyttömyyseläkettä on työntekijällä, jonka työkyvyn voidaan sairauden, vian tai vamman johdosta arvioida, kun otetaan huomioon myös jo kulunut aika, olevan yhdenjaksoisesti ainakin vuoden ajan alentunut vähintään kahdella viidenneksellä. Työkyvyn alentumista arvioitaessa otetaan huomioon työntekijän jäljellä oleva kyky hankkia itselleen ansiotuloja saatavissa olevalla sellaisella työllä, jonka suorittamista voidaan häneltä kohtuudella edellyttää silmällä pitäen hänen koulutustaan, aikaisempaa toimintaansa, ikäänsä ja asumisolosuhteitaan sekä näihin verrattavia muita seikkoja. Työkyvyn vaihdellessa otetaan huomioon vuotuinen ansio.

TEL 5 b §:n mukaan työkyvyttömyyseläke myönnetään joko täytenä eläkkeenä tai osaeläkkeenä. Täysi työkyvyttömyyseläke myönnetään työntekijälle, jonka työkyvyn on arvioitu olevan ainakin vuoden ajan alentunut vähintään kolmella viidenneksellä. Kun työkyky on alentunut vähintään kahdella viidenneksellä, työkyvyttömyyseläke myönnetään osaeläkkeenä.

Työeläkkeen keskeisenä tarkoituksena on korvata poissääjäänyttä ansiotuloa eläketapahtuman sattuessa. Päämäärä heijastuu selvästi myös työkyvyttömyysmääritelmästä. Määritelmä on kaksijakoinen. Työkyvyn alenemisen syynä tulee olla sairaus, vika tai vamma. Ratkaisua tehtäessä tulee lääketieteellisten seikkojen lisäksi ottaa huomioon myös määritelmän mukaiset sosiaaliset seikat. Ratkaisun tulee jokaisessa tapauksessa perustua yksilölliseen arvioon hakijan työkyvystä.

Yksityisen sektorin työkyvyttömyysmääritelmä ei ole ammatillinen. Määritelmässä ei pidetä riittävänä sitä, että henkilö on tullut työkyvyttömäksi omaan aikaisempaan työhönsä, kuten on asian laita suurelta osin valtion ja kuntien eläkejärjestelmissä. TEL:n määritelmä lähtee siitä, että työntekijä ottaa vastaan jotain muuta työtä, jonka suorittamista häneltä voidaan kohtuudella edellyttää.

TEL 4 §:n 3 momentin työkyvyttömyysmääritelmää noudatetaan soveltuvin osin myös perhe-eläkettä myönnettäessä silloin kun ratkaistaan, onko lapsi TEL 4 a §:n tarkoittama edunsaaja.

1.2. Lääketieteellisen selvityksen merkitys työkyvyttömyyttä arvioitaessa

Työkyvyttömyyden määrittelyssä lähtökohtana ovat henkilön terveydentilasta saadut selvitykset. Tarkoituksena on, että arvioitaessa työkyvyn alentumista perustana tulee olla lääketieteellisesti todettava sairaus, vika tai vamma. Pelkkien sosiaalisten seikkojen perusteella työkyvyttömyyseläkettä ei siis voida myöntää. Työkyvyn alentumista mitattaessa otetaan huomioon ne muutokset, jotka sairaus, vika tai vamma on aiheuttanut henkilön ansiotasoon.

Käytännössä suuri osa työkyvyttömyyseläkehakemuksista voidaan ratkaista lääketieteellisin perustein (lääkärinlausunto). Tällöin sairaus on jo saavuttanut sen asteen, että se kaiken todennäköisyyden mukaan aiheuttaa hakijalle työkyvyttömyyden työeläkelakienkin mielessä. Tällöin sosiaalisten seikkojen lisäselvittäminen ei enää ole tarpeellista.

Eläkelaitoksen tehtävänä on lääkärintodistuksessa olevien objektiivisten tietojen sekä muun selvityksen perusteella muodostaa käsitys hakijan työkyvystä. Hakijoita tulee kohdella mahdollisimman yhdenmukaisin perustein. Näin ollen esimerkiksi hoitavan lääkärin lausuntoonsa tekemä merkintä hakijan työkyvyttömyydestä ei vielä ole eläkepäättöstä tehtäessä ratkaiseva.

1.3. Sosiaaliset tekijät työkyvyttömyyttä arvioitaessa

Niissä tapauksissa, joissa eläkkeenhakijan työkyvyttömyysasiaa ei voida ratkaista pelkästään lääketieteellisten selvitysten valossa, joudutaan kiinnittämään huomiota hakijan koko sosiaaliseen tilanteeseen, ennen kaikkea hänen entiseen työhönsä ja hänen mahdollisuuksiinsa siirtyä muuhun työhön.

1.3.1. Saatavissa oleva työ

Henkilön työkyvyn alentumista arvioitaessa on työkyvyttömyysmääritelmän mukaan otettava huomioon, millainen mahdollisuus hänellä on jäljellä olevalla työkyvyllään ja saatavissa olevaa työtä tehden hankkia itselleen ansiotuloja. Vaikka työttömyysturva onkin pidettävä erillään työkyvyttömyysturvasta, on kiinnitettävä huomiota eläkkeenhakijan tosiasiallisiin työn-

saantimahdollisuuksiin, kun arvioidaan, millaiseen työpanokseen hänen on sairaudestaan huolimatta katsottava pystyvän. Eläkelaitoksen edellytetään selvittävän, onko tällaista työtä saatavana. Ratkaisua tehtäessä ei tule ottaa huomioon sellaista työtä, jota hakijalla ei ole mitään todellisia mahdollisuuksia saada. Toisaalta ei voida edellyttää, että hakijan työkyvyille sopiva työpaikka juuri sillä hetkellä olisi paikkakunnalla avoinna.

Yleensä pyritään siihen, että saatavissa oleva työ on hakijan omalla asuinpaikkakunnalla tai lähiseudulla. Jos kysymyksessä kuitenkin on nuori henkilö, voidaan yleensä edellyttää, että hän ottaa vastaan työtä asuinpaikkakuntansa ulkopuoleltakin. Vanhemmalta henkilöltä voidaan harvoin edellyttää, että hän ottaisi vastaan työtä vieraalta paikkakunnalta. Todettakoon kuitenkin, että ratkaisussa tulee aina ottaa huomioon eläkkeenhakijan olosuhteet. Jos eläkelaitos arvioi hakijan kykenevän vielä tekemään entistä tai sitä vastaavaa työtä, mutta tällaista työtä ei ole saatavilla, eläkkeenhakijan on katsottava olevan työtön eikä työkyvytön.

1.3.2. Vaikeuksia saatavissa olevan työn määrittelyssä

Hakijan työkykyä arvioitaessa saatavissa olevan työn määrittelemisen on usein ongelmallista. Kohdassa 1.3.1. on esitetty Eläketurvakeskuksen yhteydessä toimivan tulkintaryhmän käsitys ko. asiasta. Se on yhteneväinen sen kanssa, mitä työkyvyttömyyden arviointitoimikunta eli ns. Hiekkarannan toimikunta on mietinnössään esittänyt.

Ratkaisukäytäntö ei ole täysin yhtenäinen. Esiintyy myös mielipiteitä, joiden mukaan lain sanonnalla saatavissa oleva työ tarkoitetaan sitä, että jos työmarkkinoilla ylipäätään on saatavissa sellaista eläkkeenhakijalle sopivaa työtä, johon hänen kykynsä riittävät, eläkettä ei voida myöntää. Asianomaisen henkilön asuinpaikkakunnalla ei siis tarvitse olla hakijan työkyvyille sopivaa työpaikkaa avoinna. Näin ollen tämän mielipidesuunnan mukaan eläkkeen saamisen asemesta eläkkeenhakijan tulisi siirtyä toiselle paikkakunnalle. Vanhemman henkilön kohdalla ei voida kuitenkaan edellyttää, että hän vaihtaisi asuinpaikkakuntansa.

1.3.3. Koulutus ja aikaisempi toiminta

Myös hakijan koulutuksella ja aikaisemmalla toiminnalla on merkitystä harkittaessa hänen mahdollisuuksiaan

hankkia jäljellä olevalla työkyvyllään ansiotuloja. Hakijan pohjakoulutukseen ja hänen aikaisemmassa toiminnassaan saavuttamaansa kokemukseen voidaan nojautua hänen muun työn saamismahdollisuuksiinsa ja työstä selviämistään punnittaessa. Yleensä mitä korkeampi tai monipuolisempi pohjakoulutus hakijalla on, sitä helpompaa hänen on siirtyä uusiin tehtäviin. Toisaalta voidaan todeta, että jos ikääntyneellä eläkkeenhakijalla on korkea erityisalan ammattitaito tai koulutus ja hän on ollut pitkään tässä työssä, ei häneltä yleensä voida edellyttää siirtymistä uusiin tehtäviin.

1.3.4. Ikä

Sosiaalisten tekijöiden merkitys tulee työkyvyttömyyttä ratkaistaessa erityisen selvästi esille vanhempien ikäluokkien kohdalla. Sellainenkin sairaus, joka ei tee nuorta henkilöä työkyvyttömäksi työeläkelakien mielessä, saattaa vanhemmalla henkilöllä aiheuttaa työnteon katkeamisen ja tosiasiallisen työkyvyttömyyden. Näin tapahtuu varsinkin silloin, kun iäkkäällä henkilöllä on heikko pohjakoulutus ja hänen asumis- tai muut olosuhteensa vaikeuttavat uuden työn saantia. Todettakoon kuitenkin, että pelkät iänmukaiset muutokset terveydentilassa eivät riitä työkyvyttömyyseläkkeen myöntämiseen.

1.3.5. Asumisolosuhteet

Arvioitaessa eläkkeenhakijan kykyä ansiotulojen hankkimiseen jäljellä olevalla työkyvyllään on otettava huomioon vain sellainen työ, jota häneltä voidaan kohtuudella edellyttää. Hakijan asumisolosuhteilla voi tällöin olla huomattava merkitys. Kohtuudella ei voida edellyttää, että hakija siirtyisi toiselle paikkakunnalle saadakseen jäljellä olevalle työkyvyllään sopivaa työtä, jos hänen asumisolosuhteensa muuton takia kohtuuttomasti hankaloituisivat. Näin tapahtuisi ainakin perheellisellä henkilöllä, kun lapset vielä ovat kouluikäisiä ja puolisoikin ehkä ansiotyössä. Mitä iäkkäämpi henkilö on, sitä sitoutuneempi hänen voidaan katsoa olevan nykyiseen työ- ja asuinpaikkaansa.

1.3.6. Yhteenveto

Työkyvyn arviointia tehtäessä harkitaan, millaiseen työpanokseen eläkkeenhakija jäljellä olevalla työkyvyllään pystyy. Kuten edellä on todettu, ratkaisu saattaa olla selvä pelkästään lääketieteellisten seikkojen perusteella. Kun sosiaalisten tekijöiden vaikutusta joudutaan arvioimaan, on erityisen tärkeää selvittää, mitä työtä hakija on tehnyt ja minkälaisissa olosuhteissa. Lisäksi selvitetään, estääkö sairaus

hakijaa jatkamasta tätä työtä. Yhdessä punnitaan hakijan sairauden laatu ja hänen työskentelyolosuhteensa. Pelkkä diagnoosi tai invaliditeettiprosentti eivät kerro sitä, miten työntekijä selviytyy omasta työstään. On tapauksia, joissa työntekijä korkeastakin invaliditeettiprosentista huolimatta selviytyy työstään. Joissakin tapauksissa vähäinenkin invaliditeetti estää työnteon. Jokaisen eläkkeenhakijan kohdalla on siten tehtävä yksilöllinen arvio siitä, mikälaista toiminnallista haittaa sairaus eläkkeenhakijan työssä aiheuttaa. Ei voida kohtuudella edellyttää, että esimerkiksi vaikeaa astmaa sairastava henkilö jatkaisi työtään, jossa jatkuvasti joutuu alttiiksi erilaisille ilman epäpuhtauksille.

Henkilön mahdollisuuksiin sairastumisen jälkeen löytää työkyvyllään sopivaa työtä vaikuttaa myös olennaisesti hänen ikänsä. Iäkkäälle henkilölle työn saanti tai työn vaihtaminen saattavat tuottaa kohtuuttomia vaikeuksia.

Hakijan koulutuksella ja aikaisemmin hankkimalla ammattitaidolla on myös merkitystä työkyvyttömyysratkaisua tehtäessä. Jos hakija on työskennellyt useissa eri ammateissa ja hänen katsotaan pystyvän johonkin näistä ammateista, ei eläkettä voida myöntää, jos tätä työtä on saatavissa.

Jos taas ikääntyneellä eläkkeenhakijalla on pitkä, yhtenäinen työhistoria ja hänen työnsä on ollut erityistä ammattitaitoa vaativaa, voidaan eläke usein myöntää, jos hän ei omaa työtään enää pysty tekemään. Tällaisissa tapauksissa ei voida esimerkiksi edellyttää, että ikääntynyt eläkkeenhakija siirtyisi kokonaan toisenlaiseen työhön.

Jos arvioidaan, että hakija pystyisi vielä jotain työtä tekemään, on kiinnitettävä huomiota hänen mahdollisuuksiinsa saada työtä. Tällöin edellytetään, että työtä, josta hakijan arvioidaan selviytyvän, yleensä on saatavana. (Katso kohdat 1.3.1. ja 1.3.2.). Henkilön asuinpaikka vaikuttaa tähän olennaisesti. On myös otettava huomioon liikenneyhteydet henkilön asuinpaikkakunnan ja mahdollisen työpaikkakunnan välillä. Jos liikkuminen paikkakuntien välillä ei tuota kohtuuttomia vaikeuksia, hakijan voidaan edellyttää ottavan vastaan työtä kauempaakin.

Yrittäjän kohdalla asuinpaikkasidonaisuus korostuu erityisesti. Jos esimerkiksi perheyrittäjä työskenneilyt tulee työkyvyttömäksi, ei yleensä voida

edellyttää, että hän ottaisi vastaan työtä kotipaikkakuntansa ulkopuolelta, jos toinen puoliso edelleen jatkaa työskentelyään yrityksessä.

Ratkaisua tehtäessä on lääketieteellisiä ja sosiaalisia seikkoja usein vaikea selvästi erottaa toisistaan. Kysymys on aina useiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta.

1.4. Ansioiden alentumisen merkitys työkyvyttömyyttä arvioitaessa

1.4.1. Ansiotason muutokset työkyvyttömyyden mittarina

Työeläkelakien mukainen työkyvyttömyyseläke ei ole tarkoitettu korvaamaan sairauden, vian tai vamman henkilölle aiheuttamaa haittaa, ellei sairaus samalla johda selvään ansiotulojen alentumiseen tai niiden poisjäämiseen. Yleensä sairauden vaikutukset näkyvät juuri henkilön ansiotasossa. Ansiotason muutokset saattavat mitata työkyvyn muutoksia, koska eri henkilöiden kohdalla samanasteisenkin sairauden vaikutukset voivat ilmetä muutoin kovin eri tavoin. Ratkaisu lienee vaikeinta tapauksissa, joissa henkilö on ollut poissa työstä jo ehkä pitkänkin ajan eikä tuloja siten ole lainkaan. Ei voida lähteä siitä, että tulojen poisjääminen olisi aina osoitus täydestä työkyvyttömyydestä. Näissä tapauksissa joudutaan lääketieteellisten ja sosiaalisten seikkojen perusteella arvioimaan, minkätasoiseen työhön eläkkeenhakija vielä pystyisi.

Lain edellyttämä työkyvyn aleneminen kahdella viidenneksellä tai kolmella viidenneksellä mittaa siis lähinnä sitä muutosta, jonka sairaus, vika tai vamma on aiheuttanut eläkkeenhakijan ansiotasoon.

On täysin mahdollista, että lähes samanasteisen sairauden perusteella toinen henkilö saa täyden työkyvyttömyyseläkkeen ja toisen eläkehakemus hylätään, jos sosiaaliset seikat ja ansiotason muutokset heillä ovat erilaiset.

1.4.2. Ansiotason laskun mittaamisvaikeuksia

Vaikka useimmissa työkyvyttömyyden ratkaisutapauksissa ansiotason muutokset antavatkin hyvän perustan päätökselle, ei ratkaisutoimintaa kuitenkaan voida perustaa yksinomaan tähän. Yksittäistapaukset voivat olla kovinkin erilaisia. Sairastumisen jälkeen tapahtunut ansiotason lasku saattaa joskus olla vaikeasti määriteltävissä. Tämä tulee esille varsinkin yrittäjien työkyvyttömyyttä arvioitaessa. Hankaluuksia voi ilme-

tä jo sen vakiintuneen ansiotasonkin määrittelyssä, johon ansiotason alentumista tulisi verrata. Tiettyihin sairausryhmiin kuuluvilla, esim. psyykkisesti sairailta, ansiot saattavat vuoden sisälläkin eri aikoina vaihdella suuresti.

Työkyvyttömyysmääritelmän mukaan työkyvyn vaihdellessa otetaan huomioon vuotuinen ansio. Jos myös eri vuosien ansiot ovat kovin vaihtelevia, vakiintunutta ansiotasoa ei ole kovin helppo arvioida. Hitaasti etenevissä sairauksissa ansiot taas yleensä alenevat vähitellen ilman selvää laskua, joka osoittaisi työkyvyn ratkaisevasti muuttuneen.

1.4.3. Yrittäjä ja ansiotason alentuminen

Yrittäjän työkykyarviota tehtäessä tulee selvittää, mitä sairaus yrittäjälle itselleen on aiheuttanut. Arvioidaan siis, miten sairaus vaikuttaa yrittäjän mahdollisuuksiin jatkaa entistä työtään. Toisaalta selvitetään, miten yrityksen toiminta on muuttunut. Onko toimintaa supistettu, tekevätkö muut osakkaat hakijan työt tai onko palkattu lisätyövoimaa.

Yrittäjän hakiessa täyttää työkyvyttömyyseläkettä vaaditaan lääketieteellisten selvitysten lisäksi selvä näyttö yrittäjän työpanoksen olennaisesta vähenemisestä tai loppumisesta kokonaan tai yrityksen toiminnan supistumisesta tai päättymisestä. Tällainen näyttö on esimerkiksi kauppakirja tai vuokrasopimus, josta käy ilmi yrityksen siirtyminen toisen henkilön omistukseen tai hallintaan.

Myös osaeläkettä hakiessaan yrittäjän edellytetään selvittävän, miten hänen työpanoksensa on vähentynyt ja mitä hän yrityksessä vielä tekee. Käytännössä tällaisten seikkojen osoittaminen kiistattomasti on vaikeaa. Tämän vuoksi näissä tapauksissa ratkaisua tehtäessä joudutaan arvioimaan, vastaavatko lääketieteelliset seikat yrittäjän ilmoittamia muutoksia yrittäjätoiminnassa.

2. TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEEN HAKEMISTA EDELTÄVÄT TOIMENPITEET

2.1. Sairausvakuutuslain mukainen päiväraha ja työkyvyttömyyseläke

Vuoden 1982 alusta lukien on sairausvakuutuslain mukaan maksettava päiväraha ensisijainen työeläkelakien mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden. Ensisijaisuudella tarkoitetaan sitä, että henkilö on ensimmäisen vuoden ajan oikeutettu sairausvakuutuslain mukaiseen päivärahaan ja vasta sen jälkeen voivat alkaa työeläkelakien mukaiset työkyvyttömyyseläkkeet. Vuonna 1982 päivärahan yleinen taso nousi 80 prosenttiin työtulosta eli yleensä työeläkkeen tasoa korkeammaksi. Samalla päivärahasta tuli veronalaista tuloa. Vuonna 1984 sairauspäiväraha on 80 prosenttia 75 000 markan vuosityötuloon asti. Päivärahan taso on 50 prosenttia 75 000 markan ylittävältä osalta 120 000 markan työtuloon saakka. 120 000 markkaa ylittävältä osalta päiväraha on 30 prosenttia.

Täysi työkyvyttömyyseläke alkaa yleensä ensisijaisuusajan päättymisen jälkeen. Jos sairausvakuutuksen päivärahaa ei ole haettu ajoissa, jos eläkkeen hakijalla ei poikkeuksellisesti ole oikeutta päivärahaan tai jos päivärahaoikeus on vain alle kuukauden ajalta, suoritetaan työkyvyttömyyseläkettä työkyvyttömäksi tuloa seuraavan kuukauden alusta. Osaeläkkeenä myönnetty työkyvyttömyyseläke alkaa työkyvyttömyyden alkamista seuraavan kuukauden alusta.

Sairausvakuutuksen päivärahan saaminen vaikuttaa vain työeläkkeen maksamisen alkamisajankohtaan. Työkyvyttömyyden määrittelyyn ja siihen, milloin työkyvyttömyyden katsotaan alkaneen, ei päivärahan ensisijaisuudella ole vaikutusta.

Päivärahan suorittaminen

Päivärahaa maksetaan vain arkipäiviltä ja enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jota seuraavan kuukauden aikana päivärahan suorituspäivien luku nousisi 300 päivään. Tätä enimmäissuoritusaikaa laskettaessa otetaan huomioon päivärahat, jotka on maksettu kahden viimeisen vuoden aikana, siitä riippumatta, minkä sairauden perusteella päiväraha on myönnetty. Kahden vuoden aika lasketaan viimeisen sellaisen työkyvyttömyyden alkamispäivästä, johon on päivärahaa maksettaessa sovellettu normaalia seitsemän päivän karenssiaikaa (työkyvyttömyyden alkamista seuraava omavastuu-aika, jolta päivärahaa ei makseta).

Päivärahan ensisijaisuusaika

Pääperiaate on, että sairausvakuutuksen päiväraha on ensisijainen työeläkkeisiin nähden.

Työeläkehakemuksen käsittelyä varten tarvitaan jo ennen päivärahaoikeuden päättymistä tieto siitä, mistä alkaen työkyvyttömyyseläkettä voidaan ryhtyä maksamaan. Tästä syystä sosiaalivakuutustoimikunta tai työnantajan yhteydessä toimiva työpaikkakassa vahvistaa etukäteen ajan, jonka päiväraha on ensisijainen työeläkkeeseen nähden ja jonka jälkeen siis eläkkeen suorittaminen vasta alkaa.

Normaalitapauksessa ensisijaisuusaika vahvistetaan siinä vaiheessa, kun päivärahaa on maksettu 150 päivältä. Ensisijaisuusaika käsittää nämä 150 todellista suorituspäivää ja niiden lisäksi seuraavat 4 tai 5 kalenterikuukautta siitä riippuen, milloin päivärahan enimmäissuoritusajan arvioidaan päättyvän. Seuraava kuva esittää tavallisinta tapausta, jossa ensisijaisuusaika päättyy viidennen kalenterikuukauden lopussa.

Ensisijaisuusaika

150 pv 5. täyden kalenterikuukauden loppuun

1 2 3 4 5

	15.10.	31.3.
Todelliset suorituspäivät	Laskennallinen aika	

Jos päivärahaa ei suoriteta 150 päivän jälkeen yhdenjaksoisesti, päivärahaoikeus voi jatkua ensisijaisuusajan jälkeenkin. Ensisijaisuusajan päättymisen jälkeen maksettava päiväraha on toissijainen työeläkkeeseen nähden, jollei päivärähälle voida vahvistaa uutta ensisijaisuusaikaa. Tämä on mahdollista vain, jos aikaisemman ensisijaisuusajan päättymisestä on kulunut yli 6 kuukautta.

Jos eläkepäätöstä ei ole annettu niin ajoissa, että eläkkeen maksaminen voisi alkaa välittömästi ensisijaisuusajan päätyttyä, tulee eläkettä maksettavaksi takautuvasti siitä ajankohdasta lukien, jona ensisijaisuusaika päättyi. Näissä tapauksissa takautuva eläke suoritetaan sairausvakuutusrahastolle siltä osin kuin se vastaa samalta ajalta maksettua päivärahaa, koska päiväraha on tällöin toissijaista.

Ilmoitus ensisijaisuusajasta eläkelaitokselle

Kun sosiaalivakuutustoimikunta tai työpaikkakassa on vahvistanut ensisijaisuusajan, tulee siitä ilmoitus Eläketurvakeskukselle (lomake SV 26, liite 1). Eläketurvakeskus välittää tiedon edelleen niille eläkelaitoksille, joiden ratkaistavaksi työkyvyttömyyseläkehakemus kuuluisi. Mikäli päivärahasaaja on Eläketurvakeskuksen rekisteritietojen mukaan kuulunut useamman eri eläkejärjestelmän piiriin, tieto välitetään myös näille kaikille järjestelmille.

Kehotus työeläkkeen hakemisesta vakuutetulle

Kansaneläkelaitoksen paikallistoimisto lähettää vakuutetulle kehotuksen hakea työeläkettä sen jälkeen, kun ensisijaisuusaika on vahvistettu (lomake SV 28, liite 2). Kehotuskirjeessä vakuutetulle ilmoitetaan myös vahvistettu ensisijaisuusaika. Mikäli työkyvyttömyys kuitenkin ilmeisesti päättyy kuukauden kuluessa 150 suorituspäivän täyttymisestä, kehotusta vakuutetulle ei lähetetä. Kehotusta ei lähetetä myöskään niissä tapauksissa, joissa paikallistoimisto on saanut tiedon työeläkkeen hakemisesta. Tällöin kuitenkin vakuutetulle lähetetään tieto vahvistetusta ensisijaisuusajasta.

Jos vakuutettu hakee muutosta päivärahaa koskevassa asiassa, eläkelaitoksen ei ole syytä jäädä odottamaan valituksen lopputulosta, vaan noudattaa ilmoitettua ensisijaisuusaikaa ja antaa eläkepäätöksensä tämän mukaisesti. Mikäli ensisijaisuusajan päättymisajankohta myöhemmin valituksen johdosta muuttuu ilmoitettua aikaisemmaksi ja eläkkeensaajalle tulisi maksettavaksi eläkettä, tulee eläkelaitoksen antaa oikaisupäätös eläkkeen maksamisen alkamisajankohdan muuttumisesta.

Yleiskirje 33/81, Sairausvakuutuslain ja työeläkeläikien muutoksia 1.1.1982 alkaen.
Kirje työeläkelaitoksille 18.5.1982.

2.2. Ennakkotiedon pyytäminen ennen osaeläkkeen hakemista

Harkitessaan osaeläkkeelle jäämistä työntekijä voi etukäteen tiedustella eläkeoikeuttaan eläkelaitokselta. Näin voidaan menetellä varsinkin sellaisissa tapauksissa, joissa työntekijä sairauden vuoksi joutuu saman työnantajan palveluksessa siirtymään tehtävään, jossa palkka on alhaisempi kuin aikaisemmassa tehtävässä.

Käytännössä eläkelaitokselle toimitetaan selvitys työntekijän terveydentilasta ja ansioiden laskusta. Näiden selvitysten perusteella eläkelaitos voi antaa hakijalle tiedon siitä, tullaanko hänelle myöntämään osaeläke. Ennakkotiedon pyytäminen osaeläketapauksissa on usein tarpeen, jotta työnantajan ja työntekijän on helpompi tehdä lopulliset työjärjestelyjä koskevat ratkaisut.

3. ELÄKKEEN HAKEMINEN

Eläkelainsäädännössä on harvoja eläkehakemuksen käsittelyyn liittyviä menettelytapoja koskevia säännöksiä. Näiden puuttuessa työkyvyttömyyseläkeasioiden käsittelyssä on pitkälti noudatettu hallintoasioiden käsittelyssä yleisesti hyväksytyjä periaatteita. Vuoden 1983 alusta voimaan tulleen hallintomenettelylain säännökset koskevat Kansaneläkelaitosta ja valtiokonttoria. Yksityisen sektorin ja kunnallisen sektorin eläkejärjestelmiä hallintomenettelylaki ei koske. Tarkoituksena kuitenkin on, että hallintomenettelylain periaatteet tullaan ulottamaan myös näihin järjestelmiin.

3.1. Lomake

Työkyvyttömyyseläkettä haetaan sitä varten vahvistetulla lomakkeella (E-lomake, liite 3). Yksi eläkehakemus riittää, vaikka haetaan useamman kuin yhden eläkelain mukaista työeläkettä.

Lomakkeen täyttäminen

Eläkehakemuslomakkeessa kysytään tietoja eläkkeenhakijasta, hänen perhesuhteistaan, muista korvauksista ja eläkkeistä, työttömyysavustuksesta, viimeisistä työtai virkasuhteista, yrittäjätoiminnasta ja terveydentilasta. Hakijaa pyydetään selvittämään myös peruskoulutuksensa ja muu koulutuksensa. Myös työnteko selvitetään mahdollisimman tarkkaan. Työnkuvaukselle varatussa kohdassa selvitetään työn laatua ja työtehtäviä. Lomakkeeseen merkitään edelleen se, onko hakija varsinaisen ammattinsa ohella tehnyt muuta työtä.

Sairauksista merkitään mm. hakijan oma käsitys siitä, mistä alkaen ja miten sairaus on haitannut hänen työntekoaan. Samoin merkitään viimeisten kahden vuoden aikana hakijaa hoitaneet lääkärit ja hoitolaitokset.

Liitteet

Työkyvyttömyyseläkehakemukseen liitetään lääkärinlausunto (B-todistus) eläkkeenhakijan terveydentilasta. Jos lääkärinlausunto on jo toimitettu johonkin muuhun laitokseen, josta se on saatavissa, riittää eläkkeenhakijan ilmoitus siitä, missä kyseinen lausunto on. Lisäksi eläkelaitos tarvittaessa hankkii virkatodistuksen. Jos hakemus on täytetty Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistossa ja tulee sitä kautta vireille, ei virkatodistusta tarvita, koska Kansaneläkelaitos rekisteritietojensa perusteella tarkistaa eläkkeenhakijan henkilötiedot. Tästä tarkistuksesta tulee merkin- tä eläkehakemuslomakkeeseen. Maatalousyrittäjän tulee

liittää mukaan myös Selvitys maatalousyrittäjien eläkeasiaan - lomake. Muuta yrittäjätoimintaa harjoittavalta voidaan lisätietoja pyytää Selvitys yrittäjän eläkeasiaan - lomakkeella (TM- ja TY-lomake, liitteet 4 ja 5). Jos työvoimatoimisto on tehnyt selvityksen hakijan työllistymismahdollisuuksista, se tulisi liittää eläkehakemukseen.

Hakemuksen vireilletulo

Eläkehakemus katsotaan tehdyksi sinä päivänä, jolloin se on annettu tai se on postitse saapunut eläkelaitokseen, Eläketurvakeskukseen taikka eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen sitä varten valtuuttamalle asiamiehelle (pankit, postit, Kansaneläkelaitos).

Eläkkeen hakemisen ajankohdalla voi olla merkitystä eläkkeen maksamisen alkamiseen. Silloinkaan kun työkyvyttömyyseläkkeen suorittaminen takautuvasti tulee kysymykseen, takautuvaa eläkettä ei makseta pitemmältä ajalta kuin eläkkeen hakemista seuraavaa kuukautta edeltäneen vuoden ajalta (TEL 4 §:n 3 mom.).

Henkilö oli tehnyt useita eläkehakemuksia, jotka oli lainvoiman saaneilla päätöksillä hylätty. Henkilö on hakenut uudelleen eläkettä. VAKO on valituksen johdosta katsonut, että hakijan työkyvyttömyys on alkanut ennen ensimmäisen eläkehakemuksen vireilletuloa. Samalla se on todennut, että hakijan eläkehakemus on tullut vireille silloin kun hän työkyvyttömyyden alkamisen jälkeen ensimmäisen kerran haki työkyvyttömyyseläkettä. VAKO:n päätös 3.3.1977, (ETK 5326 vanha arkisto).

Hakemusmenettelystä silloin kun on kysymys työkyvyttömyyseläkkeen hakemisesta sosiaaliturvasopimuksen perusteella kerrotaan kohdassa 10., sivut 81-85.

3.2. Osaeläkkeen muuttaminen täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi

Osaeläkkeen muuttaminen täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi edellyttää, että työkyvyn muutoksen on arvioitava kestävän ainakin vuoden. Aikaa arvioitaessa otetaan huomioon myös jo kulunut aika.

Kun osaeläkkeen saaja hakee eläkkeensä muuttamista täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi, tulisi hänen täyttää eläkehakemuslomake. Näin eläkkeenhakija voi ilmoittaa eläkelaitokselle oman käsityksensä m.m. terveydentilastaan ja työskentelystään. Todettakoon

kuitenkin, että pelkkä lääkärinlausuntokin riittää hakemukseksi edellyttäen, että hakijan vaatimus osaeläkkeen muuttamiseksi täydeksi eläkkeeksi käy asiakirjoista ilmi. Tällaisissa tapauksissa eläkelaitoksen on kuitenkin tarvittaessa pyydettävä lisätietoja eläkkeenhakijalta. Täyttä työkyvyttömyyseläkettä koskevan hakemuksen katsotaan tällöin tulleen vireille sinä päivänä, jolloin lääkärinlausunto on saapunut.

3.3. Jatkohakemus

Työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää määräajaksi. Tällöin eläkkeensaajalta edellytetään uutta selvitystä terveydentilastaan, jos hän katsoo työkyvyttömyytensä jatkuvan vielä määräajan päättyessä.

Lääkärin- todistus

Määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen myöntäessään eläkelaitos yleensä joko eläkepäätöksessä tai sen mukana lähetettävässä kirjeessä toteaa, että työkyvyttömyyden jatkuessa määräajan jälkeen eläkkeensaajan tulee toimittaa eläkelaitokselle uusi lääkärin todistus työkyvyttömyydestään. Tämä lääkärin todistus riittää jatkohakemukseksi.

Eläkkeensaajaa ei ole syytä kehottaa toimittamaan uutta lääkärinlausuntoa, jos on ilmeistä, ettei hänen työkyvyttömyytensä enää jatku eläkkeen päättymisen jälkeen.

Jos eläkkeensaajaa on kehotettu toimittamaan uusi lääkärinlausunto, mutta hän ei ole sitä tehnyt, tulisi häntä noin neljä kuukautta ennen eläkkeen päättymistä uudelleen kehottaa toimittamaan lääkärinlausunto, jos hän katsoo olevansa työkyvytön. Eläkelaitos voi myös ennen kehotuksen lähettämistä tarkistaa, onko eläkkeensaaja mahdollisesti palannut entiseen työhönsä.

Eläkelaitos saattaa usein tarvita lääkärin todistuksen lisäksi muita tietoja työkyvyttömyyden jatkumisen selvittämiseksi. Näitä tietoja pyydetään henkilöltä J-lomakkeella tai vastaavilla (liite 6).

Jos määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen jatkamista haetaan yli vuoden kuluttua eläkkeen päättymisestä, hakijan tulee kuitenkin täyttää eläkehakemuslomake.

4. TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKEHAKEMUKSEN RATKAISEMINEN

4.1. Hakemuksen ratkaiseva eläkelaitos

Eläkehakemuksen ratkaisee pääsäännön mukaan se eläkelaitos, jonka piiriin hakija on viimeksi kuulunut ennen eläketapahtuman sattumista eli tässä tapauksessa ennen työkyvyttömäksi tuloa. Viimeinen laitos ratkaisee hakemuksen ja maksaa eläkkeen myös siltä osin kuin kysymyksessä on jossakin toisessa TEL-, LEL-, MYEL- tai YEL-laitoksessa järjestetty eläketurva. Tätä viimeisen laitoksen periaatetta noudatetaan vain yksityisen sektorin työeläkejärjestelmässä. Muita järjestelmiä, kuten kunnallista, valtion tai merimiesten järjestelmää se ei koske.

Ratkaisujärjestys

Jos eläkkeenhakija on ollut viimeksi ennen eläketapahtumaa samanaikaisesti useassa työsuhteessa tai yrittäjätoiminnassa, eläkehakemuksen ratkaiseva laitos määräytyy järjestyksessä TEL-, YEL-, MYEL- ja LEL-eläkelaitos.

Jos hakija on ollut rinnakkaisissa TEL-työsuhteissa, eläkehakemuksen ratkaisee eläkelaitos, joka on vakuutanut hakijan pääasiallisena työnä pidettävän TEL-työsuhteen. Hakemuksen ratkaiseva eläkelaitos pyytää tällöin työkyvyttömyydestä lausuntoa siltä eläkelaitokselta, jossa rinnakkainen työsuhde on vakuutettu. Jos eläkelaitokset ovat eri mieltä eläkkeenhakijan työkyvyttömyydestä tai sen alkamisajankohdasta eivätkä pääse neuvottelemalla yksimielisyyteen, asian ratkaisemiseksi tulisi pyytää suositusta työkyvyttömyysasiain neuvottelukunnalta (Työkyvyttömyysasiain neuvottelukunnasta lähemmin kohdassa 4.2.1. sivu 17). Ellei ratkaisevasta eläkelaitoksesta päästä yksimielisyyteen, Eläketurvakeskus voi määrätä, mille eläkelaitokselle päätöksen antaminen kuuluu (TEA 12 §:n 4 mom.).

Eläketurvakeskuksen kautta kulkevat hakemukset ohjataan yleensä koneellisesti viimeiseen eläkelaitokseen. Rekisteritietojen perusteella Eläketurvakeskus jakaa hakemuksen myös Valtiokonttorille, Kunnalliselle eläkelaitokselle, Ahvenanmaan maakuntahallitukselle, Suomen Pankille, Postipankille, Kansaneläkelaitokselle ja Kirkon keskusrahastolle päätöksen antamista varten. Ortodoksisen kirkon palvelussuhteista Eläketurvakeskuksen rekisterissä ei ole tietoja.

Ennen työkyvyttömyyseläkkeen alkamista henkilö yleensä saa sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa. Sosiaalivakuutustoimikunta tai työnantajan yhteydessä

toimiva työpaikkakassa vahvistaa tällöin päivärahan ensisijaisuusajan, jonka päätyttyä työkyvyttömyyseläkkeen suorittaminen voi vasta alkaa (ks. kohta 2.1., sivu 8). Ilmoitus ensisijaisuusajasta tulee Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistosta Eläketurvakeskukseen. Se välittää edelleen ilmoituksen niille eläkelaitoksille, joiden ratkaistavaksi työkyvyttömyyseläkehakemus kuuluu. Ilmoituksen mukana lähetetään paikallistoimistosta tulleet jäljennökset niistä lääkärintlausunnoista, joiden perusteella päivärahan enimmäissuoritus aika on laskettu ensisijaisuusajan vahvistamista varten. Mukaan liitetään myös hakijaa koskeva työsuhde- ja eläketapahtumarekisteriote. Eläketurvakeskuksen rekisteriin tulee tieto, mihin eläkelaitokseen se on toimittanut ilmoituksen ensisijaisuusajasta.

Yleiskirje 6/77, Eläkehakemuksen käsittelyä koskevat ohjeet.

4.2. Ratkaisutoiminnan muodoista

Eri eläkelaitoksissa ratkaisutoiminta on organisoitu eri tavoin. Työkyvyttömyysratkaisua tehtäessä on kuitenkin lääkärin asiantuntemus aina välttämätön. Ratkaisuun osallistuvana asiantuntijalääkärinä ei saa käyttää hakijaa hoitanutta lääkäriä.

Yleensä päätös menettely on monipuolisempi, kun ollaan päättämässä kielteiseen ratkaisuun. Monipuolisen käsittelyn tulisi johtaa, paitsi oikeudenmukaiseen ratkaisuun, myös perusteltuun eläkepäätökseen, jos ratkaisu on kielteinen.

Eläkelaitoksissa ratkaisutoimintaan osallistuu aina lääkäri ja lisäksi useimmiten toimihenkilö, jonka nimitys on esittelijä, eläkesihteerin, eläkeratkaisija tai eläkevalmistelija. Näiden lisäksi ratkaisuun osallistuu muita toimihenkilöitä ja laitoksen johtohenkilöitä.

Eläkesäätiöissä ja -kassoissa ratkaisutoimintaan osallistuvien toimihenkilöiden asema ja koulutus ovat erilaisia kuin muissa eläkelaitoksissa. Tämä johtuu siitä, että ratkaisut tehdään eläkesäätiön ja -kassan hallituksessa tai vastaavassa ryhmässä, jossa on työntekijöiden ja työntekijöiden edustajia.

Työkyvyttömyyseläkehakemusta ratkaistaessa tarvitaan eläkkeenhakijan terveydentilaa koskevien tietojen lisäksi tietoja häntä koskevista sosiaalisista seikoista. Siksi työkyvyttömyyden harkintaan on eri

tavoin pyritty saamaan mukaan myös käytännön työelämän tuntemusta.

Neuvottelukunnat

Eläkevakuutusyhtiöissä on neuvottelukuntia, jotka käsittelevät lähinnä periaatteellisesti merkittäviä työkyvyttömyystapauksia. Neuvottelukunnissa ovat edustettuina työnantaja- ja työntekijäjärjestöt sekä työkyvyttömyysasiain ratkaisuihin vastaavat laitoksen omat toimihenkilöt. Neuvottelukunnat lisäävät työelämän tuntemusta. Ne myös yhtenäistävät laitoksen sisäistä ratkaisukäytäntöä.

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa toimii ratkaisutoiminnan valvojia, jotka laitoksen hallitus on keskuudesta valinnut. Heidän tehtävänä on mm. kehittää eläkeratkaisuperiaatteita sekä ohjata ja valvoa käytännön ratkaisulinjaa. Valvojat antavat myös ratkaisusuosituksia yksittäisissä tapauksissa. Valvojissa ovat edustettuina valtion ohella vakuutetut eli maatalousyrittäjät.

LEL Työeläkekassassa kaikki työkyvyttömyyseläkeasiat ratkaistaan eläkejaostoissa. Jaostot nimittää eläkelaitoksen hallitus. Niitä on yksi kullakin LEL-alalla. Jaoston jäsenet ovat asianomaiselta alalta, puolet työnantajapuolelta ja puolet työntekijäpuolelta. Puheenjohtajana jaostossa on eläkelinjan johtaja, esittelijöinä lakimies ja lääkäri.

Eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa työkyvyttömyyseläkepäätökset tehdään eläkelaitoksen hallituksessa. Hallituksessa on edustettuna sekä työnantaja- että työntekijäpuoli.

Eläketurvakeskuksen tehtäväksi on valtioneuvoston päätöksellä annettu eläkesäätiöiden ja -kassojen valvonta. Eläketurvakeskus voi antaa erilaisia ohjeita niille. Lisäksi se voi tarkastuskäyntien yhteydessä puuttua yksittäisiin ratkaisuihin. Päätösvalta eläkeasioissa on kuitenkin viime kädessä eläkesäätiöillä ja -kassoilla itsellään.

4.2.1. Työkyvyttömyysasiain neuvottelukunta

Eläketurvakeskuksen yhteydessä toimii työkyvyttömyysasiain neuvottelukunta. Sen suosituksilla on merkitystä työeläkkeiden ratkaisukäytännön yhtenäistämiseksi. Suosituksia voivat neuvottelukunnalta pyytää TEL:n, LEL:n, MYEL:n, YEL:n, VEL:n, KVTEL:n, MEL:n sekä KiEL:n mukaista toimintaa harjoittavat ja muut vastaavat eläkelaitokset sekä Eläketurvakeskus. Neuvottelukunnan suositusta voivat myös pyytää näiden

lakien mukaisia asioita käsittelevät muutoksenhakuelimet ja viranomaiset.

Neuvottelukunnan nimittää Eläketurvakeskuksen hallitus. Neuvottelukuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja enintään seitsemäntoista jäsentä. Heidän tulee olla perehtyneitä työkyvyttömyyseläkkeiden ratkaisutoimintaan. Neuvottelukunnassa tulee olla ainakin neljä lääkäriä. Neuvottelukunnassa on nyt edustajia eri eläkelaitoksista - sekä yksityiseltä että julkiselta sektorilta samoin kuin Kansaneläkelaitoksesta sekä Eläketurvakeskuksesta. Siinä on myös edustajia työmarkkinoiden, maatalousyrittäjien ja muiden yrittäjien keskusjärjestöistä. Lisäksi neuvottelukunnassa on edustaja työvoimaministeriöstä.

Työkyvyttömyysasiain neuvottelukunnalta voi pyytää suosituksen työkyvyttömyyseläkettä tai vastuuvaihtoa koskevista periaatteellisista asioista sekä tulkinta- ja rajatapauksissa.

Kuten aikaisemmin on todettu, eläkesäätiöissä ja -kassoissa ei ole samanlaisia neuvottelukuntia kuin suurimmissa eläkelaitoksissa. Ei ole myöskään tarkoitukseenmukaista, että jokaiseen eläkesäätiöön ja -kassaan perustettaisiin tällainen neuvottelukunta. Tämän vuoksi työkyvyttömyysasiain neuvottelukunta voi toimia näiden laitosten vastaavana toimikuntana. Eläkesäätiöiden ja -kassojen tulisikin pyytää työkyvyttömyysasiain neuvottelukunnan suositus periaatteellisista asioista ja rajatapauksista.

Lausuntopyyntöjen lähettämisestä neuvottelukunnalle on kerrottu Eläketurvakeskuksen kirjeessä työeläkelaitoksille 11.9.1975.

4.3. Valmisteleva käsittely eläkelaitoksessa

4.3.1. Päivärahatiedustelu

Työkyvyttömyyseläkehakemuksen tullessa vireille eläkelaitos on yleensä jo saanut ilmoituksen ensisijaisuusajan vahvistamisesta. Jos hakemus on tullut eläkelaitokseen ennen ensisijaisuusajan vahvistamista tai yli kuuden kuukauden kuluttua ensisijaisuusajan päättymisestä, laitoksen on ennen eläkeasian ratkaisemista selvitettävä, onko hakija saanut sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa (lomake ETK 3339, liite 7). Samalla pyydetään eläkkeenhakijaa koskevat lääkärinlausunnot. Jos eläkelaitos haluaa saada myös vanhemmat A-todistukset, siitä on pyynnössä mainittava. Päivärahatiedusteluun saadun vastauksen perusteella määrä-

tään työkyvyttömyyseläkkeen suorittamisen alkamispäivä.

4.3.2. Työsuhtetietojen tarkastaminen ja eläkehakemuksen jakaminen

Jos työsuhderekisteriotteen mukaan eläkkeenhakijan viimeinen TEL-työsuhte vielä jatkuu, työnantajalta pyydetään selvitys eläkkeenhakijan palkoista työkyvyttömyyden alkamiseen saakka.

Puutteet työsuhderekisterissä

Eläkehakemuksessa ilmoitettuja työsuhtetietoja on verrattava työsuhderekisteriotteesta ilmeneviin. Mahdolliset eroavuudet on selvitettävä. Jos jokin hakijan ilmoittamista työsuhteista puuttuu rekisteristä tai rekisterissä on virheellisiä tietoja, eikä kyseisellä työnantajalla ole eläkevakuutusta, eläkelaitos voi pyytää Eläketurvakeskusta selvittämään, kuuluuko työsuhte työeläkelakien piiriin. Sama koskee eläkkeenhakijan 1.1.1970 jälkeen harjoittamaa, vakuutamaton yrittäjätoimintaa, jonka osalta työtulo voidaan vielä vahvistaa (kuluvalta ja viideltä edeltävältä kalenterivuodelta). Jos hakija näyttää laiminlyöneen MYEL-vakuutuksen tekemisen, lausunnon voi pyytää suoraan Maatalousyrittäjien eläkelaitokselta (lomake ETK 2080, liite 8).

Väliaikainen päätös

Rekisteristä puuttuvien työsuhteiden tai yrittäjätoimintojen selvittelyn ei tulisi viivästyttää eläkkeen maksamista muilta osin. Ei ainakaan silloin, kun asialla on hakijalle taloudellisesti olennaista merkitystä. Jos eläkkeenhakija todetaan oikeutetuksi työkyvyttömyyseläkkeeseen, mutta eläkkeen lopullista määrää ei voida vielä laskea hankittavien lisäselvitysten vuoksi, eläkelaitoksen tulisi antaa asiasta väliaikainen päätös. Tällä tavoin eläkkeen maksaminen voidaan aloittaa, kun ensisijaisuusaika on päättynyt ja hakijan työkyvyttömyys on ennakoilmoitusmenettelyn jälkeen todettu selväksi. Väliaikaisella päätöksellä maksetaan eläkettä ennakkona, kunnes hakijan työsuhteet tai yrittäjätoiminta on selvitetty. Päätökseen ei saa liittää muutoksenhakuohjetta. (Katso myös kohta 6.1.5., sivu 51)

Jakaminen

Jos eläkehakemusasiakirjoista ilmenee, että eläkkeenhakija on kuulunut myös jonkin toisen eläkejärjestelmän piiriin, eikä hakemusta ole jaettu tämän järjestelmän ratkaistavaksi jo Eläketurvakeskuksessa, eläkelaitoksen on huolehdittava jakamisesta (lomake ETK 3306, liite 9).

Ulkomailla
työskentely

Eläkehakemuksessa on nykyisin myös kohta, jossa kysytään hakijan työskentelyä ulkomailla. Jos hakija on ilmoittanut työskennelleensä maassa, jonka kanssa Suomi on solminut sosiaaliturvasopimuksen, eläkelaitoksen on ilmoitettava tehdystä eläkehakemuksesta Eläketurvakeskuksen ulkomaisten eläkeasiain jaostoon. Tämä on tärkeää siksi, että hakijalle on voinut karttua myös tästä työskentelystä eläkettä, jota sopimuksen perusteella suoritetaan (lomake ETK 2808, liite 10). Asiaa selostetaan lähemmin kohdassa 10, sivuilla 81-85.

Yleiskirje 9/78, Eläkehakemusten jakaminen

Yleiskirje 7/83, Eläkehakemusten jakaminen valtiokonttorille

4.3.3. Tiedot eläkkeenhakijan saamista muista korvauksista

Jos eläkkeenhakija on eläkehakemuksessaan ilmoittanut saavansa tai hakevansa korvausta tapaturmasta, ammattitaidista, liikennevahingosta tai sotilasvammasta, eläkelaitos pyytää tarvitsemansa tiedot ao. virastosta taikka vakuutuslaitoksesta. Sama koskee hakijan saamaa tai hakemaa muuta eläkettä tai jatkuvaa korvausta. Eläketurvakeskuksen rekisteristä saa tiedot vähintään neljäksi kuukaudeksi myönnetystä tapaturmavakuutuslain mukaisesta päivärahasta. Joissakin tapauksissa rekisterissä on tietoja myös tapaturmaeläkkeestä.

Jos työkyvyttömyyseläkettä maksetaan takautuvasti, voi työvoimatoimikunta tai työttömyyskassa vaatia takautuvan eläkkeen itselleen siltä ajalta, jolta se on maksanut henkilölle työttömyyskorvausta tai -avustusta.

Jos eläkehakemuksesta ilmenee, että eläkkeen maksaminen työvoimatoimikunnalle tai työttömyyskassalle voi tulla kysymykseen, eikä niiltä ole vielä tullut tästä vaatimusta, eläkelaitos voi ottaa yhteyttä ao. työvoimatoimistoon tai työttömyyskassaan, jotta nämä tiedävät käynnistää perimistoimet (lomake ETK/Kela e, liite 11).

Yleiskirje 8/82 Tapaturmakorvausten huomioon ottaminen työeläkkeissä 1.4.1982 ja 1.7.1982 alkaen

Yleiskirje 9/83, Takautuvasti suoritettavan eläkkeen maksaminen työvoimatoimikunnalle tai työttömyyskassalle.

4.4. Työkyvyttömyyden määrittelyä varten tarvittavat selvitykset

4.4.1. Lääketieteellinen lisäselvitys

Olemassa oleva selvitys

Työkyvyttömyyseläkehakemuksen liitteenä oleva lääketieteellinen selvitys ei aina ole riittävä. Tällöin eläkelaitos voi pyytää lääkärinlausunnon, jäljennöksen sairauskertomuksesta tai muun vastaavan selvityksen eläkkeenhakijaa hoitaneilta lääkäreiltä tai hoitolaitoksilta.

Eräitä tauteja sairastavat kuuluvat tautikohtaisen sairaanhoitojärjestelmän piiriin, josta tietoja voi saada. Esimerkiksi mielisairaalahoidossa olleet jäävät yleensä mielenterveystoimistojen tarkkailuun. Syöpäpotilaiden terveydentilaa seuraavat heitä hoitaneet sairaalat. Jos eläkkeenhakija saa sotilasvamman, tapaturmavakuutus- tai liikennevakuutuslain mukaista eläkettä tai korvausta, voidaan pyytää lääkärinlausunnot ao. vakuutuslaitokselta tai virastolta. Samoin voidaan pyytää jäljennöksiä aikaisemmista lääkärinlausunnoista Kansaneläkelaitokselta tai sen paikallistoitmisilta.

Jos eläkelaitos saa eläkehakemuksen käsittelyn yhteydessä uuden, alkuperäisen lääkärinlausunnon, kopio tästä lausunnosta tulee tarvittaessa lähettää Kansaneläkelaitokselle.

Uusien selvitysten hankkiminen

Jos eläkehakemuksessa tai sen liitteissä ei ole riittävästi tietoa työkyvyttömyysasian ratkaisemiseksi, eläkelaitos voi pyytää eläkkeenhakijaa toimittamaan uuden lääkärinlausunnon.

Kun eläkelaitos haluaa saada erikoislääkärin lausunnon hakijasta, hänet voidaan määrätä nimettävän lääkärin tai laitoksen tutkimukseen.

Lääketieteellisten lisäselvitysten välittäminen eläkelaitosten kesken

Eri eläkelaitoksilla tulee olla käytettävissään samat asiaan vaikuttavat lääketieteelliset selvitykset hakijan työkyvystä ratkaisua tehdessään. Kun eläkelaitos on lähettänyt hakijan lisätutkimuksiin, tiedot tutkimustuloksista tulee välittää muille laitoksille. Tätä varten on olemassa erityinen lomake (ETK 2962, liite 12).

Kun Kansaneläkelaitos määrää eläkkeenhakijan lisätutkimuksiin, se ilmoittaa lomakkeella Eläketurvakeskukselle lisätutkimuksiin lähettämistä, jos asiakirjoista ilmenee, että hakija saa tai hakee myös työeläkettä. Eläketurvakeskus ilmoittaa tämän edelleen kaikille niille työeläkelaitoksille, joissa hakemus on vireillä.

Jos työeläkelaitos lähettää hakijan lisätutkimuksiin, menetellään vastaavasti. Laitos ilmoittaa asiasta Eläketurvakeskukselle. Se puolestaan ilmoittaa asiasta niille muille työeläkelaitoksille, joissa hakemus on vireillä, sekä Kansaneläkelaitokselle.

Kun tutkimustulokset on saatu, ne lähetetään Eläketurvakeskuksen kautta tiedoksi ao. eläkelaitoksille. Sydänfilmejä, röntgenkuvia tms. ei liitetä mukaan, ainoastaan niistä annetut lausunnot. Filmit ja kuvat toimitetaan vain niitä erikseen pyydettyä.

Jos eläkkeenhakija on laiminlyönyt lisätutkimuksiin menon sovittuna ajankohtana tai jättänyt kokonaan menemättä, on tutkimuksiin lähettäneen eläkelaitoksen ilmoitettava myös tästä, ettei jokin toinen eläkelaitos odota turhaan tutkimustuloksia.

Tietoliikenteessä käytettävässä lomakkeessa on viisi osaa. Niistä ilmoitettava eläkelaitos lomakkeen täytettyään toimittaa Eläketurvakeskukselle kaksi ensimmäistä kappaletta. Kolmas kappale jää asiakirjoihin. Kun eläkelaitos on saanut tulokset lisätutkimuksista, se lähettää ne tiedoksi Eläketurvakeskukselle ja liittää tällöin saatteeksi lomakkeen kaksi viimeistä kappaletta. Mikäli eläkkeenhakija on laiminlyönyt tutkimuksiin menon eikä tuloksia tästä syystä ole saatu, lähetetään vain saate-osa, jossa tämä asia ilmoitetaan.

Kustannusten korvaaminen

Lähtökohtana on pidettävä, että eläkkeenhakija toimittaa eläkelaitokseen lääkärinlausunnon, jossa hänet on katsottu työkyvyttömäksi vähintään vuoden pituiseksi ajaksi. Jos eläkelaitos katsoo tämän lausunnon riittämättömäksi ja määrää hakijan lisätutkimuksiin, eläkelaitoksen on korvattava tutkimuksesta aiheutuneet kustannukset (TEA 11 §:n 3 mom.). Korvattavia kustannuksia ovat myös kohtuulliset matkakustannukset ja kohtuullinen matkapäiväraha määräyksen mukaisesti toiselle paikkakunnalle suoritetusta matkasta.

Työeläkelaitosten Liitto on antanut suosituksen edellä mainittujen kustannusten korvausperusteista. Ohjeiden mukaan esimerkiksi päivärahoissa noudatetaan valtion matkustussäännön markkamääriä.

4.4.2. Muu lisäselvitys

Eläkehakemusta ratkaistaessa lähtökohtana on siis lääketieteellisten seikkojen selvittäminen. Valtaosassa tapauksia eläke joko myönnetään tai hylätään jo pelkkien lääkärinlausunnosta ilmenevien seikkojen perusteella. Muissa tapauksissa sosiaalisilla seikoilla on ratkaisuun vaikuttavaa merkitystä. Pohjana ovat tällöin eläkehakemuksesta tai sen liitteistä, esimerkiksi TM-, TY-lomakkeesta tai vastaavasta saatavat tiedot. Ellei näin saada riittävästi tietoja eläkehakemuksen ratkaisemiseksi, on selvitettävä mm. hakijan asumisolosuhteita, perhesuhteita ja hänen aikaisempaa toimintaansa. Näitä voi tiedustella, paitsi eläkkeenhakijalta itseltään, esimerkiksi veroviranomaisilta, sosiaalitoimistosta, työvoimatoimistosta ja Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistosta. Maatalousyrittäjän toiminnasta voi tiedustella myös kunnan lomalautakunnalta tai maatalouslautakunnalta.

Selvitys työskentelyolosuhteista

Mikäli eläkehakemusasiakirjoissa ei ole riittäviä tietoja hakijan työstä ja työolosuhteista, ne tulee hankkia. Tietoja työoloista saadaan sekä hakijalta itseltään että työnantajalta. Varsinkin epäselvissä rajatapauksissa tulisi tietoja hankkia sekä hakijalta että työnantajalta. Selvitettäviä seikkoja ovat esimerkiksi, mitä työtä eläkkeenhakija teki, oliko työ kevyttä vai raskasta ja millainen työympäristö oli. E erityisen tärkeää on selvittää, miten hakija suoriutui työstään, haittasiko mahdollisesti jokin sairaus työntekoa. Tärkeitä tietoja ovat myös viime vuosien sairauspoissaolot sekä eläkkeenhakijan mahdollisuus palata entiseen työhönsä tai johonkin muuhun työhön. Yrittäjältä pyydetään tietoja TM- tai TY-lomakkeella.

Työpaikan työterveyshuoltoa hoitavalta henkilökunnalta voi myös saada tietoja hakijan työoloista sekä työn aiheuttamista rasitustekijöistä. Työterveyshuoltolaki ja sen nojalla annetut säädökset nimittäin edellyttävät, että työpaikoilla suoritetaan työpaikkakartoituksia ja -kuvauksia. Näiden tekemiseen osallistuvat myös työterveyslääkäri ja työterveyshoitaja. Monien työpaikkojen työterveysasemilla tällaiset selvitykset jo ovat.

Tarvittavat tiedot vaihtelevat hakijan sairaudesta riippuen. Jos eläkkeenhakijalla on esimerkiksi jokin tuki- ja liikuntaelinten sairaus, olennaisia ovat tiedot työn raskaudesta ja työasunnoista sekä selvitys siitä, miten hän on työstään selviytynyt. Jos taas kysymyksessä on psyykkisesti sairas henkilö, työkyvyn arviointia auttavat tiedot siitä, miten hän on työstään selviytynyt, sekä tiedot mahdollisista ongelmista työtovereiden tai esimiesten kanssa.

Edellä kerrotut seikat tulee ensisijaisesti selvittää hakijan lähimmän esimiehen kanssa. Hänellä on yleensä parhaat tiedot hakijan työskentelystä.

Saatavilla olevan työn selvittäminen

Työkyvyttömyysmääritelmä edellyttää, että eläkelaitos tarvittaessa selvittää, onko saatavilla sellaista työtä, jota eläkkeenhakijan voidaan edellyttää kykenevän tekemään jäljellä olevalla työkyvyllään. Tämä on tärkeää varsinkin tapauksissa, joissa ollaan päätymsä eläkehakemuksen hylkäämiseen. Hakijan mahdollisuudet saada uutta työtä olisi syytä ensin selvittää hakijan entisen työnantajan kanssa. Mikäli tämä ei johda tulokseen, työtilanne on selvitettävä paikkakunnan työvoimaviranomaisilta.

Eläkelaitoksen tulee harkita, minkälaista työtä se katsoo eläkkeenhakijan kykenevän tekemään. Tällaista työtä pitää yleensä olla paikkakunnalla saatavilla. Ei voida kuitenkaan edellyttää, että sellainen työpaikka olisi juuri sillä hetkellä avoinna. Kuten aikaisemmin on todettu, henkilön tulee määrätyn edellytyksin ottaa vastaan työtä kotipaikkakuntansa ulkopuoleltakin.

4.4.3. Muiden eläkelaitosten ratkaisujen vaikutus

Työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaate

Jos henkilö on samanaikaisesti ainakin kahdessa työsuhteessa tai harjoittaa työsuhteen kanssa rinnakkais- ta yrittäjätoimintaa, koko hänen ansiotoimintansa on otettava huomioon ratkaistaessa sitä, onko hän työkyvytön. Jos hän siis terveydentilansa vuoksi joutuu jättämään osan töistään ja häntä pidetään työkyvyttömänä, eläke on myönnettävä myös siitä työstä, jota hän edelleen jatkaa.

Edellä selostettua periaatetta kutsutaan työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaatteeksi. Sen tarkoituksena on taata se, ettei eläke vielä jatkuvasta toimin-

nasta jää vapaakirjaeläkkeeksi. TEL 6 §:n 1 momentin mukaanhan eläkkeeseen oikeuttavaa palvelusaikaa laskettaessa ei oteta huomioon aikaa, jona työntekijä on ollut työsuhteessa ja samanaikaisesti saanut täysitehoista työkyvyttömyyseläkettä.

Hakijan ennen työkyvyttömyyden alkamista saamat ansiot lasketaan yhteen. Jos kokonaisansiotaso on alentunut yli 60 prosenttia, myönnetään täysi työkyvyttömyyseläke. Jos ansiotaso on alentunut vähemmän, työkyvyttömyyseläke myönnetään osaeläkkeenä tai hakemus hylätään.

Työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaatetta tulisi yleensä noudattaa myös silloin kun henkilön pääeläke myönnetään julkiselta sektorilta.

Julkisen sektorin eläkelaitos ei voi noudattaa ratkaisuisaan työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaatetta, vaikka yksityisen sektorin eläkelaitos on myöntänyt eläkkeen. Tämä johtuu siitä, että julkisen sektorin eläkesäännösten mukaan eläkettä ei voida myöntää, jos palkanmaksu jatkuu. Katso myös kohta 8.5.2.1. Eri eläkejärjestelmien yhteydenpito, sivut 77-79.

Kansaneläkejärjestelmän ja työeläkejärjestelmän välille luotu ns. ennakoilmoitusmenettely edellyttää näisäkin tapauksissa entistä suurempaa yhteistyötä eläkelaitosten välillä, koska ennakoilmoitukset, kuittaukset ja neuvottelut Kansaneläkelaitoksen kanssa hoitaa yksi, ns. viimeinen työeläkelaitos.

Todettakoon tässä yhteydessä, että YEL:ssa ja MYEL:ssa säädetään, ettei yrittäjää vakuuteta ajalta, jolta hänelle suoritetaan täysitehoista työkyvyttömyyseläkettä. Lakien voimaantulosäännöksessä on kuitenkin todettu, että vakuutus pidetään voimassa ja siitä karttuu eläkettä, jos vakuutettava sai työkyvyttömyyseläkettä jo 1.1.1973 ja yrittäjätoiminta oli alkanut ennen 1.1.1973.

Suntio-hautausmaanhoitajana työskennelleelle henkilölle oli myönnetty KiEL:n mukainen työkyvyttömyyseläke. Ottaen huomioon työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaatteen sekä

sen, että hakijan kokonaisansiotaso oli alentunut eläkkeeseen oikeuttavassa määrin, hakijalle suositeltiin myönnettäväksi täysitehoinen työkyvyttömyyseläke myös TEL-työsuhteen perusteella, vaikka mainittu työsuhde jatkui edelleen. Työkyvyttömyysasiain neuvottelukunnan suositus 2/81, 2 kohta.

Laukaisuperiaate

VEL:iin ja KES:öön sisältyy säännös, jonka mukaan virkamiehellä tai työntekijällä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen palveluksensa päätyttyä, jos hän on saanut myöhempään virka- tai työsuhteeseen tai yrittäjätoimintaan perustuvan TEL 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua työkyvyttömyyseläkettä.

Yksityisen sektorin työeläkelakeihin ei tällaista säännöstä sisälly. Käytännön ohjeena on yleensä noudatettu sitä periaatetta, että aikaisempiin työsuhteisiin perustuvasta vapaakirjasta vastaava yksityisen sektorin eläkelaitos noudattaa muun ansioeläkejärjestelmän eläkelaitoksen ratkaisulinjaa, silloin kun tämä toinen laitos vastaa hakijan täysitehoisesta eläketurvasta. Jos esimerkiksi eläkkeenhakija on viimeksi työskennellyt valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvassa palveluksessa ja aikaisemmin yksityisellä sektorilla, yksityisen sektorin eläkelaitoksen tulisi yleensä noudattaa valtiokonttorin ratkaisua, ellei työkyvyttömyysmääritelmien erilaisuus suoranaisesti pakota erilaiseen ratkaisuun.

Työeläke ulkomailta

Jos eläkkeenhakijalle on myönnetty pääeläke jostain sellaisesta maasta, jonka kanssa Suomella on sosiaaliturvasopimus, tulee ratkaisu tehdä tapaus tapaukselta ottaen huomioon eri maissa sovellettavien työkyvyttömyysmääritelmien erot. Eläkelaitoksen, joka myöntää vapaakirjaeläkkeen Suomesta, tulisi kuitenkin seurata pääeläkkeen myöntävän eläkelaitoksen ratkaisulinjaa, elleivät erot työkyvyttömyysmääritelmissä selvästi johda toisenlaiseen ratkaisuun.

4.4.4. Ennakoilmoitusmenettely työeläkelaitoksen ja Kansaneläkelaitoksen välillä

Kansaneläkejärjestelmän ja työeläkejärjestelmän välisten perusteettomien ristikkäisten työkyvyttömyyseläkeratkaisujen ehkäisemiseksi on 5.4.1983 lukien otettu käyttöön ns. ennakoilmoitusmenettely ja neuvotteluvollisuus.

Tämän ennakkoilmoitusmenettelyn ja neuvotteluvollisuuden taustalla on se epäkohta, että työeläke- ja kansaneläkejärjestelmän ratkaisut ovat olleet joissakin tapauksissa keskenään ristikkäisiä. Tavoitteena on, että ennakkoilmoitusmenettelyn ja neuvotteluvollisuuden avulla laitosten ratkaisijat keskinäisessä neuvottelussa päätyisivät eläkkeenhakijan työkyvyn arvioinnissa samaan lopputulokseen saatuaan toiselta järjestelmältä tietoonsa kaikki tapauksen ratkaisuun vaikuttavat seikat.

On kuitenkin muistettava, että työeläkelaeilla ja kansaneläkelailta on erilaiset päämäärät: työeläke korvaa poisjäänyttä ansiotuloa, kansaneläke taas turvaa vähimmäistoimeentuloa. Erilaisista päämääristä johtuen myös työkyvyttömyysmääritelmät eroavat toisistaan. Tämän vuoksi ristikkäiset ratkaisut ovat edelleenkin yksittäisissä tapauksissa mahdollisia.

Kun eläkelaitos on muodostanut kantansa eläkkeenhakijan työkykyyn, se antaa kannanotostaan ennakkoilmoituksen toisen järjestelmän eläkelaitokselle. Jos ennakkoilmoituksen vastaanottanut eläkelaitos päätyy samaan ratkaisuun, se antaa ilmoitukseen vastauksen, ns. kuittauksen. Vasta tämän jälkeen kumpikin järjestelmä antaa eläkepäätöksensä tiedoksi hakijalle. Mikäli ennakkoilmoituksen saanut eläkelaitos toteaa, että ratkaisusta on tulossa eriävät, eläkelaitoksilla on neuvotteluvollisuus (lomake ETK 3309, liite n:o 13).

Käytännössä ennakkoilmoitusmenettelyn hoitaa yksi, ns. viimeinen työeläkelaitos vaikka hakija olisi kuulunut eri eläkejärjestelmien piiriin. Tämä on yleensä se eläkelaitos, jonka myöntämässä eläkkeessä otettaisiin huomioon tuleva aika. Jos tulevan ajan oikeutta ei ole, ennakkoilmoitusmenettelystä vastaa se eläkelaitos, jonka piiriin hakija on viimeksi ennen eläketapahtumaa kuulunut. (Katso myös kohta 4.1., sivu 15.)

Yleiskirje 10/83, Työkyvyttömyyseläkeratkaisujen ennakkoilmoitusmenettely.

Yleiskirje 23/83, Työkyvyttömyysratkaisujen ennakkoilmoitusmenettelystä

4.4.5. Kuntoutusedellytysten selvittäminen

Työeläkelakien mukaan on mahdollista myöntää myös kuntoutusetuuksia. Yksityisen sektorin työeläkejärjestelmästä kuntoutusta annetaan harkinnan mukaan (TEL 4 §:n 6 mom.). Työkyvyttömyyden estämiseksi tai työ- ja ansiokyvyn parantamiseksi työntekijälle voidaan antaa lääkintähuoltoa, koulutusta ja työhuoltoa. Miespuolisen työntekijän kuoltua leskelle voidaan antaa lainaa koulutusta ja työhuoltoa varten. KES:n 8 §:n 3 momenttiin sisältyy säännös kuntoutustoiminnasta. VEL:ssä ei ole vastaavaa säännöstä.

Kuntoutusetuuksia voidaan myöntää työkyvyttömyyseläkkeen saajalle. Kuntoutus tulee kysymykseen myös ennen työkyvyttömyyseläkkeen myöntämistä, jos sillä voidaan ehkäistä jo uhkaamassa oleva työkyvyttömyys. Asian aikainen vireilletulo on tärkeää kuntoutuksen onnistumisen kannalta. Eläkelaitoksen olisi sen vuoksi uusia työkyvyttömyyseläkehakemuksia ratkaistessaan otettava huomioon kuntoutus joko eläkkeen myönnön vaihtoehtona tai sen lisäksi. Kuntoutus voidaan saattaa vireille myös määrääjäksi myönnetyn eläkkeen jatkokäsittelyn yhteydessä.

Kuntoutusta harkittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota eläkkeenhakijan työkyvyn ja terveydentilan ennusteeseen, ikään ja omaan kiinnostukseen. Eläkkeenhakija itse voi myös ottaa yhteyttä eläkelaitokseen kuntoutusasian selvittämiseksi. Erityisesti vakuutetun itsensä ilmoittaessa halukkuutensa kuntoutukseen olisi asian selvittämiseen suhtauduttava myönteisesti.

Käytännön toimenpiteet kuntoutusasioissa hoitaa yleensä Vakuutusalan Kuntouttamiskeskus.

Kieltäytyminen tutkimuksesta, hoidosta, työhuollosta tai koulutuksesta

TEL 8 b §:n mukaan eläke voidaan keskeyttää, jos saaja ilman hyväksyttävää syytä ei ole suostunut eläkelaitoksen määräämään ja kustantamaan tutkimukseen tai hoitoon. Hengenvaaralliseksi katsottavasta tutkimus- tai hoitotoimenpiteestä on kuitenkin oikeus kieltäytyä. Eläkkeen maksaminen voidaan keskeyttää myös, jos henkilö on kieltäytynyt työhuollosta tai koulutuksesta.

Eläkkeen keskeyttämisestä tulee aina antaa eläkkeenhakijalle päätös, jossa on muutoksenhakuohje.

Työeläkejärjestelmän kuntoutustoimintaa ja organisaa-
tiota käsitellään kohdassa 5, sivuilla 44-46.

4.5. Työkyvyttömyyseläke osaeläkkeenä

Työkyvyttömäksi todetulle henkilölle myönnetään työ-
kyvyttömyyseläke täytenä eläkkeenä, jos arvioidaan,
että hänen työkykynsä on alentunut vähintään 3/5:lla.
Jos työkyky on alentunut ainakin 2/5:lla, eläke myön-
netään osaeläkkeenä.

Tarkoituksena on, että osaeläke myönnetään henkilölle,
joka vielä osittain on työssä, muttei sairaudesta
johtuen pysty täyteen työpanokseen. Eläkeratkaisua
tehtäessä tulisi ensin sekä lääketieteelliset että
muut seikat huomioon ottaen harkita, onko hakija työ-
kyvytön vai ei. Sen jälkeen ratkaistaan, maksetaanko
työkyvyttömyyseläke täytenä vai osaeläkkeenä. Tähän
ratkaisuun vaikuttaa olennaisesti, miten paljon hakija
vielä ansaitsee tai hänen katsotaan voivan ansaita.
Samanasteinen sairaus saattaa olla siis perustana sekä
täydessä työkyvyttömyyseläkkeessä että osaeläkkeessä,
jos olosuhteet ovat erilaiset. Kun työkyvyttömyys-
eläkkeen maksaminen osaeläkkeenä tehtiin mahdollisek-
si, lainmuutoksen tarkoituksena ei ollut vaikuttaa
itse työkyvyttömyyskäsitteen sisältöön.

Työkyvyttömyyseläkettä ei siten pitäisi myöntää osa-
eläkkeenä sen vuoksi, ettei sairautta katsota olevan
täyteen eläkkeeseen oikeuttavassa määrin. Todettakoon
kuitenkin, että valitusasteet ovat hyväksyneet ratkai-
suja, joissa osaeläke on myönnetty jonkinlaisen koh-
tuusperiaatteen mukaan silloin, kun sairaus ei aivan
tunnu riittävän täyden työkyvyttömyyseläkkeen myöntä-
miseen.

Koska hakijan ansiotasossa ei ollut tapahtu-
nut vähintään 2/5 laskua, ei hakijalla pelk-
kien lääketieteellisten seikkojen perusteella
katsottu olevan oikeutta osaeläkkeeseen.
VO:n päätös 18.9.1975, (ETK 3512 vanha ar-
kisto).

Työkyvyn alentumisen mittaaminen

Palkkataso

Vakuutetun ollessa vielä työssä ratkaisu täyden eläk-
keen ja osaeläkkeen välillä on tehtävissä vertaamalla
hänen nykyistä ansiotasoaan entiseen, indeksillä tar-
kistettuun ansiotasoon. Ansioiden alentumista arvioi-
taessa vertailukohteeksi tulee pyrkiä löytämään sel-
lainen aikaisempi ansiotaso, johon sairaus ei ole
vielä vaikuttanut alentavasti. Jos henkilö on siirty-

nyt työsuhteesta toiseen ansiotason kerta kerralta alentuessa, olisi vertailutasoa tällöinkin haettava lähinnä työsuhteesta, jonka jälkeen ansiot ovat alkaneet alentua. Ellei ajankohtaa ole löydettävissä, vertailu suoritetaan useamman työsuhteen keskimääräisen ansion perusteella. Kovin pitkälle taaksepäin ei kuitenkaan ole syytä mennä kuin poikkeustapauksissa. Yleensä arvioinnissa tulisi ottaa huomioon eläkkeenhakijan kokonaistilanne riittävän pitkällä aikavälillä.

Yrittäjät

Yrittäjillä ansiotason lasku sairastumisen jälkeen ei useinkaan ole helposti määriteltävissä. Eläkkeen myöntämisen edellytyksenä tulee kuitenkin olla selvytyksistä, miten hakija on omaa työpanostaan vähentänyt. Koska tällaisen selvän näytön saaminen on kuitenkin käytännössä vaikeaa, joudutaan turvautumaan pitkälti lääketieteelliseen selvitykseen. Ratkaisu täyden eläkkeen ja osaeläkkeen välillä voidaan joutua tekemään jopa suoraan sairauden asteen perusteella.

Ei työssä

Suoraan ansiotasossa tapahtuneisiin muutoksiin ei eläkeratkaisussa voida tukeutua myöskään silloin, kun työntekijä ei työkyvyttömyyseläkettä hakiessaan ole työssä. Erityisenä ongelmana on tällöin sen päättelyminen, johtuuko hakijan poissaolo työelämästä hänen sairaudestaan vai ovatko syyt muualla. Jos selvitys lääketieteellisistä ja sosiaalisista tekijöistä osoittaa, ettei minkäänlaisia mahdollisuuksia työnteon jatkamiseen ole, tulee työkyvyttömyyseläke myönnettäväksi täytenä eläkkeenä.

Osa-eläkkeeseen oikeuttava ansiotason alentuminen

Työkyvyttömyyseläkkeen myöntäminen osaeläkkeenä edellyttää, että henkilön työkyky on alentunut ainakin 2/5:lla. Työkyvyn alentumista ja sen aiheuttamaa ansiotason laskua ei voida käytännössä mitata ehdottoman tarkasti. Rajatapauksissa, joissa ansiot eivät ole alentuneet aivan 40 %:lla, onkin perusteltua tulkita tätä vaatimusta väljästi. Käytännössä tämä tapahtuu siten, että ansioiden aleneminen ensin laskeetaan mahdollisimman tarkasti, jonka jälkeen suoritetaan pyöritys lähimpään kymmenlukuun. Tämä pyöritystä koskeva suositus sisältyy myös vuoden 1976 tulopoliittiseen kokonaisratkaisuun.

Pyöristäminen

Osa-eläkeratkaisua, kuten yleensäkin työkyvyttömyyseläkeratkaisua, harkittaessa on tarkasteltava eläkkeenhakijan tilannetta kokonaisuutena. Erityisesti rajatapauksissa on otettava huomioon myös se, että hakijan vastainen eläketurva voi huonontua, jos hän

joutuu jatkamaan työskentelyä pienemmällä palkalla saamatta osaeläkettä.

Yleiskirje 12/76, Osaeläketyöryhmän muistio

4.6. Määräaikainen vai toistaiseksi myönnettävä eläke

TEL 4 §:n 3 momentista ilmenee, että työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisen edellytyksenä ei ole pysyvä tila. Eläke myönnetään, jos työkyvyttömyyden voidaan arvioida jatkuvan vähintään vuoden ajan. Tällöin otetaan huomioon myös jo kulunut aika. Työkyvyttömyyseläke myönnetään yleensä toistaiseksi. Määräaikaisena eläke myönnetään silloin, kun hakijan terveydentilan ennuste on epävarma tai kun terveydentila todennäköisesti paranee. Edellä mainituista syistä nuorille on usein perusteltua myöntää eläke määräajaksi. Eläkeikää lähellä oleville henkilöille eläke myönnetään useimmiten toistaiseksi.

Työkyvyttömyyseläke joudutaan myöntämään määräaikaisena myös, jos eläkkeenhakijalle myönnetään tapaturmaeläke määräajaksi. Jos työeläke myönnettäisiin toistaiseksi, ei voitaisi suorittaa uutta yhteensovitusta, jos tapaturmaeläkkeen määrä muuttuu. Näissä tapauksissa saatetaan ennakoilmoitusmenettelystä huolimatta päätyä eläkkeen päättymisajankohdan osalta eriävään ratkaisuun Kansaneläkelaitoksen ratkaisun kanssa.

Jos työkyvyttömyys on ryhdytty kuntouttamaan, on aiheellista myöntää eläke määräaikaisena. Tarkoituksenahan on henkilön palaaminen takaisin työelämään. Tällöin eläkejakso tulisi määrätä jonkin verran pidemmäksi kuin koulutusaika. Näin eläkkeensaajalla olisi aikaa etsiä työkyvyllensä sopiva työpaikka. Jos eläkkeensaaja ei onnistu saamaan uutta työpaikkaa, tulisi harkita ns. pehmeää laskua eli osaeläkkeen myöntämistä määräajaksi (TEL 5 b §:n 4 mom.). Tässä vaiheessa usein lähestytään käytännössä työllisyysongelmaa.

Määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen jatkaminen

Haettaessa jatkoa määräaikaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle hakijan tulisi täyttää uusi eläkehakemuslomake. Hakemukseksi riittää myös uusi lääkärintodistus tai ilmoitus siitä, että uusi todistus on toimitettu Kansaneläkelaitokseen tai johonkin muuhun eläkelaitokseen. Eläkehakemuksen asemesta voidaan käyttää myös J-lomaketta tai vastaavaa. Kuten kohdassa 3.3., sivulla 14, on todettu, eläkehakemus on täytettävä, jos eläkkeen jatkamista haetaan yli vuoden kuluttua eläkkeen päättymisestä.

Jos määräaikaista eläkettä myönnettäessä on sovellettu työeläkejärjestelmän ja kansaneläkejärjestelmän välillä ennakkoilmoitusmenettelyä, on sitä noudatettava myös jatkohakemusta ratkaistaessa.

Eläkelaitosten kesken on sovittu, että jatkotodistuksen hankkimisesta aiheutuneet kulut korvataan.

4.7. Työkyvyttömyyseläkkeen evääminen tai vähentäminen tahallisuuden tai törkeän tuottamuksen vuoksi

TEL 8 b §:n 1 momentin mukaan työkyvyttömyyseläke ja TEL 4 a ja b §:ssä tarkoitettu perhe-eläke työkyvyttömälle lapselle on evättävä tai niitä vähennettävä, jos työntekijä tai sanottu lapsi on aiheuttanut työkyvyttömyytensä tahallaan. Lähtökohtana tätä säännöstä sovellettaessa tulisi olla, että ainoastaan silloin kun voidaan selvästi osoittaa, että teon syynä on ollut tarkoitus saada eläkettä, voidaan eläke evätä tai sitä voidaan vähentää. Jos henkilö esimerkiksi itsemurhaa yrittäessään on tullut työkyvyttömäksi, ei tätä säännöstä voida soveltaa, koska teon tarkoituksena ei ollut työkyvyttömyyden aiheuttaminen.

Eläkkeenhakija oli heittäytynyt junan alle. Tästä aiheutuneen työkyvyttömyyden ei katsottu aiheutuneen tahallisesta teosta, minkä vuoksi hakijan eläkettä ei ollut evättävä tai vähennettävä TEL 8 b §:n nojalla. VAKO:n päätös 21.4.1977 (ETK 26), Työeläke 4/77.

4.8. Työkyvyttömyyden alkamisajankohdan määrittely ja sen vaikutus eläkkeen määrään

Työkyvyttömyyden alkamisajankohdan määrittely vaikuttaa myönnettävän eläkkeen määrään. Eläkkeen suuruuteen vaikuttaa olennaisesti se, voidaanko eläkkeeseen oikeuttavana ottaa huomioon aika työkyvyttömäksi tulosta eläkeikään, eli ns. tuleva palvelusaika. Tällaista eläkettä kutsutaan täysitehoiseksi työkyvyttömyyseläkkeeksi. Tulevan ajan mukaan lukeminen eläkkeessä edellyttää, että työkyvyttömyys on alkanut ennenkuin työsuhteen päättymisestä on kulunut 360 sellaista päivää, joilta työntekijä ei ole saanut valtakunnallisista työttömyyskassoista annetun lain mukaista päiväavustusta. Eläkkeen määrään saattaa vaikuttaa myös rajoitussäännöksen soveltaminen. Tätä säännöstä selostetaan kohdassa 4.8.3., sivuilla 35-37.

Työkyvyttömyyseläkkeen alkamisajankohtaan tulee kiinnittää erityistä huomiota, koska sillä on vaikutusta eläkkeen tasoon. Työkyvyttömyyden alkamisajankohdan

tulee perustua lääketieteellisiin seikkoihin. Ratkaisua ei kuitenkaan aina voida tehdä puhtaasti niiden perusteella. Huomiota tulee kiinnittää myös muihin seikkoihin, ennen kaikkea työnteon lopettamisajankohtaan. Silloin kun työkyvyttömyyden alkamisajankohta on tulkinnanvarainen, olisi ratkaisua tehtäessä otettava huomioon, että myönnettävän eläkkeen tulisi olla oikeassa suhteessa eläkkeenhakijan työhistoriaan ja -ansioihin.

Jotta työeläketurvan keskeinen periaate, poisjääneen ansiotulon korvaaminen siihen oikeassa suhteessa olevalla eläkkeellä, täyttyisi mahdollisimman hyvin, työeläkelakeihin sisältyy periaatteen toteutumisen kannalta tärkeitä säännöksiä. Näitä ovat säännökset tulevan palvelusajan huomioon ottamisesta sekä rajoitussäännös. Myös myöntämällä osaeläke voidaan vaikuttaa siihen, että eläke määräytyy palkkatasosta, jota sairaus ei vielä ole merkittävästi alentanut.

4.8.1. Tuleva palvelusaika

TEL:n 6 §:n 3 momentti sisältää säännökset siitä, milloin eläkkeensaajalla on oikeus tulevan ajan eläkkeeseen. Se sanoo myös, mihin työsuhteeseen liitetään tuleva aika. Vastaavat säännökset sisältyvät LEL:ssa lain 7 §:ään. MYEL:ssa ja YEL:ssa on viittaukset TEL:n säännöksiin.

Edellytykset

TEL:n mukaan tuleva aika otetaan huomioon, jos työkyvyttömyys on alkanut ennen kuin työsuhteen päättymisestä on kulunut 360 päivää. Tätä 360 päivän aikaa jatkavat työttömyysavustuspäivät ja opintovapaalaissa tarkoitettu opintovapaa. Naisella sitä jatkaa myös aika, jona hänellä on ollut TEL 4 §:n 5 momentissa tarkoitettu alle 3-vuotias lapsi. Tämä aika saa olla enintään yhdeksän vuotta.

LEL:n mukaan tulevan ajan ansiot on otettava huomioon, jos työntekijä on 540 päivän aikana ennen työkyvyttömyyden syynä olevan sairauden alkamista ansainnut LEL:n mukaisia ansioita tietyn rajamäärän. Määrä on 800 markkaa vuoden 1962 indeksitasossa (8 048 mk ind. 1006). Tulevan ajan oikeutta määrättäessä LEL:ssa siis toisin kuin TEL:ssa kiinnitetään huomio sairauden alkamiseen. 540 päivän aikaa jatkavat ne päivät, joilta työntekijä on saanut työttömyysavustusta tai jotka hän on ollut opintovapaalla. Alle 3-vuotiaan lapsen hoitoaika jatkaa aikaa samoin kuin TEL:ssa.

YEL:n ja MYEL:n mukaista tulevaa palvelusaikaa määrätessä noudatetaan TEL:n vastaavia säännöksiä.

4.8.2. Mihin työsuhteeseen tuleva palvelusaika liitetään

Tuleva palvelusaika liitetään viimeiseen vähintään neljä kuukautta jatkuneeseen työsuhteeseen tai yrittäjätoimintaan (TEL 6 §:n 3 mom.). Ellei henkilöllä ole vuoden aikana ennen työkyvyttömyyden alkamista ollut yhtäkään vähintään neljän kuukauden mittaista työsuhdetta tai MYEL:n tai YEL:n piiriin kuuluvaa jaksoa, tuleva palvelusaika voi liittyä neljää kuukautta lyhyempäänkin työsuhteeseen. Tällä säännöllä on pyritty siihen, ettei tuleva aika voisi liittyä aivan lyhyeen työsuhteeseen kuin vain poikkeustapauksissa. Perusteluna on, että lyhyessä työsuhteessa saattaa palkka sattumanvaraisesti poiketa tuntuvastikin työntekijän vakiintuneesta ansiotasosta.

Kun tuleva palvelusaika joudutaan liittämään alle neljä kuukautta jatkuneeseen työsuhteeseen, valitaan vuoden pituiselta ajalta ennen työkyvyttömyyden alkamista näistä työsuhteista varhaisin. Mitä aikaisempi työsuhde otetaan, sitä todennäköisempää on, ettei sairaus ole vielä alentanut palkkaa.

LEL-työsuhteiden huomioon ottaminen

Jos kuitenkin työntekijä vähintään neljä kuukautta jatkuneen TEL-työsuhteen päättymisen jälkeen ansaitsee LEL-töissä LEL 7 §:n 1 momentissa määrätyn rajamäärän, oikeus TEL-työsuhteen perusteella täysitehoiseen työkyvyttömyysturvaan päättyy. Maatalousyrittäjillä rajamäärä on alempi kuin pelkästään LEL-työtä tehneillä. Työntekijä ei myöskään saavuta oikeutta täysitehoiseen työkyvyttömyysturvaan alle neljä kuukautta jatkuneen TEL-työsuhteen perusteella, jos hänellä on oikeus eläkkeeseen, jossa otetaan huomioon tulevan ajan palkka LEL:n mukaan. Lisäksi on huomattava, että LEL 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu rajamäärä on ansaittava ennen kuin työkyvyttömyyden pääasiallisena syynä oleva sairaus alkaa.

Yleiskirje 16/71, Työeläkelakien muutokset
Yleiskirje 6/77, Eläkehakemuksen käsittelyä koskevat
ohjeet.

4.8.3. Rajoitussäännös

Työkyvyttömyyseläkkeen suuruuteen voi vaikuttaa myös ns. rajoitussäännöksen soveltaminen (TEL 4 §:n 4 mom.). Työkyvyttömyyden alkamisajankohdan lisäksi on selvitettävä myös työkyvyttömyyden syynä olevan sairauden alkaminen. Jos työkyvyttömyys aiheutuu sairaudesta, viasta tai vammasta, joka työntekijällä oli jo työsuhteen alkaessa, hänellä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen tämän työsuhteen perusteella vain, jos hän on tullut työkyvyttömäksi aikaisintaan vuoden kuluttua työsuhteen alkamisesta. LEL:ssä rajoitussäännös ja sairauden vaikutus otetaan huomioon eläkkeessä TEL:n tapaan. Viimeisen työkyvyttömyyttä edeltäneen vuoden aikana alkaneissa työsuhteissa saatuja LEL-ansioita ei oteta eläkkeessä huomioon, jos sairaus on alkanut ennen niitä. YEL:ssä ja MYEL:ssä on puolestaan viittaukset TEL:n rajoitussäännökseen.

Ennen työkyvyttömyyden alkamista vakuutettu voi terveydentilansa heikennyttyä ja työskentelyn vaikeuduttua jättää vakiintuneen työnsä ja hakeutua tehtäviin, joista sairaudestaan huolimatta uskoo selviytyvänsä. Näin voi käydä joko työnantajan tai vakuutetun itsensä aloitteesta. Palkkataso yleensä laskee. Lopputuloksena on, että henkilö jää pois työstä ja hakee eläkettä. Työkyvyttömyyttä edeltäneen vuoden aikana voimassa olleet työsuhteet voidaan näissä tapauksissa sulkea rajoitussäännöksen avulla pois eläkkeeseen oikeuttavista työsuhteista. Niissähän sairaus on usein alentanut ansiotasoa. Eläke tulee tällöin määrättäväksi työntekijän aikaisemman vakiintuneen ansiotason perusteella. Sairaus ei pääse alentamaan eläkettä.

Jos eläkkeenhakijalla on pitkä, yhtenäinen työhistoria, ei rajoitussäännöksen soveltaminen saisi johtaa vapaakirjaeläkkeeseen.

Rajoitussäännöksellä on myös pyritty sulkemaan työeläkejärjestelmän ulkopuolelle henkilöt, jotka ennen työkyvyttömyyttään ainoastaan lyhyen ajan ovat työskennelleet työeläkelakien alaisissa töissä. Kuukaudenkin kestäneellä työskentelyllä olisi muuten mahdollista saavuttaa työpanokseen nähden suhteettoman suuri eläke. Tämä taas olisi vastoin eläkkeen tarkoitusta ja työeläkejärjestelmän ansaintaperiaatetta. Näiden lyhytaikaisesti työelämässä mukana olleiden eläke-

turvan järjestämisen on katsottu lähinnä kuuluvan kansaneläkejärjestelmän piiriin.

Rajoitussäännös vaikuttaa eläkkeen tasoon. Toisaalta sen tarkoitus on estää suoranainen keinottelu. Säännöstä käytännössä sovellettaessa tulisi sen tavoitteet ottaa riittävässä määrin huomioon ja päästä asianomaisen kannalta mahdollisimman oikeudenmukaiseen lopputulokseen.

Sairauden käsite

Rajoitussäännöstä sovellettaessa sairauden käsite poikkeaa sen lääketieteellisestä määrittelystä. Sairaudesta on lääketieteellisesti arvioiden pitänyt olla olemassa jo työsuhteen alkaessa, jotta yleensä voidaan harkita rajoitussäännön soveltamista. Sairaudesta ei kuitenkaan vielä oikeuta rajoitussäännön soveltamiseen, vaan edellytetään, että sairaus on selvästi haitannut työntekijän normaalia työntekoa. Käytännössä on yleensä katsottu, että sairauden vaikutuksen tulee näkyä työnteossa jo pian työsuhteen alkamisen jälkeen. Jos työskentely on jäänyt hyvin lyhyeksi, voidaan se joissakin tapauksissa katsoa työkyvyttömänä tehdyksi työkseksi.

Ratkaisua tehtäessä on asetettava rinnakkain lääketieteelliset seikat ja työntekijän työsuorituksia kuvaavat tiedot. Tämä edellyttää, että eläkelaitos ennen rajoitussäännöksen soveltamista pyrkii hankkimaan työnantajalta, esimerkiksi hakijan työskentelyä läheltä seuranneelta esimieheltä, selvitystä hakijan työskentelyn laadusta ja mahdollisista sairauspoissaoloista sen työsuhteen aikana, jota on harkittu rajoitussäännöksellä poissuljettavaksi. Hakijan menestyminen työssä edellisen työsuhteen loppuajankohtana antaa viitteitä työkyvystä seuraavan työsuhteen alussa.

Rajoitussäännöstä sovellettaessa joudutaan samalla ratkaisemaan, mikä eläkelaitos vastaa myönnettävästä eläkkeestä. Rajoitussäännös on tarkoitettu eläkeoikeuden määrittelyyn. Vastuukysymykset eivät saa muodostua ratkaiseviksi tekijöiksi säännöstä sovellettaessa.

Rajoitussäännös on samansisältöinen sekä julkisen että yksityisen puolen eläkelaeissa. Vaikka ratkaisut tehdään erikseen kummallakin sektorilla, tulisi molempien piiriin kuuluvan eläkevakuutetun eläkeasiaa myös rajoitussäännöksen soveltamista harkittaessa tarkastella yhtenä kokonaisuutena oikeaan lopputulokseen pääsemiseksi ja väliinpuotoamisen estämiseksi. Eläkelaitosten välistä yhteydenpitoa ennen eläkepäättösten antamista olisi tämän vuoksi syytä lisätä.

Siirtoilmoitus Kun eläkelaitos siirtää eläkehakemuksen toiselle eläkelaitokselle katsoen, että rajoitussäännöstä tulisi soveltaa, on siirtoilmoitukseen merkittävä, milloin siirtävä eläkelaitos katsoo eläkkeenhakijan sairauden ja työkyvyttömyyden alkaneen.

Yleiskirje 1/76, Työeläkelakien rajoitussäännökset.

4.8.4. Osaeläkkeen vaikutus eläkkeen määrään

Usein voidaan jälkikäteen tarkasteltaessa havaita eläkkeenhakijan työnteon olleen jo kenties vuosikausia sairauden johdosta katkonaista. Tästä syystä ansiotaso on ollut jo pitkään aikaisempaa, vakiintunutta ansiotasoa alhaisempi. Hakija on ehkä joutunut vaihtamaan työpaikkaa tai työtehtäviä entisessä työsuhteessaan. Työkyvyttömyyden on katsottava tällöin alkaneen ajankohtana, josta lukien hakijan ansiotaso on alentunut osaeläkkeeseen oikeuttavassa määrin. On kuitenkin huomattava, että eläkettä ei voida maksaa takautuvasti vuotta pitemmältä ajalta ennen eläkkeen hakemista seuraavan kuukauden alkua.

4.8.5. Eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistaminen

TEL 7 §:n 2 momentissa säädetyn palkkaperusteen harkinnanvaraisen korjaamisen avulla voidaan myös päästä vakiintuneen ansiotason mukaiseen eläkkeeseen.

Työntekijä on saattanut olla ennen eläkkeelle siirtymistään esimerkiksi heikentyneen terveytensä vuoksi tehtävässä, josta hän on ansainnut olennaisesti vähemmän kuin varsinaisessa työssään saman työsuhteen voimassa ollessa. Jos aikaisempaa suurempaa palkkaa maksettiin niin pitkältä ajalta, että sitä voitiin pitää vakiintuneena ja jos ansiotason alentumisella on olennainen vaikutus eläketurvaan, on eläkepalkka korjattava vastaamaan vakiintunutta ansiotasoa. Säännöstä voidaan soveltaa vain, jos palkka muuttuu työsuhteen kestäessä. Lisäksi edellytetään, että kysymyksessä on hakijan viimeinen työsuhte tai sellainen työsuhte, joka on päätynyt eläketapahtumaa lähinnä edeltäneiden 360 sellaisen päivän aikana, joilta työntekijä ei ole saanut valtakunnallisista työttömyyskassoista annetun lain mukaista päiväavustusta.

Yleiskirje 5/83, Eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistaminen

4.9. Muutokset myönnetyssä eläkkeessä

4.9.1. Täyden työkyvyttömyyseläkkeen muuttaminen osaeläkkeeksi

Täysi työkyvyttömyyseläke muutetaan osaeläkkeeksi, kun työkyky on parantunut niin, ettei edellytyksiä täyden eläkkeen maksamiselle enää ole, mutta osaeläkkeen edellytykset täyttyvät.

Eläkettä ei voida muuttaa osaeläkkeeksi ajalta, jolta eläke on jo maksettu (TEL 5 b §:n 3 mom.). Muutos voidaan yleensä tehdä vain päätöksentekohetkestä eteenpäin.

Jos eläkkeen maksaminen on ollut keskeytyneenä aikaisemmasta ajankohdasta, eläke voidaan muuttaa osaeläkkeeksi keskeyttämisaikakohdasta lukien. Eläke voidaan keskeyttää, ellei eläkkeensaaja eläkelaitoksen kehoituksesta huolimatta toimita selvitystä siitä, että hänellä on edelleen oikeus eläkkeen saamiseen.

Työkyvyttömyyseläkepäätöksessä määrätään, että työkyvyn muutoksista on ilmoitettava eläkelaitokselle. Eläkkeen muuttaminen voi tapahtua joko eläkkeensaajan tai eläkelaitoksen aloitteesta.

4.9.2. Osaeläkkeen muuttaminen täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi

Osaeläkkeenä myönnetty työkyvyttömyyseläke voidaan muuttaa täydeksi eläkkeeksi eläkkeensaajan työkyvyn muuttuessa. Työkyvyssä tapahtuneen muutoksen täytyy arvion mukaan jäädä voimaan ainakin vuodeksi. Osaeläke voidaan muuttaa täydeksi myös takautuvasti. Korotus on mahdollista suorittaa eläkkeensaajan tarkistushakemusta tai eläkelaitoksen tarkistustoimenpiteisiin ryhtymistä lähinnä seuraavaa kalenterikuukautta edeltäneiltä kuudelta kuukaudelta (TEL 5 b §:n 3 mom.). Takautuva aika lasketaan täysinä kalenterikuukausina.

Kuten aikaisemmin on todettu, SVL:n mukainen päiväraha on 1.1.1982 alkaen ensisijainen työeläkkeeseen nähden (ns. SOVE-uudistus). Jos 30.11.1981 jälkeen sattuneeseen eläketapahtumaan perustuva osaeläke muutetaan täydeksi eläkkeeksi, myönnetään täysi työkyvyttömyyseläke pääsäännön mukaisesti ensisijaisuusajan päätyttyä, jos henkilölle on vahvistettu sairausvakuutuslain mukainen ensisijaisuusaika. Osaeläkettä suoritetaan tällöin täyden työkyvyttömyyseläkkeen alkamiseen saakka.

Kun osaeläke muutetaan täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi ensisijaisuusajan jälkeen annetulla päätöksel-

lä, voi eläkettä tulla suoritettavaksi takautuvasti ensisijaisuusajan jälkeiseltä ajalta. Tällöin eläkelaitos suorittaa täyden ja osaeläkkeen erotuksen sairausvakuutusrahastolle siltä osin kuin se vastaa samalta ajalta maksettua SVL:n mukaista päivärahaa.

Jos osaeläkkeen saajalle ei ole vahvistettu ensisijaisuusaikaa, niin osaeläke muutetaan poikkeussäännön mukaan täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi työkyvyttömyyden alkamista seuraavan kuukauden alusta.

Lain voimaantulosäännöksen mukaan, kun ennen 1.1.1982 alkanut osaeläke muutetaan täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi, ei täyteen eläkkeeseen sovelleta 1.1.1982 voimaan tulleita eläkkeen alkamista koskevia säännöksiä. Osaeläke muutetaan tällöin täydeksi eläkkeeksi ensisijaisuusajasta riippumatta täyden työkyvyttömyyden alkamista seuraavan kuukauden alusta. Jos muutos suoritetaan takautuvasti ja samalta ajalta on maksettu sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa, takautuvaan aikaan kohdistuvaa täyden ja osaeläkkeen erotusta ei makseta minnekään siltä osin kuin se ei ylitä päivärahaa.

Kun osaeläke muutetaan täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi tai tätä koskeva hakemus hylätään, on annettava kohdassa 4.4.4. tarkoitettu ennakoilmoitus Kansaneläkelaitokselle (sivu 27). Ennakoilmoitusmenettelyä sovelletaan kuitenkin toistaiseksi vain niihin ratkaisuihin, joissa eläke tulisi myönnettäväksi vahvistetun ensisijaisuusajan päättymisestä lukien. Tämän vuoksi ennen 1.1.1982 alkaneiden osaeläkkeiden täydeksi muuttamista koskevat ratkaisut eivät kuulu menettelyn piiriin.

4.9.3. Täyden työkyvyttömyyseläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi

Työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi eläkkeensaajan täyttäessä vanhuuseläkeiän (TEL 4 § 3 mom.). Jos työkyvyttömyyseläkkeessä on johonkin työsuhteeseen sovellettu rajoitussäännöstä, eläkelaitoksen on laskettava eläkkeen määrä uudelleen sitä vanhuuseläkkeeksi muutettaessa. Eläke on laskettava uudelleen myös silloin, kun henkilö on työkyvyttömyyseläkettä saadessaan ollut vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa työssä. Tämä tulee kysymykseen silloin, kun työkyvyttömyyseläke on ollut vapaakirjaeläke.

Eläkkeen määrä on laskettava uudelleen myös niissä sivulla 25 mainituissa tapauksissa, joissa YEL:n tai MYEL:n mukaista eläkettä on karttunut siitä huolimatta, että henkilö on saanut täysitehoista työkyvyttömyyseläkettä.

4.9.4. Osaeläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi

Työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi eläkkeensaajan täyttäessä eläkeiän. Vanhuuseläkkeen saamisen edellytyksenä on, että työntekijä ei ole enää TEL:n alaisessa työsuhteessa (TEL 4 §:n 2 mom.). Osaeläkkeen saaja saattaa eläkettä saadessaan olla työsuhteessa. Vaikka työsuhteen perusteella ei kerry lisää eläkettä, työsuhde kuuluu silti TEL:n piiriin, jos lain soveltamisen edellytykset täyttyvät. Jos työsuhde jatkuu vielä osaeläkkeen saajan tultua eläkeikään, osatyökyvyttömyyseläke muutetaan vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta vanhuuseläkkeeksi siitä riippumatta, onko eläkkeensaaja edelleen työsuhteessa.

LEL:n, MYEL:n tai YEL:n mukaan vanhuuseläkkeen saamisen edellytyksenä ei ole ao. lain piiriin kuuluvan toiminnan päättymisen. Näin ollen näiden lakien mukaan määräytyneen työkyvyttömyyseläkkeen muuttaminen vanhuuseläkkeeksi ei ole ongelma.

4.10. Työhönpaluuun jälkeen uudelleen eläkkeelle

4.10.1. Epäonnistunut työhönpaluu

Mikäli työkyvyttömyyseläkkeellä ollut työntekijä palaa työhön, mutta työskentelyjakso jää sairauden vuoksi lyhyeksi, on työhönpaluuun katsottava epäonnistuneen. Pitempikin työskentelyjakso voidaan katsoa työkokeiluksi, jos henkilö ei ole selviytynyt työstään, mikä ilmenee esimerkiksi runsaina poissaoloina. Henkilön työkyvyn ei voida tällaisissa tapauksissa katsoa välillä palautuneen. Kysymys on työkokeilusta. Tällöin eläke voidaan myöntää keskeytyksettä eläkkeen päättymisestä lukien.

4.10.2. Uusi työkyvyttömyyseläketapahtuma - eläke uusin vai entisin perustein

Jos työhönpaluu onnistuu, mutta henkilö tulee uudelleen työkyvyttömäksi oltuaan välillä työkykyinen, tilanne ei yleensä ole ongelmallinen, jos hänen palkkansa on viimeisen työn aikana ollut vähintään aikaisempaa tasoa. Uutta eläkettä laskettaessa voidaan normaalisti ottaa huomioon eläkkeellä olon jälkeinen työskentely. Eläketurvan taso ei siitä heikkene.

Jos työkyvyn palautuminen on ollut vajavaista ja palkka sen vuoksi ei ole kohonnut entiselleen, eläke saataisi pienentyä olennaisesti, jos uusi eläke määräytyisi tulevan ajan osalta viimeisen työsuhteen palkan

perusteella. Lakiin on siksi otettu säännös, jolla turvataan uuden eläkkeen määräytyminen näissä tapauksissa ansiotasosta, johon sairaus ei vielä sanottavasti ollut vaikuttanut.

Eläke myönnetään entisten perusteiden mukaan, jos aiemmin täysitehoista työkyvyttömyyseläkettä saanut työntekijä tulee uudelleen työkyvyttömäksi saman sairauden, vian tai vamman johdosta, jonka perusteella aikaisempi eläke oli myönnetty (TEL 6 §:n 4 mom.). Eläkkeen määrä säilyy siis tällöin entisen suuruisena. Lisäksi siihen tulee indeksin nousun mukainen tarkistus. On kuitenkin huomattava, että jos uusi työkyvyttömyys alkaa 1.7.1975 tai myöhemmin, sovelletaan usia karttumissäännöksiä. Usia lapsikorotussäännöksiä sovelletaan silloin kun eläkkeen perusteena oleva eläketapahtuma on sattunut 30.6.1975 jälkeen.

Säännös tukee osaltaan työkyvyttömyyseläkkeellä olevan yrittäjästä palata työelämään. Eläketason alenemisen pelon ei tarvitse olla työhönpaluun esteenä. Ellei työnteko onnistu, voi palata entisen tasoiselle eläkkeelle, välissä olleen työskentelyn vaikuttamatta eläkkeen määrään.

Saman sairauden uusiutuminen

Onko kysymys saman sairauden uusiutumisesta vai kokonaan uudesta sairaudesta? Asia on ratkaistava lääketieteellisin perustein. Pelkästään diagnoosien muuttumisen tai lisääntymisen ei tarvitse merkitä uutta sairautta. Uuden työkyvyttömyyden perusteena olevalla sairaudella tulee kuitenkin olla syy-yhteys aikaisemman työkyvyttömyyden aiheuttaneeseen sairauteen. Muutoin ei voida katsoa, että kysymys on samasta sairaudesta.

Syy-yhteys

Työntekijän tullessa uudelleen työkyvyttömäksi päädiagnoosi voi olla eri, mutta lisädiagnoosina saattaa olla aikaisempi sairaus. Tällöin voidaan eri päädiagnooseista huolimatta eräissä tapauksissa katsoa, että kysymyksessä on sama sairaus TEL 6 §:n 4 momentin tarkoittamassa mielessä.

Saman sairauden käsitettä määriteltäessä perustaksi on asetettava lääketieteelliset selvitykset sairauden laadusta. On myös kiinnitettävä huomiota siihen, miten pitkään työskentely on eläkkeen päätyttyä jatkunut, miten henkilö on selviytynyt työssään ja mikä hänen palkkatasonsa on tässä työssä ollut.

Mitä pitempi aika on kulunut aikaisemman työkyvyttömyyden päättymisestä, sitä vähemmän on syytä olettaa kysymyksen olevan saman sairauden uusiutumisesta. Laissa ei ole aikamäärää rajattu. Käytännön ratkaisutoiminnassa on yleensä noudatettu kahden vuoden aikaa. Kahdessa vuodessa työntekijän ansioiden on katsottu ehtineen vakiintua tasolle, jota voidaan pitää hänen normaalina palkkatasonaan.

Jos työntekijä on työkyvyttömyyden jälkeen työkykyinen vähintään kaksi vuotta, ei yleensä katsota, että on kysymys samasta sairaudesta. Eläke voi kuitenkin tulla myönnettäväksi entisin perustein kahta vuotta paljon pitemmänkin ajan kuluttua. Ratkaisussa otetaan nimittäin huomioon se, millaista työnteko oli eläkeajan jälkeen.

Jos päädytään eläkkeen myöntämiseen entisin perustein, eläkehakemus tulee siirtää sille eläkelaitokselle, joka oli myöntänyt aikaisemman eläkkeen.

4.10.3. Työkyvyttömyydestä työttömäksi

Työkykyiseksi tulleen henkilön työhönpaluu saattaa epäonnistua myös siksi, ettei hän ole onnistunut saamaan työtä.

Kun henkilölle on maksettu 200 päivää työttömyysavustusta tai -korvausta, hänelle myönnetään työttömyyseläke, mikäli muut eläkkeen myöntämisen edellytykset täyttyvät.

Eläketapahtumaksi katsotaan tällöin päivä, jolta hakija on saanut ensimmäisen kerran työttömyysavustusta tai -korvausta työvoimaviranomaisen todistusta edeltäneen 60 viikon ja yhden kuukauden aikana. Ongelmaksi muodostuu näissä tapauksissa se, että eläke jää vapaa-kirjaeläkkeeksi aikaisemman työkyvyttömyyseläkejakson johdosta.

Aika, jonka henkilö on ollut täysitehoisella työkyvyttömyyseläkkeellä, on työttömyyseläkettä määrättäessä rinnastettava työssä-oloaikaan ja otettava huomioon TEL 6 §:n 3 momentissa mainittua 360 päivän enimmäisaikaa laskettaessa. (Äänestys.) ELK:n päätös n:o 4346/81.

Ongelma tulee esille myös tapauksissa, joissa vakuutettu tulee työttömyysjakson jälkeen uudelleen työkyvyttömäksi, mutta saman sairauden ei voida katsoa uusiutuneen.

Eläketurvakeskuksessa on tätä asiaa pohtimaan asetettu työryhmä. Se valmistelee lainmuutosta asiasta.

5. TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄN KUNTOUSTUSTOIMINTA

5.1. Kuntoutuksen yleiset edellytykset

Työeläkelaitosten kustantama kuntoutus on harkinnanvarainen eläkelainsäädäntöön perustuva etuus (TEL 4 §:n 6 mom.), jonka eväämisestä ei ole valitusoikeutta. Työeläkevakuutetuilla on sama oikeus erilaisten kuntoutuspalvelujen saamiseen yleisistä valtakunnallisista palvelujärjestelmistä kuin muillakin.

Kuntoutustehtävää toteuttaessaan työeläkejärjestelmä pyrkii selvittämään, millä tavoin tarkoituksenmukaisesti voitaisiin edistää kuntoutukseen ohjattujen työ- ja ansiokyvyn paranemista tai säilyttämistä. Kuntoutettavaksi voidaan hyväksyä myös henkilö, jolle ei ole vielä myönnetty työkyvyttömyyseläkettä, mutta jonka työhönkuntoutusta eläkelaitos pitää tarkoituksenmukaisena terveydentilassa jo todettujen työkykyä alentavien rajoitusten vuoksi. Kuntoutustoimenpiteet kohdistetaan eläkevakuutettuihin, joiden kuntoutus ei ole aktiivisessa käsittelyvaiheessa muissa kuntoutusjärjestelmissä. Jos eläkkeenhakijan kuntoutusasia on vireillä Kansaneläkelaitoksessa, kun ensisijaisuusaika vahvistetaan, eläkelaitos saa asiasta tiedon ensisijaisuusajan vahvistamisilmoituksen yhteydessä.

Jos kuntoutuksen tarve johtuu tapaturma- tai liikennevakuutuksen perusteella korvattavasta vammasta tai ammattitaudista, kuntoutus toteutetaan joko tapaturmakorvausta tai liikennevakuutuskorvausta saavien invalidihuollosta annettujen lakien mukaan. Yleisen invalidihuoltolain ja työeläkejärjestelmän kuntoutuksen keskinäinen suhde ratkaistaan tapaus tapaukselta. Huomioon otetaan kuntoutettavan yksilölliset olosuhteet.

Kuten kohdassa 4.4.5. on todettu, käytännön toimenpiteet kuntoutusasioissa yleensä hoitaa Vakuutusalan Kuntouttamiskeskus, - VKK. Sen jäseninä ovat Tapaturmavakuutuslaitosten Liitto, Liikennevakuutusyhdistys ja Työeläkelaitosten Liitto. Vakuutusalan Kuntouttamiskeskus hoitaa vakuutus- ja työeläkelainsäädäntöön perustuvaa kuntoutustoimintaa. Se myös avustaa vakuutusyhtiöitä ja työeläkelaitoksia kuntoutusasioiden valmistelussa, hoitamisessa ja yhdenmukaistamisessa.

5.2. Kuntoutusedellytysten selvittäminen ja kuntoutuspäätöksen tekeminen

Päätettyään selvittää eläkkeenhakijan kuntouttamismahdollisuudet, eläkelaitos lähettää VKK:lle kirjallisen toimeksiannon. Toimeksiantoan liitetään valoko-

piot lääkärinlausunnoista ja muista asiakirjoista, jotka selvittävät asianomaisen terveydentilaa, työkokemusta, työsuhteita, koulupohjaa, työkyvyttömyyseläkkeen alkamisaikaa, työkyvyttömyyseläkkeen määrää sekä muita seikkoja, joilla saattaa olla merkitystä kuntoutusasian jatkokäsittelyssä.

Toimeksiannon saatuaan VKK pyrkii muodostamaan kuvan kuntoutettavan kokonaistilanteesta. VKK tutkii ja selvittää yksilöllisen kuntoutustarpeen, koulutusedellytykset ja työhön kuntouttamisen mahdollisuudet. Apuna käytetään mm. työvoimatoimistojen suorittamaa tilannearviointia ja neuvontaa, ammatinvalinnanohjausta, kuntoutustutkimuksia, työkokeiluja ja eri alojen specialistien lääketieteellistä konsulttipalvelua.

Tekemiensä selvitysten ja suoritettujen tutkimusten perusteella VKK arvioi henkilön kuntouttamismahdollisuudet. Se tekee mahdollisesti ehdotuksen työhönkuntouttamiseen ryhtymisestä. Eläkelaitos päättää tämän jälkeen, toteutetaanko VKK:n esittämä kuntoutusohjelma vai ei.

5.3. Työhönkuntoutuksen sisältö

Työhönkuntoutus pyrkii eläkevakuutetun työ- ja ansiokyvyn parantamiseen. Menetelminä voidaan käyttää kuntoutusneuvontaa, sijoitusjärjestelyä, työhönvalmennusta (rajatusti työhönkuntoutukseen liittyvänä), koulutusta, työhuoltoa ja lääkintähuoltoa.

Ammattikoulutus

Ammattikoulutus voidaan toteuttaa yleisissä tai invalidien erityisammattioppilaitoksissa, työllisyys- tai muilla ammattikursseilla sekä erityisjärjestelyin. Ammatillinen perehdyttäminen ja valmentaminen voi tapahtua myös työpaikalla yksilöllisen kuntoutusohjelman puitteissa. Siihen voidaan tarvittaessa liittää ulkopuolella annettavaa tietopuolista opetusta.

Työhuolto

Työhuoltona myönnetään lainaa tai avustusta työvälineiden, koneiden ja raaka-aineiden hankintaan sekä oman yrityksen perustamiseen. Työhuolto tulee kysymykseen vain, ellei eläkkeensaajaa muutoin voida sijoittaa työelämäänsä. Tuen on edistettävä eläkkeensaajan toimeentuloa. Se on käytettävä sellaisen ammatin tai elinkeinon harjoittamiseen, jossa eläkkeensaajan oma työpanos on olennainen. Työhuoltona myönnettävä laina on korotonta.

Lääkintähuolto

Työeläkkeeseen liittyvänä kuntoutusetuutena lääkintähuolto on yleensä aiheellista vain varsinaisen sairanhoidon päätyttyä ja kun se liittyy työhönkuntou-

tusohjelman suunnittelu- tai toteutusvaiheeseen tai työhön paluuseen.

5.4. Kuntoutusajan toimeentuloturva

Kuntoutusohjelman aikainen toimeentuloturva muodostuu yleensä määräajaksi myönnettävästä täysitehoisesta täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä tai sitä vastaavasta kuntoutusrahasta. Eläkkeen tai taloudellisen tuen olisi jatkuttava koko kuntoutusohjelman ajan.

Kun eläkkeenhakijalle myönnetään eläkkeen sijasta ns. kuntoutusraha tai muu sen kaltainen etuus, ei tätä jaksoa toisin kuin täysitehoisella työkyvyttömyyseläkkeellä oloaikaa pidetä eläkkeeseen oikeuttavana aikana mahdollisesti myöhemmin eläkettä myönnettäessä. Tämä johtaa vapaakirjaeläkkeen myöntämiseen. Näissä tapauksissa eläkkeenhakijalle tulisi selvittää, mikä ero on työkyvyttömyyseläkkeellä ja kuntoutusrahalla. Tällöin hän voisi valittaa hylkäävästä eläkepäätöksestä, mikäli katsoo olevansa oikeutettu työkyvyttömyyseläkkeeseen. Todettakoon lisäksi, että kuntoutusraha jää yksin sen myöntäneen eläkelaitoksen vastuulle.

Työeläkelaitosten Liitto on antanut ohjeet eläkelaitoksille kuntoutusohjelmien suoranaisten ja asumis-, ruokailu- yms. lisäkustannusten korvaamisesta kuntoutettavalle.

Kuntoutusajan toimeentuloturvaa pohtinut toimikunta on saanut työnsä päätökseen ja jättänyt mietintönsä (Komiteanmietintö 1983:93).

6. PÄÄTÖKSEN ANTAMINEN

Työeläkelaeissa on yksityiskohtaisia säännöksiä siitä, millä tavoin eläkettä on haettava, mutta eläkepäättöksen antamisesta ja muotoilusta ei sen sijaan löydy tarkkoja määräyksiä. Päätöksen sisällön ja muodon määrittäminen yksityiskohtaisilla säännöksillä ei ole tarkoituksenmukaista eikä mahdollista-kaan. Työeläkelaeissa on kuitenkin määräykset siitä, että eläkepäättös on lähetettävä eläkkeenhakijalle postitse. Päätöksen on siis oltava kirjallinen. Myös TEL 21 §:ssä säädetty muutoksenhakumahdollisuus sekä eläkepäättöksen käsitteleminen muutoksenhakuasteissa asettavat eläkepäättökselle tiettyjä vaatimuksia, jotka edellyttävät päätöksen antamista kirjallisena.

Määrätyt perustiedot työkyvyttömyyseläke- kuten muihinkin eläkepäättöksiin on kuitenkin sisällytettävä. Eläkkeenhakijaa ja eläkettä koskevien tietojen lisäksi päätökseen on merkittävä eläkehakemuksen vireille-tulopäivä, päätöksen antamispäivä ja postiinjättöpäivä. Päätös on allekirjoitettava.

Jos päätös annetaan koneellisessa tietojenkäsittelyssä tai muutoin ainakin osittain painomenetelmää käyttäen aikaansaatuna asiakirjana, allekirjoitus voidaan merkitä koneellisesti. Päätöksestä tulee myös ilmetä, kenelle päätös osoitetaan.

Päätöksestä on selvästi käytävä ilmi, mihin päätöksen saaja on oikeutettu tai velvoitettu tai miten asia muuten on ratkaistu. Näin ollen päätöksen laadinta-tapa ja muoto riippuvat olennaisesti siitä, minkälaisesta päätöksestä on kysymys.

6.1. Päätöksen muoto ja perustelut

6.1.1. Myönteiset ratkaisut

Työkyvyttömyyseläkehakemukseen annetusta myönteisestä päätöksestä on ensinnäkin käytävä ilmi, onko hakija oikeutettu täyteen eläkkeeseen vai onko eläke myönnetty hänelle osaeläkkeenä. Siitä tulee myös ilmetä, milloin hakijan työkyvyttömyyden on katsottu alkaneen. Jos eläkettä määrättäessä on sovellettu rajoitussäännöstä, päätöksestä tulee näkyä myös sairauden alkamisajankohta. Päätöksessä tulee lisäksi ilmoittaa, mille ajalle eläke on myönnetty. Jos eläke on myönnetty määräajaksi, päätöksessä on mainittava, miten eläkkeensaajan on toimittava, jotta hän saisi eläkettä määräajan jälkeenkin.

Varsinaisessa eläkepäätösosassa myös ilmoitetaan, minkä määräisenä työkyvyttömyyseläke myönnetään. Jotta eläkkeensaaja saisi selville, mihin eläkkeen määrä perustuu, tulee päätöksessä olla erityinen laskelmaosa. Se voi olla joko varsinaisessa päätöksessä tai erillisenä liitteenä.

Lausuma kai-
kista vaatimuk-
sista

On huomattava, että päätöksessä on yleisen prosessuaalisen periaatteen mukaan oltava lausuma kaikista hakijan esittämistä vaatimuksista. Vaatimusten huomiotta jättäminen voi johtaa turhiin valituksiin ja asian uudelleen käsittelemisiin. Työkyvyttömyyseläkepäätöksissä on siten todettava esimerkiksi, onko eläkeasia joidenkin hakemuksessa mainittujen työ- tai virkasuhteiden osalta käsiteltävänä muussa eläkelaitoksessa tai onko jokin työsuhte mahdollisesti jäänyt ottamatta huomioon sen vuoksi, ettei se kuulu työeläkelakien piiriin. Jos henkilö on ilmoittanut työskennelleensä ulkomailla, on päätöksessä kerrottava, että ulkomailla työskentelystä ei kerry eläkettä Suomesta. Eläkkeenhakijalle tulisi kuitenkin kertoa, mihin toimenpiteisiin eläkelaitos on asian johdosta ryhtynyt tai mistä hakija voi tiedustella eläkeoikeudestaan tältä osin. Päätöksen laskelmaosassa eläkkeensaajalle tulee kertoa myös esimerkiksi mahdollinen rajoitussäännöksen soveltaminen tai tulevan ajan pois jääminen. Päätöksen mukana lähetettävässä tiedotteessa hakijaa tulisi kehottaa tarkistamaan, onko eläkettä määrättäessä kaikki työsuhteet otettu huomioon.

Eläkettä myönnettäessä päätöksessä on aina todettava, kenelle eläke myönnetään ja miten eläkkeen maksu tapahtuu (maksetaanko eläke kuukausittain vai neljännesvuosittain, maksupäivä, maksupaikka). Jos eläkettä maksetaan takautuvalta ajalta, siitä voidaan antaa myös erillinen päätös. Erillispäätöksestä on tällöin mainittava varsinaisessa päätöksessä.

Eläkeratkaisun perusteluilla ei myönteisissä päätöksissä ole eläkkeenhakijan oikeusturvan toteutumisen kannalta olennaista merkitystä. Ratkaisun perusteeksi riittää siten esimerkiksi viittaus lainsäädäntöseen.

6.1.2. Kielteiset ratkaisut

Perusteleminen Hylkäävät päätökset on perusteltava. Päätös tulee perustella ilmoittamalla sen perusteena olevat pääasialliset tosiseikat sekä säännökset ja määräykset.

Jos ratkaisu seuraa pääeläkkeen myöntäneen eläkelaitoksen ratkaisua, voidaan viitata sen ratkaisuun ja perusteluihin.

- Perustelun merkitys
- eläkkeenhakijalle
- valitusviranomaisille
- Miten perusteltava
- Eläkkeenhakijalle on päätöksen tai sen johdosta annettavan neuvonnan avulla selvitettävä, miksi päätöksestä ilmenevään lopputulokseen on päädytty. Perustelun avulla eläkkeenhakija voi myös ymmärtää, miksi päätös on tietyn sisältöinen. Päätöksen perustelu on avuksi mahdollisen valituskirjelmän laatimisessa. Perusteluista selviää, mihin seikkoihin valituksessa on keskityttävä, ja mahdollisesti myös, millaisia seikkoja muutosvaatimuksen tueksi kannattaa esittää. Perusteleminen saattaa edistää asialliselta pohjalta lähtevää muutoksenhakua antaessaan tietoja mahdollista valitusta varten. Siten se vähentää aiheettomia valituksia.
- Päätöksen perusteluilla on merkitystä myös valitusviranomaisille. Niistä selviää, mihin seikkoihin eläkelaitos on kiinnittänyt huomiota ja minkä merkityksen se on niille antanut.
- Päätöksen tosiasia-perusteluna on esitettävä, mitkä ovat työkyvyttömyyseläkehakemuksen hylkäysperusteena olevat pääasialliset syyt. Perustelusta tulee ilmetä ne selvitettyiksi katsotut tosiseikat, joihin asian ratkaisu perustuu. Oikeudellisena perusteluna on ilmoitettava ratkaisun perusteena olevat säännökset. Niiden esittäminen selkeästi ja johdonmukaisesti saattaa edellyttää sovellettujen säännösten sisällön lyhyttä selostamista. Aina on ilmoitettava, keneltä hakija voi jälkikäteen tiedustella eläkeratkaisusta.
- Jos työeläkelaitos on Kansaneläkelaitoksen myönteisesti ratkaisusta huolimatta päättänyt hylkäämään eläkehakemuksen, hakijalle tulee joko päätöksessä tai erillisessä kirjeessä mainita käydyistä neuvotteluista ja perustella ratkaisu. Mikäli ristikkäiset ratkaisut johtuvat lainsäädännön eroista, ne on syytä selvittää hakijalle.
- Jos työkyvyttömyyseläkehakemus joudutaan hylkäämään jo muodollisin perustein, esimerkiksi kun hakijalla on pelkästään alle kuukauden mittaisia työsuhteita, hylkäysperusteeksi riittää toteamus, ettei hänellä ole ollut TEL:n alaisia työsuhteita. Sen toteamisella, onko hakija työkyvytön vai ei, ei lopputulokseen nähdä ole kuitenkaan mitään vaikutusta. Mikäli muodollisia tai tosiasia-arviointiin perustuvia hylkäysperusteita on useita, perusteet tulisi järjestää siten, että tärkeimmiksi katsotut perusteet mainitaan ensin.

Huomattakoon, että silloin kun hakijalle myönnetään kuntoutusraha, jolloin työkyvyttömyyseläkehakemus siis hylätään, tulee eläkelaitoksen antaa kielteisestä ratkaisusta valituskelpoinen päätös.

Jos hakija on eläkehakemuksessaan ilmoittanut jonkin työsuhteen, joka puuttuu rekisteriotteesta, asia tulee selvittää ja siitä on ilmoitettava hakijalle siitäkkin huolimatta, että hänen eläkehakemuksensa hylätään.

Todettakoon tässä yhteydessä, että kielteisten päätösten perustelemista on lähitulevaisuudessa tarkoitus selvittää tarkemmin.

6.1.3. Osaeläkeratkaisut

Jos hakijalle myönnetään työkyvyttömyyseläke osaeläkkeenä, vaikka käy selvästi ilmi, että hän haluaa saada täyden eläkkeen, olisi eläkelaitoksen selostettava päätöksensä perusteet kielteisten ratkaisujen tavoin. Ratkaisuhan on eläkkeenhakijan kannalta osittain kielteinen.

6.1.4. Eläkkeen jatkamista tai muuttamista koskevat päätökset

Eläkkeen jatkamisesta ja muuttamisesta annettaviin päätöksiin pätevät samat muoto- ja perusteluvaatimukset kuin myönteisiin, kielteisiin tai osittain kielteisiin ratkaisuihin. Määräaikaista työkyvyttömyyseläkettä myönnettäessä ensimmäinen eläkepäättös ja jatkoeläkepäättös muodostavat kumpikin itsenäisen asiakokonaisuuden. Ensimmäisen päätöksen perusteet eivät saavuta oikeusvoimaa jatkopäätökseen nähden. Jatkopäätökseen ei kuitenkaan tarvitse liittää eläkelaskelmaa, ellei eläkkeen määrä muutu.

Eläkelautakunnan oli tutkittava eläkkeen määrää koskeva valitus, joka oli tehty määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen jatkamisesta annetusta päätöksestä, koska aikaisempi päätös ei saavuta oikeusvoimaa jatkoeläkkeeseen nähden. VAKO:n päätös 1.4.1976 (ETK 4652 vanha arkisto).

Määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen jatkeena hakijalle voidaan ns. "pehmeänä laskuna" myöntää TEL 5 b §:n 4 momentin perusteella alle vuodenkin ajaksi osaeläke. Eläkkeen saajalle on selvitettävä, että eläke myönnetään työhönpaluun helpottamiseksi. Se tulee selvittää hänelle päätöksessä tai erillisessä päätökseen liittyviä asioita selostavassa kirjeessä. Hänet tulisi myös tarvittaessa ohjata työvoimaviran-

omaisen luokse tai muutoin antaa hänelle ohjeita siitä, mihin toimenpiteisiin hänen tulisi ryhtyä työpäivän saamiseksi.

6.1.5. Väliaikaiset päätökset

Eläkelaitoksen antaessa päätöksen työkyvyttömyyseläkehakemukseen asia voidaan yleensä ratkaista lopullisesti. Annettavaan päätökseen tulee liittää muutoksenhakuohje. Käytännössä kuitenkin esiintyy tilanteita, jolloin eläkkeenhakija katsotaan työkyvyttömäksi ja hänelle tulisi myöntää eläke, mutta asiaa ei voida lopullisesti ratkaista. Tämä tulee kysymykseen, kun eläkkeen lopullisen määrän vahvistaminen vaatii lisäselvityksiä tai asia on vireillä muutoksenhakuelimessä ja eläkelaitos katsoo hakijan olevan oikeutettu ainoastaan osaeläkkeeseen, vaikka hän vaatii täyttä eläkettä.

Työkyvyttömyyseläkepäättöksen antamisella on useimmiten hakijan taloudellisen aseman kannalta olennainen merkitys. Eläkelaitos voi edellä mainitussa tilanteessa maksaa hakijalle eläkettä väliaikaisella päätöksellä. Siihen ei liitetä muutoksenhakuohjetta.

Kun työkyvyttömyyseläke on myönnetty määräaikaisena ja päätöksen määräaikaisuudesta on valitettu, päätös eläkkeen jatkamisesta tulisi antaa väliaikaisena päätöksenä, kunnes muutoksenhakuelimet ovat antaneet lainvoimaisen päätöksen.

Päätökseen on selvästi merkittävä, että kysymys on väliaikaisesta päätöksestä ja että lopullinen, muutoksenhakuohjeella varustettu päätös annetaan, kun eläkkeen määräytyminen on selvitetty tai kun muutoksenhakuelin on antanut ratkaisunsa. Jos asia on vireillä muutoksenhakuelimessä, eläkelaitoksen on lähetettävä väliaikainen päätös ja siihen vaikuttanut selvitys tiedoksi sille muutoksenhakuelimelle, jossa asia on vireillä.

Kansaneläke- ja työeläkejärjestelmien välinen ennakoilmoitusmenettely on muistettava myös väliaikaisia päätöksiä harkittaessa.

Silloin, kun eläkkeenhakijalla voidaan katsoa olevan suuri intressi valittaa itse eläkeratkaisusta (esim. myönnetään osaeläke, vaikka haettu täyttä), voi eläke-

laitos kuitenkin antaa asiasta muutoksenhakuohjeella varustetun päätöksen, vaikka jonkin työsuhteen selvittely eläkelaitoksessa olisi vielä kesken. Päätöksessä eläkelaitos vain ilmoittaa korjaavansa eläkkeen määrän myöhemmin annettavalla oikaisupäätöksellä.

Jatkohakemukseen eläkelaitos voi antaa hylkäyspäätöksen muutoksenhakuohjeineen, vaikkakin edellisestä, määräaikaista eläkettä koskevasta päätöksestä on muutoksenhaku vireillä.

6.1.6. Eläkkeen maksamista koskevat päätökset

Kun työkyvyttömyyseläkettä suoritetaan takautuvasti, joudutaan eläkkeen maksamisesta takautuvalta ajalta päättämään erikseen, oli sitten kyse eläkkeen maksamisesta sairausvakuutusrahastolle, työvoimatoimikunnalle tai työttömyyskassalle. Erilliset päätökset eläkkeen maksamisesta on myös annettava silloin, kun työnantaja on maksanut eläkkeensaajalle sairausajan palkkaa samalta ajalta kuin eläke on myönnetty ja eläkkeen maksamista tältä osin työnantajalle on haettu.

Päätökset edellä mainituissa tapauksissa on toimitettava kaikille asianosaisille. Eläkelaitoksen on annettava erillinen päätös sekä eläkkeensaajalle että sosiaalilautakunnalle eläkkeen maksamisesta silloin, kun eläkettä tai osaa siitä on haettu maksettavaksi sosiaalilautakunnalle.

Päätöksistä, joilla ilmoitetaan eläkkeen maksamisesta takautuvalta ajalta, tulee ilmetä ajat ja suoritukset, joihin eläkkeen maksaminen eläkkeensaajalle, sairausvakuutusrahastolle, työvoimatoimikunnalle, työttömyyskassalle tai työnantajalle perustuu. Tämän lisäksi päätöksessä on selostettava oikeudellisena perusteluna ne lainkohdat, joihin päätös perustuu.

Eläkkeen maksamista koskevia päätöksiä on tarkemmin selvitetty niitä koskevissa yleiskirjeissä. (Yleiskirjeet: 3/75 Sairauspäivärahan huomioon ottaminen työkyvyttömyyseläkepäätöksessä, 7/76 Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeen saajalle itselleen, 33/81 Sairausvakuutuslain ja työeläkelakien muutoksia 1.1.1982 alkaen ja 9/83 Takautuvasti suoritettavan eläkkeen maksaminen työvoimatoimikunnalle tai työttömyyskassalle.)

6.1.7. Mallipäättöslomakkeet

Eläkepäättösten muodon yhdenmukaistamiseksi Eläketurvakeskuksessa on laadittu mallipäättöslomakkeet. Mallilomakkeet erilaisten työkyvyttömyyseläkepäättösten antamista varten ovat tämän yleiskirjeen liitteinä (n:ot 14-23).

7. MUUTOKSENHAKU

Kuten kohdassa 3.1. sivulla 12 on todettu, eläkettä haettaessa riittää yksi eläkehakemus, vaikka hakija olisi kuulunut useamman eläkejärjestelmän piiriin. Muutoksenhaku sitä vastoin tapahtuu jokaisessa eläkejärjestelmässä erikseen. Jos hakija siis on saanut eläkepäätöksen kahdesta eri eläkejärjestelmästä, hänen on tehtävä valitus kummastakin päätöksestä erikseen.

TEL 21 §:n mukaan asianosainen, joka ei tyydy työkyvyttömyyseläkettä koskevaan päätökseen, voi hakea siihen muutosta kirjallisella valituksella eläkelautakunnalta viimeistään 30. päivänä sen päivän jälkeen, jona valittaja sai tiedon päätöksestä. Vastaavasti eläkelautakunnan päätöksestä on mahdollista valittaa vakuutusoikeuteen.

Asianosaisen, joka on tyytymätön valtiokonttorin antamaan eläkepäätökseen, on tehtävä oikaisuvaatimus valtiokonttorille 60 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimukset ratkaisee oikaisulautakunta.

Kunnallisen eläkelaitoksen antamasta eläkepäätöksestä tehdään valitus Kunnallisen eläkelaitoksen eläkelautakunnalle. Valitusaika on 30 päivää päätöksen tiedoksisaannista.

Ylintä päätösvaltaa julkisen sektorin eläkeasioissa käyttää korkein hallinto-oikeus. Muutosta on haettava siltä 30 päivässä päätöksen tiedoksisaannista.

Määräaikoja laskettaessa noudatetaan soveltuvin osin lakia säädettyjen määräaikain laskemisesta. Lain 5 §:n mukaan, jos määräpäivän tai määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arkilauantai, voi valituksen toimittaa ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Jollei valituksen yhteydessä muuta näytetä, valittajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on postitettu hänen ilmoittamaansa osoitteeseen. Eläkelaitokseen päätöksen katsotaan saapuneen eläkelaitoksen saapumisleiman päivänä.

Eläkkeenhakijan on siis tehtävä valituksensa eri valituselimille, jos hän on saanut päätöksen sekä yksityisen että julkisen sektorin eläkelaitokselta. Tämä johtaa myös siihen, että ratkaisut saattavat olla eriäviä. Eläketurvakeskuksen välittämien rekisteri-

tietojen perusteella eläkelaitokset saavat kuitenkin tiedot toisenkin sektorin valitusten vireilletulosta ja jatkokäsittelystä.

7.1. Muutoksenhakuohje

Muutoksenhakuohje liitetään päätökseen, ellei tässä yleiskirjeessä erikseen mainita, ettei sitä tule liittää.

Työeläkelaitokset käyttävät yleensä Eläketurvakeskuksen vahvistamaa muutoksenhakuohjetta (liitteet n:o 24-25). Se kertoo päätöksen saajalle, minne päätöksestä on mahdollista valittaa, miten valitus tehdään, miten valituskirjelmä allekirjoitetaan sekä missä ajassa ja miten valituskirjelmä on toimitettava perille.

7.2. Valitusoikeus

Valitusoikeus eläkeasiassa kuuluu sille, jolla on asiassa välitöntä oikeudellista etua valvottavanaan, siis asianosaiselle.

Eläkkeenhakijalla, - saajalla

Valitusoikeus työkyvyttömyyseläkeasiassa on aina eläkkeenhakijalla tai eläkkeensaajalla taikka hänen edustajillaan. Edustajina muutoksenhaussa voivat toimia samat henkilöt kuin TEL 19 b §:n mukaan eläkkeen hakemisessakin.

Työkyvyttömyyseläkettä on vakiintuneesti pidetty niin henkilökohtaisena oikeutena, ettei sitä ole voitu hakea kuolleen henkilön puolesta.

Kuolinpesällä

Muutoksenhakuoikeus sen sijaan on lain mukaan asianosaisella, joten eläkkeenhakijan kuollessa vireillä olevan hakemusmenettelyn aikana asianosaiseksi tulee välittömästi hänen kuolinpesänsä.

Kuolinpesän edustajilla voi olla asiassa oikeudellista etua valvottavanaan myös perhe-eläkkeen kannalta. Tällainen ns. asianosaisseuraanto on mahdollinen ainakin siihen saakka, kunnes eläkepäätös on tullut lainvoimaiseksi.

Henkilö on hakenut eläessään työkyvyttömyyseläkettä ja valittanut hylkäävästä päätöksestä eläkelautakuntaan. Henkilön kuoltua leski on valittanut eläkelautakunnan päätöksestä VAKO:on. VAKO on pitänyt leskeä asianosaisena ja on tutkinut valituksen. VAKO:n päätös 28.6.1979 (ETK 3338) Työeläke 4/79, s. 35.

Eläkelaitok-
sella

Päätöksen antaneella eläkelaitoksella on valitus-
oikeus asiassa, jos se on tyytymätön eläkelautakunnan
ratkaisuun.

Eläkelaitos tulee asianosaiseksi eläkeasiassa myös,
jos eläkelaitoksen tai eläkelautakunnan päätös johtaa
siihen, että vastuu täysitehoisesta eläkkeestä siirtyy
muulle kuin alkuperäisen eläkepäätöksen antaneelle
eläkelaitokselle.

Käytännössä eläkelaitokset harvoin käyttävät valitus-
oikeuttaan työkyvyttömyyseläketapauksissa. Eläkelai-
toksen valitukset koskevat lähinnä tapauksia, joissa
ne ovat eri mieltä työkyvyttömyyden ja sen pääasialli-
sena syynä olevan sairauden alkamisajasta.

Kunnallisen eläkelaitoksen ja valtiokonttorin osalta
voidaan todeta, että niillä on eläkeasiamies, jolla on
oikeus seurata eläkettä koskevien asioiden käsittelyä
eläkelaitoksessa. Hänellä on itsenäinen muutok-
senhakuoikeus eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan pää-
töksistä. Hän voi hakea muutosta sekä eläkkeenhakijan
eduksi että vahingoksi. Mainituilla eläkelaitoksilla
ei ole valitusoikeutta annetuista ratkaisuista kor-
keimpaan hallinto-oikeuteen.

Eläkelaitos A on myöntänyt ns. täysitehoisen
työkyvyttömyyseläkkeen siten, että vastuu
eläkkeestä kuuluu eläkelaitos B:lle. Eläke-
lautakunta ei ole tutkinut B:n tekemää vali-
tusta, jonka se on tehnyt eläkelaitos A:n
päätöksestä. VAKO on katsonut, että eläke-
laitos B:llä on asiassa välitön oikeudellinen
etu valvottavanaan ja sitä on näin ollen
pidettävä asianosaisena, minkä vuoksi eläke-
lautakunnan ei olisi pitänyt jättää valitusta
tutkimatta. VAKO:n päätös 24.8.1977
(ETK 725), Työeläke 1/78.

Työnantajalla

Kolmas osapuoli, jolla työkyvyttömyyseläkeasiassa voi
olla oikeudellista etua valvottavanaan, on vakuu-
tusmaksuista vastuussa oleva työnantaja. Työnantaja
on kuitenkin asianosainen vain silloin, kun hänet
päätöksessä vastoin omaa käsitystään velvoitetaan
järjestämään eläketurva ja hänellä ei ole ollut muu-
toksenhakumahdollisuutta aikaisemmassa vaiheessa tai
asia on lain soveltamisen osalta muuttunut muutoksen-
hakuelimessä. Jos työnantaja on järjestänyt eläke-
turvan kuntoon jo ennen eläkkeen myöntämistä, hänellä
ei ole valitusoikeutta työntekijän eläkepäätöksestä.
Hänellä on ollut mahdollisuus tehdä vakuutusmaksusta
perustevalitus. Kunnalla työnantajana ei ole valitus-

oikeutta Kunnallisen eläkelaitoksen tai Kunnallisen eläkelaitoksen eläkelautakunnan päätöksestä.

Henkilö on työkyvyttömyyseläkehakemuksessaan ilmoittanut työskennelleensä mm. osakeyhtiö A:n haastattelijana ja kirjatilausten hankkijana 1.7.1969 - 31.3.1970. Eläkelaitos on hylännyt hakemuksen katsoen, ettei henkilön em. työskentely ollut työsuhteessa vaan itsenäisenä yrittäjänä tehtyä työtä. Eläkelautakunta on kumonnut päätöksen katsoen henkilön olleen TEL:n piiriin kuuluvassa työsuhteessa osakeyhtiö A:han. VAKO on tutkinut osakeyhtiö A:n valituksen ja näin ollen katsonut, että työnantajalla on valitusoikeus työntekijän eläkettä koskevasta päätöksestä. VAKO:n päätös 27.9.1972 (ETK 1428 vanha arkisto).

Eläkevakuutusyhtiö myönsi henkilölle täysitehoisen työkyvyttömyyseläkkeen osakeyhtiö A:n työsuhteen perusteella. Osakeyhtiö valitti päätöksestä eläkelautakuntaan katsoen, että ko. henkilö on ollut työkyvytön jo ennen työsuhteen alkamista ja esittäen, että osakeyhtiöllä ns. suurtyönantajana on valitusoikeus, koska se välittömästi vastaa eläkepäättöksen aiheuttamasta eläkemenosta. Eläkelautakunta tutki asian, mutta jätti eläkevakuutusyhtiön päätöksen voimaan. Osakeyhtiö A valitti edelleen VAKO:on, joka ei tutkinut valitusta, koska osakeyhtiöllä ei ole asiassa välitöntä oikeudellista etua valvottavanaan. VAKO:n päätös 26.5.1976 (ETK 4410 vanha arkisto), Työeläke 1/78, s. 34.

7.3. Päätöksen saajan neuvonta

Päätöksen liitteenä olevassa muutoksenhakuohjeessa on yksityiskohtaiset ohjeet muutoksenhaun muodollisesta puolesta. Jos eläkkeenhakija valittaa päätöksestä, valitukseksi riittää käytännössä kirje, jossa päätöksen saaja ilmoittaa olevansa tyytymätön työkyvyttömyyseläkepäättökseen. Eläkelaitosten tulisi kuitenkin neuvoa päätöksensaajaa yksilöimään valituksensa mahdollisimman tarkasti.

Mihin valittajan tulisi kiinnittää huomiota valitusta tehdessään

Päätöksensaaajalle tulisi tähdentää, että valituskirjelmässä tulisi tuoda esille erityisesti ne näkökohdat, joihin valitus perustuu. Tämä on tärkeää valituksen menestymisen kannalta. Muutoksenhaun perusteet olisi mieluummin osoitettava asiakirjoilla, esimerkiksi uudella lääkärintodistuksella, työvoimaviranomaisen todistuksella jne. Valittajan sosiaaliset seikat tulisi valituksessa myös esittää. Eläkelaitos on voinut antaa näitä ohjeita jo esimerkiksi päätöstä selostavassa kirjeessä.

Uudet selvitykset valituksen vireillä ollessakin

Erityisen tärkeää on kertoa, että valituksen vireillä ollessakin on mahdollista ja välttämätöntä toimittaa eläkelaitokselle ja valituselimelle kaikki uudet asiaan vaikuttavat selvitykset, muun muassa lääkärintodistukset. Työkyvyttömyyseläkeasia on aina muuttuva. Uuden selvityksen esittäminen on tämän vuoksi sallittua muutoksenhaun missä vaiheessa tahansa. Muutoksenhaun täydentäminen on ensiarvoisen tärkeää heti uuden asiaan vaikuttavan seikan tultua esiin, jottei eläkeasian lopullinen ratkaisu suotta viivästyisi. Valituskirjelmässä olisi hyvä mainita myöhemmin toimitettavasta lisäselvityksestä.

Lisäselvitykset olisi käytännössä hyvä toimittaa eläkelaitosten kautta, jotta eläkelaitokset voisivat heti tutkia asian ja mahdollisesti ennakkopäätöksellä myöntää työkyvyttömyyseläkkeen. Lisäselvitykset on toimitettava välittömästi eläkelaitoksesta valituselimelle siinäkin tapauksessa, että eläkelaitos on jo antanut esimerkiksi väliaikaisen päätöksen asiasta.

Vaikka siviiliprosessissa on yleensä periaatteena, että ylempään oikeusasteeseen valitettaessa ei saa esittää uusia vaatimuksia, tällaista rajoitusta ei voida soveltaa työkyvyttömyysasioissa. Henkilön työkyvyttömyys tai työkykyisyys ei ole pysyvää. Tämän vuoksi muutoksenhakuelimet ottavat huomioon kaiken uudenkin selvityksen, joka niille on saapunut ennen päätöksen antamista. Muutoksenhakuelin joko ratkaisee asian tai palauttaa sen eläkelaitokselle käsiteltäväksi.

7.4. Mihin valitus on toimitettava, jotta se tulisi valitusajassa vireille

Oikeuskäytännössä on katsottu muun valittajan kuin eläkelaitoksen valitus ajoissa tehdyksi, jos se on saapunut määräajassa Eläketurvakeskukseen tai jollekin yksityisen sektorin eläkelaitokselle. Vakuutusosoikeus on tutkinut myös Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoihin ajoissa, mutta vakuutusosoikeuteen myöhässä, jätetyt valitukset.

Eläkelautakunta ja vakuutusosoikeus ovat kuitenkin jättäneet tutkimatta yksityisen sektorin ulkopuoliselle eläkelaitokselle valitusajassa toimitetut valitukset. Ratkaisut perustuvat siihen, että muiden eläkejärjestelmien eläkelaitokset eivät ole Eläketurvakeskuksen tai yksityisen sektorin eläkelaitosten valtuuttamia asiamiehiä eikä niiden kanssa myöskään ole sovittu valitusten vastaanottamisesta. Eläkehakemusten vastaanottamisesta on eri sopimus. Siihen perustuen yksi työeläkehakemus riittää ja hakemuksen katsotaan tulevan vireille, kun se on jätetty mihin tahansa eläkelaitokseen.

Eläkelaitoksen tekemän valituksen katsotaan tulleen määräajassa vireille ainoastaan silloin, kun se on tullut ajoissa asianomaiseen valituselimeen.

Vakuutusosoikeuden päätösten perusteella voidaan katsoa näytöksi siitä, että valittaja on saanut tiedon päätöksestä myöhemmin kuin oletettuna tiedoksisaantipäivänä, riittävän pelkästään perusteltu selitys asiasta. Todistuksia esimerkiksi matkoillaolemista tai toisella paikkakunnalla asumisesta ei aina ole vaadittu. Tiedoksisaantipäivän siirtäminen kovin pitkälle vaatii kuitenkin jo selviä todistuksia selityksen tueksi.

Eläkelaitos postitti työtulopäätöksen 6.1.1981. Henkilö valitti eläkelautakuntaan 16.2.1981. Valituksessaan hän ilmoitti saaneensa tiedon kysymyksessä olevasta päätöksestä matkoillaolon johdosta vasta valitusajan kuluttua umpeen. Eläkelautakunta jätti valituksen myöhään saapuneena tutkimatta. VAKO katsoi päätöksessään henkilön saaneen tiedon mainitusta päätöksestä vasta 13.2.1981, minkä vuoksi eläkelautakunnan ei olisi pitänyt mainitsemallaan perusteella jättää valitusta tutkimatta. VAKO:n päätös 21.9.1983 (ETK 11630).

Mikäli valittaja mainitsee saaneensa tiedon päätöksestä ennen seitsemää päivää, valitusaika alkaa siitä päivästä, kun hän on saanut tiedon.

Asioiden käsittelyjärjestys muutoksenhakuelimissä

Eläkelautakunnan ja vakuutusosoikeuden käytäntönä on käsitellä valitukset siinä järjestyksessä, missä valitukset tulevat valituselimille.

7.5. Valitusaikana eläkelaitokselle saapunut eläkehakemus

Henkilö saattaa hylkäävän eläkepäätöksen saatuaan täyttää valitusajassa uuden eläkehakemuksen eikä tee normaalia valitusta. Näissä tapauksissa menettelyn tulisi olla joustavaa ja tarkoituksenmukaista.

Jos eläkelaitokseen siis saapuu valitusajassa uusi eläkehakemus eläkelaitoksen tai eläkelautakunnan hylkäävän päätöksen jälkeen, eläkelaitos voi antaa asiaa varsinaisen päätöksen, jos se suostuu hakijan kaikkiin vaatimuksiin. Tällöin sen tulee kuitenkin odottaa, että aikaisempi päätös tulee lainvoimaiseksi, eikä varsinaista valitusta ole tehty. Jos eläkelaitos sitä vastoin katsoo, ettei hakijan vaatimuksiin voida suostua tai vain osittain hyväksyy ne, eläkehakemus tulee katsoa valitukseksi ja toimittaa se eläkelautakuntaan tai vakuutusosastoille käsiteltäväksi.

7.6. Ylimääräiset muutoksenhakukeinot

Lainvoimaisuus

Valitusajan kuluttua umpeen päätös tulee lainvoimaiseksi ellei valitusta ole tehty. Lainvoimaisuus tarkoittaa, ettei ratkaisuun enää voida hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin.

Ylimääräisistä muutoksenhakukeinoina työeläkeasioissa on säädetty TEL 21 a §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan silloin, kun päätös on perustunut väärään tai puutteelliseen selvitykseen tai ilmeisesti ei ole ollut lainmukainen, vakuutusosasto voi TEL 21 §:ssä asetetun määräajan päätyttyäkin joko eläkelaitoksen esityksestä tai sen hakemuksesta, jota asia koskee, kuultuaan muita asianosaisia, poistaa päätöksen ja ottaa tai määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Tällaisen purkuhakemuksen tehtyä eläkelaitos voi, kunnes asia on uudelleen ratkaistu, väliaikaisesti keskeyttää eläkkeen maksamisen tai maksaa sen määrältään esityksensä mukaisena.

Julkisen sektorin eläkelaitoksen antaman päätöksen purkamista haetaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

TEL 21 a §:n 2 momentin mukaan eläkelaitoskin voi aikaisemman päätöksen estämättä käsitellä asian uudelleen, jos kysymys on evätyn edun myöntämisestä tai myönnetyn edun lisäämisestä. Julkisen sektorin eläkelaitoksilla on samanlainen oikeus itseoikaisuun.

7.6.1. Työkyvyttömyyseläkepäätöksen purkaminen

Lainvoimaisen päätöksen purkuhakemus ei yleensä vakuutusoikeudessa menesty, jos kysymyksessä on harkinnanvarainen asia. Työkyvyttömyyden arvioiminen on tällainen ratkaisu. Viime aikoina vakuutusoikeus on kuitenkin suostunut joihinkin työkyvyn arviointia koskeviin purkuhakemuksiin. Esimerkiksi rajoitussääntötapauksissa samoin kuin tapauksissa, joissa on kysymys eläkkeen alkamisajankohdasta, purkuhakemuksiin on suostuttu. Jos kuitenkin päätöksen lainvoimaiseksi tulosta on kulunut yli viisi vuotta, päätös voidaan purkaa vain, jos sen poistamiseksi on esitetty erittäin painavat syyt (OK 31 luvun 10 §:n 2 mom.).

VAKO on 31.5.1979 antamallaan päätöksellä määrännyt eläkelaitoksen maksamaan K.L:lle osaeläkettä 1.6.1977 lukien. Sitten VAKO on K.L:n terveydentilasta saadun uuden selviytyksen perusteella poistanut antamansa päätöksen helmikuun 1979 jälkeiseltä ajalta ja määrännyt eläkelaitoksen suorittamaan K.L:lle täyttä eläkettä 1.3.1979 alkaen. VAKO:n päätös 22.1.1981 (ETK 7723).

7.6.2. Työkyvyttömyyseläkepäätöksen oikaisu eläkelaitoksessa

TEL 21 a §:n 2 momentin perusteella eläkelaitoskin voi siis joko omasta aloitteestaan tai eläkkeenhakijan pyynnöstä itse oikaista aikaisemman päätöksensä eläkkeenhakijalle myönteiseen suuntaan, jos päätös osoittautuu virheelliseksi. Eläkelaitos voi oikaista hakijan eduksi myös eläkelautakunnan tai vakuutusoikeuden vahvistaman päätöksen, jos osoitetaan, että se ilmeisesti on ollut virheellinen.

Itseoikaisusäännön soveltaminen edellyttää lainvoimaista päätöstä. Siten se ei sovellu käytettäväksi silloin, kun työkyvyttömyyseläkeasia on vireillä muutoksenhakuelimessä.

Kun henkilö on saanut eläkepäätöksen, hän saattaa valitusajan kuluttua umpeen ilmoittaa tyytymättömytensä siihen. Hän voi uudistaa entisen vaatimuksensa lähettämällä eläkelaitokselle esimerkiksi kirjeen tai uuden lääkärinlausunnon.

Eläketurvakeskuksen Kansaneläkelaitoksesta automaattisesti välittämiä lääkärinlausuntoja ei kuitenkaan voida ilman muuta pitää oikaisuvaatimuksina tai uusina eläkehakemuksina. Eläkeasian käsittelemiseksi ja mahdollisen päätöksen antamiseksi on vaadittava henki-

lön oma tahdonilmaus. Eläkelaitosten olisi tällaisissa tilanteissa tiedusteltava henkilöltä itseltään, onko hänen tarkoituksenaan lääkärintoiminnalla saattaa eläkeasiansa uudelleen vireille. Jos henkilön kuuleminen on kuitenkin ilmeisen tarpeetonta, eläkelaitos voi käsitellä asian tiedustelematta, mitä tarkoitusta varten lääkärintoiminta on toimitettu.

Eläkelaitoksen toimenpiteet oikaisuvaatimuksen johdosta riippuvat siitä, onko asiassa aikaisemmin annettu päätös eläkelaitoksen vai valituselimen. Toimenpiteet vaihtelevat myös sen mukaan, onko henkilö esittänyt uutta selvitystä asiastaan vai ei.

Valituselimen
lainvoimaisesti
ratkaisema asia

Jos henkilön eläkeasia on ratkaistu valituselimen lainvoimaisella päätöksellä ja hän haluaa siihen eläkelaitokselta muutosta esittäen uutta selvitystä, asiasta on aina annettava päätös ja muutoksenhakuohje.

Henkilö saattaa myös lisäselvityksiä esittämättä vaatia eläkelaitokselta muutosta asiaansa, jonka valituselin on lainvoimaisesti ratkaissut. Eläkelaitoksen tulee tällaisissa tapauksissa ilmoittaa henkilölle kirjeellä, ettei annettua päätöstä ole aihetta muuttaa. Samalla henkilöä tulisi pyytää ilmoittamaan, haluaako hän, että eläkelaitos toimittaa kirjoituksen vakuutusosastoille purkuhakemuksena käsiteltäväksi.

Milloin uutta
selvitystä

Se seikka, milloin työkyvyttömyyseläkeasiassa on esitetty uutta selvitystä, saattaa joskus olla harkinnanvaraista. Rajatapauksissa olisi kuitenkin aina katsottava esitetyn uutta selvitystä ja henkilölle annettava asiasta päätös ja valitusohje.

Eläkelaitoksen
lainvoimaisesti
ratkaisema asia

Jos henkilön eläkeasia on ratkaistu eläkelaitoksen päätöksellä ja hän vaatii siihen eläkelaitokselta muutosta valitusajan kuluttua umpeen, on asiasta aina annettava asiaratkaisu ja valitusohje.

Huomattakoon lisäksi, että jos henkilön tarkoituksena on hakea työkyvyttömyyseläkettä ilman, että aikaisempaa päätöstä vaaditaan oikaistavaksi, annetaan eläkepäätös ja valitusohje normaalisti. Tällainen tapaus on esimerkiksi kysymyksessä, jos osaeläkettä saanut henkilö olosuhteiden muututtua hakee eläkkeensä muuttamista täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi.

Eläkelaitoksen päätöksestä on selvästi käytävä ilmi, että kysymys on oikaisuvaatimuksen johdosta annetusta päätöksestä. Myös pitää näkyä, mikä tai mitkä päätökset sillä on oikaistu.

Ei lainvoimaista päätöstä

Kuten aikaisemmin todettiin, itseoikaisu säännön soveltaminen edellyttää lainvoimaista päätöstä. Jos hakija valitusajassa ilmoittaa olevansa tyytymätön saamaansa päätökseen ja uusi selvitys osoittaa vaatimuksen aiheelliseksi, eläkelaitos voi antaa asiasta väliaikaisen päätöksen, joka mahdollistaa eläkkeen maksamisen. Eläkelaitoksen tulee tämän jälkeen toimittaa asia valituselimelle. Vastineessa tulee mainita päätöksen antamisesta ja pyytää asian palauttamista eläkelaitokselle.

7.6.3. Aikaisempien päätösten oikeusvoimavaikutus

Päätöksen oikeusvoima ymmärretään ratkaisun tulevaisuuteen nähden sitovana vaikutuksena. Negatiivisessa mielessä se estää uuden samanlaisen asian ottamisen tutkittavaksi. Positiivisessa mielessä se merkitsee, että aikaisempi ratkaisu on pantava uuden ratkaisun perustaksi, jos se tulee esille myöhemmässä käsittelyssä.

Työkyvyttömyyseläkeasiassa oikeusvoimavaikutus tulee esille silloin, kun työntekijä hakee uudelleen eläkettä jo kertaalleen eläkelaitoksessa, eläkelautakunnassa tai vakuutusosikeudessa ratkaistulta osin. Epäselvyyttä on jatkuvasti aiheuttanut kysymys, onko aikaisemmalla ratkaisulla tällöin uudelleen päättävää elintä ja eläkkeenhakijaa sitovasti ratkaistu työntekijän oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen päätöstä edeltäneeltä ajalta.

Eläkelaitoksen päätöksellä ei oikeusvoimaa

Ensiksi voidaan todeta, että eläkelaitoksen antaman työkyvyttömyyseläkepääätöksen ei katsota saavuttavan oikeusvoimaa. Eläkelaitoksella ei siten ole oikeutta jättää tutkimatta uutta eläkehakemusta, vaikka se on jo aiemmin antanut työkyvyttömyyseläkepääätöksen. Eläkelaitos ei kuitenkaan saa muuttaa päätöstään hakijan vahingoksi.

Muutoksenhakuelimen päätöksellä oikeusvoima

Muutoksenhakuelimen eläkeasiassa antaman päätöksen katsotaan sitä vastoin saavuttavan oikeusvoiman. Eräät työkyvyttömyyseläkkeeseen liittyvät päätökset muodostavat tästä kuitenkin poikkeuksen. On nimittäin katsottu, että pelkkää työkyvyn arviointia koskevat päätökset saavuttavat vain rajoitetun oikeusvoiman. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että aikaisempi ratkaisu sitoo vain niin kauan kun perusteet säilyvät entisellään.

Tällainen rajoitettu oikeusvoimavaikutus on tarkoituksenmukainen, koska henkilön työkyky on useimmiten muuttuva ominaisuus. Esimerkiksi kielteisten työky-

vyttömyyseläkeratkaisujen katsominen oikeusvoimaisiksi saattaa useassa tapauksessa merkitä työkyvyttömyyseläkkeen myöntämistä vapaakirjaeläkkeenä. Eläkkeenhakija ei aina ymmärrä valituksen vielä ollessa vireillä toimittaa terveydentilaansa koskevaa lisäselvitystä. Kun hän sitten muutoksenhakuvelimen päätöksen saatuaan hakee uudelleen eläkettä ja toimittaa uutta selvitystä, ei työkyvyttömyyden alkamisajankohdaksi voitaisi katsoa muutoksenhakuvelimen päätöksen antopäivää aikaisempaa hetkeä, vaikka hänen työkyvyttömyytensä jälkeinpäin olisi selvitetty alkaneen ennen sitä.

Viime aikoina eräissä vakuutusosoikeuden ratkaisuisissa onkin poikettu oikeusvoimaperiaatteen noudattamisesta. Samoin eläkelaitokset ovat käytännössä menneet muutoksenhakuvelinten ratkaisujen taakse silloin, kun on saatu olennaisesti asiaan vaikuttanutta uutta selvitystä ja kun tilanne muutoin olisi johtanut kohtuuttomuuksiin. Myös työkyvyttömyyden arviointitoimikunnan mietinnössä on kiinnitetty huomiota työkyvyttömyyseläkeratkaisujen oikeusvoimakysymykseen ja siitä aiheutuviin epäkohtiin. Mietinnössä todetaan, ettei hylkäävä työkyvyttömyyseläkeratkaisu voi tulla siten lopulliseksi, että sitä ei voitaisi käsitellä uudelleen siltäkin osin, kuin se on ollut aikaisemmin esillä, jos on saatu uutta selvitystä.

Edellä olevan perusteella on katsottava, että silloin, kun työkyvyttömyyseläkeasiassa on saatu uutta olennaista selvitystä, ei muutoksenhakuvelinten päätöksillä ole enää oikeusvoimavaikutusta. Työkyvyttömyyseläkeasia tulee tällöin tutkia uudestaan ja hakijalle voidaan myöntää työkyvyttömyyseläke muutoksenhakuvelinten päätösten antamista edeltävältä ajalta, mikäli uusi selvitys osoittaa sen aiheelliseksi. Muutoksenhakuvelinten päätösten oikeusvoimavaikutus säilyy kuitenkin niin kauan kun ei ole olemassa uutta selvitystä.

7.7. Muutoksenhakuvelinten päätökset ja eläkelaitoksen toimenpiteet niiden johdosta

7.7.1. Palautuspäätökset

Muutoksenhakuvelin saattaa palauttaa työkyvyttömyyseläkeasian eläkelaitokselle lisäselvityksen hankkimista varten. Palauttamisen perusteena voi olla myös menettelytapavirhe. Syynä voi olla sekin, että eläkeasiaan on saatu valituksen vireillä ollessa olennaista lisäselvitystä, johon muutoksenhakuvelin ei ole ottanut kantaa.

Ei valitus-
oikeutta

Palautuspäätöksestä enempää kuin siirtopäätöksestäkään ei voi valittaa. Periaate ilmenee oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 6 §:n 4 kohdasta. Puhdas palautuspäätös on luonteeltaan väliratkaisu. Se ei sisällä kannanottoa itse pääasiasta. Valituksenalainen päätös poistetaan ja eläkelaitos velvoitetaan käsittelemään asia uudelleen ottaen huomioon palauttamisen syy. Tämän jälkeen eläkelaitos on sidottu muutoksenhakuvelimen käsitykseen siitä, miten laajasti asia on palauttamisen jälkeen käsiteltävä uudelleen.

Jos asia on palautettu eläkelaitokselle niin, ettei muutoksenhakuvelin ole ottanut kantaa asiaan, eläkelaitos voi tutkittuaan asian uudelleen antaa myös entisen sisältöisen päätöksen. Se ei voi kuitenkaan muuttaa ratkaisua vakuutetun kannalta huonompaan suuntaan kuin alkuperäisessä päätöksessään.

Kun eläkelautakunta on palauttanut asian eläkelaitokselle eläkkeen myöntämistä varten, eläkelaitos voi antaa oman varsinaisen päätöksensä vasta, kun eläkelautakunnan päätös on tullut lainvoimaiseksi. Jos henkilö sen sijaan valittaa eläkelautakunnan päätöksestä, tulee eläkelaitoksen aloittaa eläkkeen maksaminen väliaikaisella päätöksellä.

Eläkelautakunta on uuden selvityksen johdosta poistanut eläkelaitoksen hylkäävän päätöksen ja palauttanut asian eläkelaitokselle. Eläkelaitos on VAKO:lle tekemässään valituksessa katsonut, ettei asiaa olisi tullut palauttaa uudelleen käsiteltäväksi. VAKO on jättänyt eläkelaitoksen valituksen tutkimatta, koska eläkelautakunnan palautuspäätös ei sisällä sellaista ratkaisua, että päätökseen saadaan hakea muutosta. VAKO:n päätös 17.12.1975 (ETK 3116 vanha arkisto).

7.7.2. Valitus tai purkuhakemus hyväksytään

Jos valitus tai purkuhakemus hyväksytään, muutoksenhakuvelin poistaa eläkelaitoksen päätöksen ja palauttaa asian eläkelaitokselle toimenpiteitä varten. Tällöin eläkelaitos yleensä joutuu antamaan asiasta päätöksen, jossa eläkkeen määrä vahvistetaan. Jos kuitenkin muutoksenhakuvelimen päätöksessä on työkyvyttömyysajan lisäksi täysin määritelty myös työkyvyttömyyseläkkeen määrä, ei eläkelaitoksen tarvitse antaa asiasta enää päätöstä. Eläkelaitoshan vain toteuttaa muutoksenhakuvelimen määräyksen.

Kun eläkelautakunta määrää eläkelaitoksen myöntämään eläkkeenhakijalle täyden eläkkeen osaeläkkeen sijasta, eläkelaitoksen tulisi ryhtyä väliaikaisella päätöksellä suorittamaan eläkkeenhakijalle täyttä eläkettä, vaikka hakija valittaisi työkyvyttömyyseläkeasiasta esim. eläkkeen määrän tai eläkkeen alkamisajankohdan osalta vielä vakuutusosoikeuteen.

7.7.3. Valitus tai purkuhakemus hylätään

Kun työkyvyttömyyseläkeasiasta tehty valitus hylätään tai purkuhakemukseen ei suostuta, ei eläkelaitoksen tarvitse antaa asiasta enää uutta päätöstä.

7.8. Lausunnot muutoksenhakuelimille

Työeläkejärjestelmän muutoksenhakuelinten on lain mukaan annettava muille asianosaisille mahdollisuus antaa selityksensä työkyvyttömyyseläkeasioissa tehdyistä valituksista tai purkuhakemuksista. Eläkelautakunta pyytää valituksesta vastineen työkyvyttömyyseläkeratkaisun tehneeltä eläkelaitokselta. Vakuutusosoikeus pyytää kaikista valitus- ja purkuasioista lausunnon Eläketurvakeskukselta. Samalla se pyytää Eläketurvakeskusta hankkimaan eläkelaitoksen vastineen valituksen tai purkuhakemuksen johdosta. Sen tulee myös hankkia eläkelaitoksen hallussa olevat asiakirjat. Lausunnoissa ja vastineissa on tilaisuus lausua käsityksensä käsiteltävinä olevista asioista ja esittää omat ratkaisuehdotuksensa.

Eläkelaitoksen ollessa valittajana tai purun hakijana vakuutusosoikeus pyytää vastineen eläkkeenhakijalta tai -saajalta itseltään.

7.8.1. Eläkelaitosten vastineet ja lausunnot

Valitusajan
tutkiminen

Eläkelaitoksen tulee valitusta tutkiessaan selvittää, onko valitus tehty valitusajassa. Mikäli kysymys myöhästymisestä on tulkinnanvarainen, tulisi eläkelaitoksen vastineessaan aina lausua myös itse asiasta. Vaikka valitus olisi saapunut myöhässä, eläkelaitoksen on syytä tällöinkin tutkia valittajan vaatimus asiallisesti mahdollisen oikaisupäätöksen antamisen varalta. Vakuutusosoikeudelle annettavassa vastineessa eläkelaitoksen tulee ilmoittaa käsityksensä itse asiasta, jos on todennäköistä, että vakuutusosoikeus käsittelee asian purkuhakemuksena.

Kaikki vaatimukset otettava huomioon

Eläkelaitosten tulisi vastineita ja lausuntoja laatiessaan ottaa huomioon kaikki valituksessa tai purkuhakemuksessa esitetyt vaatimukset ja lausua käsityksensä niistä. Valituselimet tutkivat yleensä työkyvyttömyyseläkeasian kokonaisuudessaan. Siksi eläkelaitoksen on syytä lausua käsityksensä myös siitä, onko muilta osin ilmennyt syytä muutoksiin.

Perustelut

Perustelut ovat lausunnon tärkein osa. Niihin on syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Jos muutoksenhaun yhteydessä esiintyy uutta, esimerkiksi lääketieteellistä tai työntekijän olosuhteita tai muita eläkkeitä ja korvauksia koskevaa selvitystä, olisi työkyvyttömyysasiaa tutkittava uudestaan. Perustelut tulisi esittää nämä seikat huomioon ottaen. Perustelut olisi esitettävä varsinkin silloin, kun eläkelaitoksen käsityksen mukaan uusikaan selvitys ei ole riittävä eläkkeen myöntämiseksi. Erityisesti rajatapauksissa eläkelaitoksen perustelut tulisi tuoda esille joko vastineessa tai esim. vastineeseen liitteissä asiantuntijalääkärin muistiossa. Valituselimelle lähetettäviin asiakirjoihin tulee liittää kaikki se tieto, joka on asian ratkaisuun vaikuttanut, joko alkuperäisenä tai koottuna.

Lisäselvitys

Eläkelaitosten olisi huolehdittava siitä, että kaikki työkyvyttömyyseläkeasiaan olennaisesti vaikuttava lisäselvitys tulisi hankituksi. Jos valituksen yhteydessä käy ilmi, että lisäselvitystä on olemassa, eläkelaitoksen tulee hankkia se.

Valituselin voi välipäätöksellä velvoittaa eläkelaitoksen hankkimaan tarvittavan lisäselvityksen tai se voi palauttaa asian kokonaan eläkelaitokselle lisäselvityksen hankkimiseksi.

Koska eläkelaitoksille vastineen antamista varten varattu aika on lyhyt, voivat eläkelaitokset vastineissaan ilmoittaa toimittavansa mahdolliset lisäselvitykset muutoksenhakuelimelle myöhemmin.

Missä ajassa vastine

Eläkelaitosten tulisi antaa vastineensa mahdollisimman nopeasti, ettei asian käsittely muutoksenhakuelimessä ainakaan tämän johdosta viivästyisi. Eläkelautakunta vaatiikin vastineen antamisen kahden viikon kuluessa, ellei esimerkiksi lisäselvityksen hankkiminen vaadi pitempää aikaa. Vakuutusosikeudelle on vastineet ja lausunnot toimitettava kahden kuukauden kuluessa. Eläkelaitosten on kuitenkin toimitettava vakuutusosikeudelle tarkoitetut vastineensa Eläketurvakeskkukselle kolmenkymmenen päivän kuluessa.

7.8.2. Eläketurvakeskuksen lausunnot vakuutusosoikeudelle

Eläketurvakeskus antaa vakuutusosoikeudelle oman lausuntonsa kaikista työkyvyttömyyseläkettä koskevista valituksista ja purkuhakemuksista. Eläketurvakeskuksen lausunnonantomenettely perustuu lakiin vakuutusosoikeudesta, jossa todetaan, että vakuutusosoikeus voi asian selvittämiseksi hankkia ammattiviranomaisen lausunnon asiasta.

Lausuntojen antamisen myötä Eläketurvakeskuksella on mahdollisuus seurata sekä vakuutusosoikeuden ratkaisukäytäntöä että eläkelaitosten soveltamiskäytäntöä työeläkeasioissa. Eläketurvakeskuksella on täten mahdollisuus eläkelaitoksille ohjeita antaessaan tuoda ilmi vakuutusosoikeuden näkemyksiä. Toisaalta se voi myös tuoda keskitetysti vakuutusosoikeuden tietoon esille tulleita tarpeita työeläkelakien tulkinnan muuttamiseksi.

Lausunnot asian-
tuntijalää-
käreiltä

Eläketurvakeskuksella on lausuntoa antaessaan käytettävissään kaikki asiakirjat ja eläkelaitoksen vastine asiasta. Lausuntoja antaessaan Eläketurvakeskuksella on mahdollisuus käyttää apunaan omia asiantuntijalääkäreitä. Eläketurvakeskus pyytää tarvittaessa lausuntoja mm. kardiologian, keuhkosairauksien, ortopedian, psykiatrian ja sisätautien erikoislääkäreiltä. Asiantuntijalääkärin mielipiteen ja muiden valittajan olosuhteita koskevien seikkojen perusteella Eläketurvakeskus esittää lausunnossaan käsityksensä työkyvyttömyydestä ja myös oman ratkaisuehdotuksensa.

Lausunnot
TkN:lta

Erityisen hankalista työkyvyttömyyseläkettä koskevista periaatteellisista asioista sekä tulkinta- ja rajatapauksista Eläketurvakeskus pyytää suosituksen Eläketurvakeskuksen yhteydessä toimivalta työkyvyttömyysasiain neuvottelukunnalta. Myös eläkelaitokset voivat pyytää neuvottelukunnan suosituksen ennen vastineen antamista.

8. ELÄKKEENSAAJIEN VALVONTA

8.1. Yleistä

Eläkkeensaajan valvonnalla pyritään selvittämään, onko hänellä edelleen oikeus joko täyteen tai osaeläkkeenä suoritettavaan työkyvyttömyyseläkkeeseen. Jos olosuhteissa on eläkkeen myöntämisen jälkeen tapahtunut muutoksia, joudutaan harkitsemaan eläkkeen lakkauttamista, täyden työkyvyttömyyseläkkeen muuttamista osaeläkkeeksi tai osaeläkkeen muuttamista täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi. Muutos voi tapahtua joko eläkkeensaajan terveydentilassa tai hänen työnteossään.

Pitkäaikainen-muutos

Terveydentilan tilapäisellä paranemisella ei ole merkitystä eläkkeen maksamisen ja lakkauttamisen kannalta. Muutoksen on oltava kestoaltaan pitkäaikainen. Esimerkiksi pitkään sairastaneella henkilöllä saattaa olla kausia, jolloin työstä suoriutuminen ei tuota merkittäviä vaikeuksia, kun taas välillä hän on työkyvytön. Tietyissä sairauksissa esiintyy myös suuria työkyvyn vaihteluja. Tällaisia ovat esimerkiksi psyykkiset sairaudet. Tapauksissa, joissa työkyky vaihtelee, on eläkeoikeutta harkittaessa otettava huomioon vuotuinen ansio (TEL 4 §:n 3 mom.).

Selvitys työkyvyn palauttamisesta

Toistaiseksi myönnettyä eläkettä lakkautettaessa vaaditaan yleensä selvempi osoitus työkykyisyydestä kuin hylättäessä eläkehakemus sillä perusteella, ettei henkilö ole työkyvytön. Mitä vaikeampi ja pitkäaikaisempi eläkkeensaajan sairaus sekä siitä johtuva työkyvyttömyys on ollut, sitä vakuuttavampi selvitys vaaditaan tapahtuneesta muutoksesta. Saattaa kuitenkin olla, että eläkkeensaajan terveydentila ei ole muuttunut lainkaan. Vain ansiotulot ovat nousseet. Ratkaisua tehtäessä on tällöin otettava huomioon, minkälainen sairaus eläkkeensaajalla on. Lisäksi on selvitettävä työskentelyn määrä ja arvioitava, millainen eläkkeensaajan työpanos tulee vastedes olemaan. Esimerkkinä voidaan mainita vakavaa sairautta sairastava henkilö, joka työskentelee provisiopalkalla. Tällaisessa tapauksessa lisääntyneet ansiot eivät välttämättä osoita työpanoksen kasvaneen. Lähellä vanhuuseläkeikää olevan, yleensä ainakaan yli 63-vuotiaan eläkkeensaajan, eläkettä ei ole syytä lakkauttaa ilman vahvoja perusteita.

Eläkelaitoksen tehtävänä on hankkia kaikki se selvitys, joka vaaditaan eläkkeen lakkauttamiseen tai täyden eläkkeen muuttamiseen osaeläkkeeksi.

8.2. Valvontatavat

8.2.1. Eläkkeen myöntäminen määräajaksi

Sekä toistaiseksi että määräajaksi myönnetyn eläkkeen saajaa tulisi yleensä jo eläkepäätöksessä tai sen liitteenä olevassa kirjeessä kehottaa ilmoittamaan eläkelaitokselle työkyvyssään tapahtuneista muutoksista tai mahdollisesta työhön palaamisestaan. Eläkkeensaajille tulisi myös ilmoittaa, mitä seikkoja otetaan ansioiden ohella huomioon eläkkeen lakkauttamista tai muuttamista harkittaessa.

Jos työkyvyttömyyseläke on myönnetty pitkäksi määräajaksi, eläkkeensaajaa tulee valvoa normaalisti. Jos taas työkyvyttömyyseläke on myönnetty lyhyeksi määräajaksi, eläkelaitoksella on mahdollisuus tarkastella eläkkeensaajan tilannetta uudelleen, kun eläke päättyy.

8.2.2. Tiedot muista eläkeratkaisuista

Muiden työeläkelaitosten ja Kansaneläkelaitoksen ratkaisuksista saadut tiedot aiheuttavat usein valvontatoimenpiteitä. Tiedot ratkaisuksista Eläketurvakeskus toimittaa automaattisesti eläkelaitokselle. Jos muu työeläke tai kansaneläke on lakkautettu, eläkelaitoksen on syytä selvittää, onko eläkkeen maksaminen lainkaan aiheellista vai onko täysi eläke muutettava osaeläkkeeksi.

8.2.3. Uudet lääkärintlausunnot

Eläkelaitokseen saapuu myös eläkkeensaajaa koskevia lääkärintlausuntoja, jotka johtavat valvontatoimenpiteisiin. Näitä lähettävät esimerkiksi Kansaneläkelaitos ja tapaturmavakuutusyhtiöt.

8.2.4. Työnantajan antamat ilmoitukset

Tietoja eläkkeensaajan työnteosta saadaan myös työnantajan vuosi-ilmoituksista. Jos henkilö esimerkiksi saa osaeläkettä ja jatkaa työskentelyä entisen työnantajansa palveluksessa, voidaan vuosi-ilmoituksesta seurata hänen ansioittensa kehitystä.

Valvonta toteutuu myös silloin kun työnantaja ilmoittaa eläkelaitokselle, että työntekijä on palannut työhön.

8.2.5. Valvontaluettelot ja niihin liittyviä seikkoja

Eläketurvakeskuksen toimittamat valvontaluettelot lähetetään eläkelaitoksille kolme kertaa vuodessa, helmi-, touko- ja lokakuussa. Luettelot toimitetaan myös rintamaveteraanien varhaiseläkelain mukaista eläkettä saavista henkilöistä.

Tiedon TEL-työsuhteesta pitäisi tulla Eläketurvakeskuksen rekisteriin viimeistään kuudessa kuukaudessa. Koska valvontalistat ajetaan neljän kuukauden välein, tiedot TEL-työsuhteista ovat 2-10 kuukautta vanhoja.

Tiedot LEL-palkoista tulevat rekisteriin noin neljässä kuukaudessa, joten ne ovat tuoreempia kuin tiedot TEL-työsuhteista.

Valvontaluettelo sisältää tiedot niistä työntekijöistä ja yrittäjistä, jotka tietokoneajon tapahtuessa ovat rekisterin mukaan eläkkeellä ja joilla eläkkeellä ollessaan on ollut TEL-työsuhte, yrittäjätoimintaa tai LEL:n alaisia ansioita.

Työntekijöitä koskevat tiedot

Luetteloon merkitään tiedot eläkkeelläoloaikana rekisteröidyistä TEL-työsuhteista, LEL-ansioista ja yrittäjätoimintajaksoista jäljempänä mainituissa tapauksissa. Päättäneestä TEL-työsuhteesta merkitään valvontaluetteloon myös eläkkeen perusteena oleva palkka. LEL-ansioista, jotka otetaan huomioon enintään kolmelta viimeiseltä kalenterivuodelta, merkitään kunkin kalenterivuoden ansioiden yhteismäärä sekä ansaitsemiskuukausien lukumäärä. Muihin työeläkejärjestelmiin kuuluvat Eläketurvakeskuksen rekisteriin ilmoitettavat työ- tai virkasuhteet (VEL, KVTEL, KIEL, MEL, KELA, PSP ja SP) käyvät myös ilmi valvontaluettelosta siltä osin kuin ne on ilmoitettu Eläketurvakeskuksen rekisteriin.

Yrittäjiä koskevat tiedot

Valvontaluettelossa on yrittäjien osalta tietoja vain vapaakirjaeläkkeellä olevien yrittäjätoiminnasta. Tämä johtuu siitä, että täysitehoisella eläkkeellä oleva ei voi ottaa yrittäjävakuutusta. Toiminnasta ei siten tule tietoja Eläketurvakeskuksen rekisteriin. Jos vapaakirjaeläkkeellä olevan yrittäjätoiminta jatkuu edelleen, luetteloon merkitään vakuutusta otettaessa vahvistettu työtulo. Muussa tapauksessa merkitään eläkkeen perusteena oleva työtulo.

Eläkkeensaajan aloittaessa yrittäjätoiminnan Eläketurvakeskuksen valvontaluettelo ei yleensä saada tästä merkintää. Jatkuvan yrittäjätoiminnan muutoksista ei luettelosta myöskään saada tietoa. Selvityksen saami-

nen yrittäjätoiminnan laajuudesta on kuitenkin tärkeää erityisesti, kun yrittäjälle on myönnetty työkyvyttömyyseläke yrittäjätoiminnan yhä jatkuessa. Kyseessä ovat lähinnä osaeläkettä saavat yrittäjät. Tällöin eläkelaitoksen tulisi tarvittaessa pyytää yrittäjältä selvitys hänen yrittäjätoiminnastaan. Tämä tapahtuu lähettämällä yrittäjälle TY-lomake täytettäväksi. Vertaamalla saatuja tietoja eläkkeen myöntämishetkellä vallinneeseen tilanteeseen voidaan harkita, onko eläkelaitoksen syytä lakkauttaa eläke.

Eläkelaitos voi saada tiedon yrittäjätoiminnasta myös, jos eläkkeellä oleva henkilö hakee YEL-vakuutusta. Sen eläkelaitoksen, josta vakuutusta on haettu, tulee ilmoittaa asiasta eläkettä maksavalle eläkelaitokselle.

Mitä edellä on sanottu yrittäjästä, koskee myös maatalousyrittäjää.

Julkista sektoria koskevat tiedot

Julkisen sektorin palvelussuhteet ilmoitetaan Eläketurvakeskuksen rekisteriin yleensä vasta niiden päätyttyä. Tällä hetkellä suurin osa VEL:n alaisista palvelussuhteista ilmoitetaan kuitenkin Eläketurvakeskukseen jo palvelussuhteen alkaessa. Muut julkisen alan (KVTEL, KIEL, MEL, KELA, PSP, SP) palvelussuhteet ilmoitetaan rekisteriin niiden päätyttyä. Jos henkilö siis saa yksityisen puolen työkyvyttömyyseläkettä ja menee julkisen sektorin palvelukseen, tieto työskentelystä tulee usein eläkelaitokseen valvonnan kannalta myöhään. Jos taas henkilö julkisen sektorin työkyvyttömyyseläkkeellä ollessaan menee yksityisen palvelukseen, eläkettä maksava eläkelaitos saa tästä tiedon valvontalistasta.

Julkisen sektorin palvelussuhteista merkitään valvontaluetteloon alkamis- ja päättymispäivämäärä tai pelkkä alkamispäivämäärä. Merimiespalvelusta merkitään vain työssäolovuosi.

Eläkelaitoksen on syytä jatkuvasti seurata valvontaluettelossa esiintyvien henkilöiden ansioiden kehitystä. On syytä muistaa, että täysitehoisella eläkkeellä olevan henkilön ansiot eivät kartuta uutta eläketurvaa. Tämän vuoksi saattaa olla työssä käyvälle eläkkeensaajalle edullisempi ratkaisu, jos eläkelaitos lakkauttaa hänelle maksetun täysitehoisen työkyvyttömyyseläkkeen, varsinkin jos se on markkamäärältään pieni.

Myös pienen vapaakirjaeläkkeen maksaminen saattaa johtaa epäedulliseen lopputulokseen. Uuden elä-

ketapahtuman sattuessa eläkettä saaneen henkilön työskentely tulkitaan helposti työkokeiluksi, jolloin vapaakirjaeläke jatkuu eikä uuden työskentelyn perusteella myönnetä eläkettä.

8.2.5.1. Automaattinen karsinta Eläketurvakeskuksessa

Kaikella eläkkeelläoloaikana tehdyllä työllä ei kuitenkaan ole merkitystä eläkkeensaajien valvonnan kannalta. Sen vuoksi jätetään luettelosta pois:

1. Henkilöt, jotka saavuttavat eläkeiän vuoden kuluessa valvontaluettelon ajohetkestä lukien.
2. Henkilöt, joilla ei ole ollut TEL-työsuhteita tai yrittäjätoimintaa kahden vuoden pituisena aikana luettelon ajohetkestä taaksepäin laskettuna eikä LEL-ansioita ajovuotena eikä kahtena sitä edeltäneenä kalenterivuotena.
3. LEL-ansiot, jotka on tilitetty saaduiksi ennen kuin kolme kuukautta on kulunut eläkkeen alkamisajankohdasta. Tällaiset ansiot ovat usein peräisin ennen eläkkeen alkamista tehdystä työstä ja yleensä ne ovat olleet eläkelaitoksen tiedossa jo eläkettä myönnettäessä. Jos eläkkeen alkamisvuoden ansiot kuitenkin on jo ETK:n rekisterissä yhdistetty, tulevat LEL-ansiot mukaan koko vuodelta, koska rekisteristä ei tällöin voida todeta, mitkä ansiot kohdistuvat eläketapahtumaa edeltäneeseen ja mitkä sen jälkeiseen aikaan.
4. Työntekijät, jotka rekisteritietojen mukaan ovat ajovuotena ja kahtena sitä edeltäneenä vuotena olleet vain LEL-työssä ja joiden LEL-ansiot puoleltoista vuoden pituiselta ajalta välittömästi ennen luettelon ajohetkeä eivät yhteensä ylitä ajohetkellä voimassa ollutta LEL 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua rajatuloa.

8.3. Valvontaluettelon käsittely

8.3.1. Alkukarsinta eläkelaitoksissa

Valvontaluettelosta on siis jo karsittu eräitä eläkkeensaajia pois. Eläkelaitos voi kuitenkin suorittaa vielä laajemman karsinnan ennen tapauskohtaista selvittelyä. Alkukarsinta tulee kysymykseen seuraavissa tapauksissa.

8.3.1.1. Karsinta ansioiden pienuuden perusteella

LEL:n alaisia töitä lukuunottamatta työsuhde tai yrittäjätoimintajakso ei yleensä tule rekisteriin eikä valvontaluetteloon, jos ansiot alittavat kulloinkin voimassa olevat rajamäärät (TEL 1 §:n 1 mom. ja YEL 1 §:n 3 mom).

Sen sijaan valvontaluetteloon tulevat eräissä tapauksissa merkityiksi hyvinkin pienet LEL-ansiot. Yleensä ei kuitenkaan ole syytä ryhtyä työkyvyttömyyseläkkeen tarkistustoimenpiteisiin, jos työntekijän saamat ansiotulot vuodessa ovat olleet LEL 7 §:n 1 momentin perustuloa eli 8 048 markkaa pienemmät (ind. 1006).

8.3.1.2. Lähellä eläkeikää olevat eläkkeensaajat

Valvontatyön vähentämiseksi voidaan karsia pois 60 vuotta täyttäneet eläkkeensaajat, mikäli heidän ansionsa eivät ole niin suuret, että ne selvästi johtavat joko eläkkeen lakkauttamiseen tai sen muuttamiseen osaeläkkeeksi. Tällaisissa tapauksissa vaaditaan melko pitkää työskentelyä. Tilapäisten ansioiden perusteella eläkettä ei tule lakkauttaa.

8.3.2. Tapauskohtainen käsittely

8.3.2.1. Ansiovertailun suorittaminen

Alkukarsinnan jälkeen suoritetaan tapauskohtainen käsittely. Tällöin ratkaistaan, mikä merkitys eläkkeellä ollessa saaduilla ansioilla on eläkkeen jatkuemiselle. Menettely ei saa olla lopullista ratkaisua tehtäessä kaavamaisista, vaan ratkaisuun vaikuttavat ansioiden lisäksi mm. eläkkeensaajan ikä, eläkkeelläoloaika, eläkkeen määrä, sairaus ja sen ennuste, työssäoloaika, työmenestys ja se, onko työtä saatavana tulevaisuudessa. Vaikka kaavamaisista käsittelyä on pyrittävä välttämään, on käytännössä yhdenmukaisen ratkaisutoiminnan varmistamiseksi katsottu tarpeelliseksi antaa ansiotason alentumisesta ohjeellisia prosenttilukuja erilaisia tilanteita varten.

Mihin ja mitä verrataan

Eläkkeellä ollessa saatuja ansioita verrataan tavallisesti eläkepalkkaan. Yrittäjän saamia ansioita verrataan eläkkeen perusteena olevaan työtuloon. Jos eläkkeensaaja on ennen eläkkeelle jäämistään työskennellyt rinnan yrittäjänä ja työsuhhteessa tai työskentely on tapahtunut osittain julkisella, osittain yksityisellä sektorilla, vertailun perustaksi on otettava eläkkeitten yhteenlaskettu eläkepalkka tai työtulo.

Jos eläkepalkka ei vastaa eläkkeensaajan vakiintunutta ansiotasoa, tulisi tällainen ansiotaso pyrkiä löytämään kauempaakin henkilön työhistoriasta. Tämä koskee erityisesti tilanteita, jolloin eläke perustuu lyhyisiin työsuhteisiin. Mikäli eläkkeensaajalla vastaavasti on ansioita samanaikaisesti esimerkiksi yksityiseltä ja julkiselta sektorilta, on ansiot kummastakin otettava vertailussa huomioon.

Eläkkeellä ollessa saaduista ansioista otetaan huomioon vain työntekoon perustuvat tulot, ei esimerkiksi pääomatuloja.

Seuraavassa taulukossa on esitetty ansioiden vaikutus myönnettyyn eläkkeeseen.

Myönnetty eläke	Ansiot eläkkeellä ollessa	Toimenpiteet
Täysi eläke	40-60 % eläkkeen perusteena olevasta palkasta tai työtulosta	Harkitaan muuttamista osaeläkkeeksi
Täysi eläke	yli 60 % "	Harkitaan lakauttamista
Osaeläke	alle 40 % "	Harkitaan muuttamista täydeksi eläkkeeksi
Osaeläke	yli 60 % "	Harkitaan lakauttamista

Edellä olevan ansiovertailun jälkeen tulevat kysymykseen eläkkeensaajan kuuleminen ja lisäselvityksen hankkiminen hänen terveydentilastaan, työnteostaan ja ansiotuloistaan. Tässä vaiheessa on usein perusteltua lähettää eläkkeensaajalle J-, TY- tai TM-lomake vastattavaksi. Menettelyllä pyritään selvittämään ansiotulojen lisäksi eläkkeensaajaa hoitavan lääkärin nimi, tiedot eläkkeensaajan sairaalahoidoista ja mahdollisesta ammattikoulutuksesta tai muista kuntoutustoimenpiteistä.

Eläkkeensaaja saattaa potea niin vaikeaa sairautta, että lääketieteellisesti arvosteltuna enemmän valvontatoimenpiteet ovat aiheettomia. Tällaisten tapausten karsimiseksi voidaan lääketieteellinen puoli selvittää jo ennen J-lomakkeen lähettämistä.

8.4. Lisäselvityksen hankkiminen

8.4.1. Tiedot terveydentilasta

Mikäli eläkelaitos katsoo lääketieteellisen selvityksen hankkimisen tarpeelliseksi, voidaan menetellä kuten kohdassa 4.4.1., sivulla 21 on kerrottu.

8.4.1.1. Tutkimuksista kieltäytyminen

Ellei henkilö toimita pyydettyä selvitystä tai hän kieltäytyy tutkimuksesta, johon hän hengenvaaraan joutumatta olisi velvollinen alistumaan, eläkelaitos voi keskeyttää eläkkeen maksamisen (TEL 8 b §:n 1 mom.).

Ei ole olemassa ohjeita siitä, mikä on sellainen hengenvaaralliseksi katsottava tutkimus- tai hoitotoimenpide, josta eläkkeensaajalla on oikeus kieltäytyä. Tällaiset tapaukset on ratkaistava tapauskohtaisesti lähinnä lääketieteellisten seikkojen perusteella.

8.4.2. Yksityiskohtaisen selvityksen hankkiminen työnteosta

Valvontaluettelosta tai eläkkeensaajan täytettäväksi lähetetystä J-lomakkeesta saattaa käydä ilmi, että eläkkeensaaja on ollut työsuhteessa tai hän on harjoittanut yrittäjätoimintaa. Tällöin eläkelaitoksen tulee hankkia veroviranomaisilta ja työnantajalta tarkat tiedot eläkkeensaajan työskentelystä, ennenkuin laitos ryhtyy mihinkään tarkistustoimiin. Toisinaan saattaa olla aiheellista hankkia tietoja myös työkyvyttömyyden arviointiin vaikuttavista sosiaalisista seikoista, esimerkiksi henkilön asumis- ja perheoloista.

8.4.3. Eläkkeensaajan kuuleminen

Ennen eläkkeen lakkauttamispäätöksen tekoa eläkkeensaajaa on yleensä kuultava. Sama koskee myös täyden eläkkeen muuttamista osaeläkkeeksi. Kuuleminen tapahtuu esimerkiksi lähettämällä eläkkeensaajalle täytettäväksi J-, TY-, TM-lomake tai vastaava. Kuulemista ei suoriteta, jos eläke on myönnetty määräaikaisena tai jos eläkkeensaaja itse on ilmoittanut työkykynsä palautuneen.

8.5. Ratkaisun tekeminen

8.5.1. Täyden eläkkeen muuttaminen osaeläkkeeksi tai päinvastoin

Täyden eläkkeen muuttamisesta osaeläkkeeksi tai päinvastoin on kerrottu kohdissa 4.9.1. ja 4.9.2. sivuilla 38-39.

8.5.2. Eläkkeen lakkauttaminen

Työkyvyttömyyseläke lakkautetaan, kun eläkkeensaajan työkyky on siinä määrin palautunut, ettei hän enää täytä eläkkeen saamisen edellytyksiä (TEL 4 §:n 3 mom.). Eläkkeen lakkauttamisesta on aina annettava muutoksenhakuohjeella varustettu päätös.

Eläke lakkaa seuraavasta erääntymispäivästä

Eläke lakkautetaan, kun eläkkeensaajan työkyky ei ole enää alentunut vähintään 2/5. Jos työkyvyttömyyseläke lakkautetaan työkyvyn palautumisen vuoksi tai jos eläke muusta syystä lakkautetaan tai sitä vähennetään, sen maksaminen päättyy tai vähennettyä eläkettä suoritetaan lähinnä seuraavasta mahdollisesta erääntymispäivästä (TEA 15 §).

Työkyvyttömyyseläkettä lakkautettaessa voidaan eläkettä maksaa osaeläkkeenä määrättyltä vuotta lyhyemmältäkin ajalta (TEL 5 b §:n 4 mom.). Toistaiseksi myönnetty täysi eläke voidaan siis muuttaa osaeläkkeeksi, joka kestää alle vuoden. Samoin määräaikaista täyttä työkyvyttömyyseläkettä voidaan jatkaa alle vuoden kestäväällä osaeläkkeellä. Eläkkeensaajan työhönpaluuta pyritään helpottamaan myöntämällä osaeläke määräajaksi. Puhutaan ns. pehmeästä laskusta eläkkeeltä takaisin työelämään. Eläkelaitos voi harkintansa mukaan käyttää tätä mahdollisuutta eläkkeensaajan työhönpaluun tukemiseksi ja jatkuvan toimeentulon varmistamiseksi, kun eläke joudutaan lakkauttamaan.

Ns. pehmeä lasku

Kun eläkkeensaajaan on otettu yhteyttä ja häneltä on pyydetty lisätietoja valvontatoimia varten, on hänelle aina ilmoitettava, mihin ratkaisuun on päädytty.

8.5.2.1. Eri eläkejärjestelmien yhteydenpito

Viimeinen eläkelaitos

Kun eläkehakemus on vireillä eri työeläkejärjestelmiin kuuluvissa eläkelaitoksissa, periaatteena on, että asian selvittää ns. viimeinen eläkelaitos (ks. kohta 4.1. sivu 15). Tämä on yleensä eläkelaitos, jonka piiriin eläkkeenhakija on viimeisen työ- tai virkasuhteensa tai yrittäjätoimintansa perusteella ennen eläketapahtumaa kuulunut. Tämä laitos myöntää myös täysitehoisen eläkkeen. Tarvittavat lisäselvitykset hankkii vain yksi eläkelaitos.

Yhdenmukaiset
ratkaisut

Eri järjestelmien piiriin kuuluvien työeläkelaitosten tulee lisäksi neuvotella keskenään ennen eläkepäättöksen antamista ja pyrkiä yhdenmukaisiin ratkaisuihin. Eläkettä myönnettäessä puhutaan työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaatteesta (ks. kohta 4.4.3., sivu 24).

Samoja periaatteita tulisi noudattaa myös eläkkeensaajien valvonnassa. Ns. viimeinen eläkelaitos hankkii tarvittavat selvitykset ja neuvoteltuaan muiden eläkettä maksavien eläkelaitosten kanssa päättää, johtavatko valvontatoimet eläkeoikeuden muutoksiin. Muiden eläkelaitosten tulisi seurata viimeisen eläkelaitoksen ratkaisua.

Julkisen sektorin säännökset eläkkeen lakkauttamisesta sisältyvät VEL 18 §:n 1 momenttiin ja KES 8 §:n 5 momenttiin. Eri lakien säännökset eivät sanatarkasti vastaa toisiaan. Lakien sisältö on kuitenkin niin yhteneväinen, että myös eläkettä lakkautettaessa tulisi pyrkiä samansisältöiseen ratkaisuun yksityisellä ja julkisella sektorilla.

Jos henkilölle on työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaatteen mukaan myönnetty eläke kummaltakin sektorilta, eläkettä maksavien eläkelaitosten tulee neuvotella keskenään yhdenmukaiseen ratkaisuun pääsemiseksi, jos toinen eläkelaitos saa selvitystä, joka saattaisi johtaa eläkkeen lakkauttamiseen. Näin saattaa käydä, jos esimerkiksi eläkkeensaaja on oleellisesti laajentanut yksityisen sektorin työskentelyään, josta eläke myös on myönnetty. Huomattakoon tässä yhteydessä, että julkisen sektorin eläkesäännösten mukaan eläke voidaan lakkauttaa tai sen määrää alentaa, jos eläkkeensaaja todetaan ansiotyöhön kykeneväksi ja jos hänelle on tarjolla sellaista valtion, kunnan tai muuta ansiotyötä, jota ikä, ammattitaito ja muut seikat huomioon ottaen on pidettävä hänelle sopivana ja kohtuullisen toimeentulon turvaavana. Lakkautustilanteissa noudatetaan julkisella sektorilla siis yleistä työkyvyttömyysmääritelmää, ei ammatillista.

Jos julkisen sektorin eläkelaitos jo ennen eläkkeen myöntämistä toteaa eläkkeen lakkauttamisen tai alentamisen edellytysten olevan olemassa, eläkehakemus voidaan hylätä tai eläke myöntää alennettuna. Hakijalle voidaan yksityiseltä sektorilta myöntää osaeläke, vaikka julkisen sektorin eläkelaitos myöntää täyden työkyvyttömyyseläkkeen, koska julkisen sektorin eläkelakien mukaan osaeläkettä ei voida myöntää KVTEL:n mukaista vapaakirjaeläkettä lukuunottamatta.

Kansaneläkejärjestelmän ja työeläkejärjestelmän välillä sovittua ns. ennakoilmoitusmenettelyä ei tämänhetkisten ohjeiden mukaan noudateta määräajaksi tai tois-
taiseksi myönnettyjä eläkkeitä lakkautettaessa.

Yleiskirje 7/73, Eläkejärjestelmien yhteistoiminta
eläkehakemusten käsittelyssä
Yleiskirje 10/83, Työkyvyttömyyseläkeratkaisujen en-
nakoilmoitusmenettely
Yleiskirje 23/83, Työkyvyttömyysratkaisujen ennako-
ilmoitusmenettelystä

8.5.2.2. Lakkautus- ja muutospäätösten perusteleminen

Eläkkeen lakkautus- ja muutospäätöksestä täytyy näkyä, mihin työkyvyttömyysmääritelmän edellytyksiin ratkaisu on perustunut. Päätöksestä tai sitä selostavasta kirjeestä tulee siis käydä ilmi, onko eläkeratkaisu perustunut eläkkeensaajan terveydentilassa, ansioissa vai muissa olosuhteissa tapahtuneisiin muutoksiin. Päätöksessä tulee lisäksi mainita sen henkilön nimi tai asiakaspalvelupiste, jolta yksityiskohtaisia perusteluja on mahdollisuus saada.

9. ELÄKKEENSAAJAN PALAAMINEN TYÖELÄMÄÄN

Sekä työnantajien että eläkkeensaajien keskuudessa esiintyy epätietoisuutta siitä, mitä eläkkeeltä työhön palaaminen merkitsee. Esiintyy epätietoisuutta siitä, miten työyrittäjä epäonnistuessaan vaikuttaa eläketurvan tasoon tulevaisuudessa. Näin ollen pitäisi työhönpaluun merkityksestä jakaa oikeaa tietoa niin työnantajille kuin työntekijöillekin.

Kuntoutus

Eläkkeensaajan työhönpaluuta voidaan auttaa kuntoutustoiminnalla. Eläkkeensaajalle voidaan antaa mm. työhönpaluun edistämiseksi lääkintähuoltoa, koulutusta ja työhuoltoa (ks. kohta 5., sivut 44-46).

Kuntoutus tulee esille lähinnä ensimmäistä eläkehakemusta käsiteltäessä. Määräajaksi myönnetyn eläkkeen jatkokäsittelyssä tai toistaiseksi myönnetyn eläkkeen valvonnan yhteydessä olisi myös harkittava, onko kuntoutuksella mahdollista palauttaa eläkkeensaaja takaisin työelämään. Kuntoutukseen on aina ryhdyttävä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Yhtenä työhönsijoituskeinona voi tulla kysymykseen työpaikalla tapahtuva työkokeilu. Eläkkeensaajalle tulisi samalla selvittää, että epäonnistunut työyrittäjä ei vaikuta hänen eläkkeensä määrään, vaan mahdollinen uusi eläke voidaan määrätä entisiin perusteisiin (ks. kohta 4.10.2., sivut 40-42).

10. OIKEUS TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEESEEN SOSIAALITURVASOPIMUSTEN PERUSTEELLA

10.1. Sopimukset

Suomella on sosiaaliturvasopimukset pohjoismaiden, Saksan liittotasavallan sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistyneen kuningaskunnan (seuraavassa Englanti) kanssa. Sopimusten soveltamisalaan kuuluu myös eläkevakuutus. Yhdysvaltain kanssa on tehty eläkkeiden maksamista koskeva sopimus.

Sosiaaliturvasopimusten yhtenä periaatteena on, että ansaittu eläke maksetaan eläketapahtuman sattuessa rajoituksetta sopimusvaltiosta toiseen. Seuraavassa kerrotaan lyhyesti niistä erityispiirteistä, joita sosiaaliturvasopimustemme määräykset tuovat työkyvyttömyyseläkkeen hakemiseen, eläkeoikeuden syntymiseen, eläkkeen määräytymiseen ja muutoksenhakumenettelyyn. Yksityiskohdat on kunkin sosiaaliturvasopimuksen osalta selostettu asianomaista sopimusta koskevassa yleiskirjeessä. Yleiskirjeiden numerot ovat: Saksan liittotasavalta 52/81, Pohjoismaat 5/82 ja Englanti 5/84.

10.2. Sopimusvaltioiden työkyvyttömyyseläkkeiden hakeminen Suomessa

Uusitussa eläkehakemuslomakkeessa kysytään, onko eläkkeenhakija työskennellyt ulkomailla ja onko hän jo saanut tai hakenut eläkettä tämän työskentelyn perusteella. Jos eläkkeenhakija ilmoittaa olleensa työssä valtiossa, jonka kanssa Suomella on sosiaaliturvasopimus, eläkelaitoksen tulee ilmoittaa asiasta Eläketurvakeskukseen ulkomaisten eläkeasiain jaostoon. Ilmoitus työskentelystä pohjoismaissa tehdään lomakkeella ETK 2808 (liite 10). Jos hakemuksesta ilmenee, että eläkkeenhakija on työskennellyt Saksan liittotasavallassa tai Englannissa, eläkelaitoksen tulee lähettää jäljennökset hakemuksesta, virkatodistuksesta (henkilötietojen varmentamiseksi) sekä lääkärintlausunnoista.

Ilmoitus toimenpiteistä

Eläkepääätöksessä tai eläkkeenhakijalle lähetettävässä kirjeessä eläkelaitoksen olisi ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin on ryhdytty ulkomailla työskentelyn osalta esim. seuraavasti: Eläketurvakeskuksen ulkomaisten eläkeasiain jaosto selvittää eläketurvaanne siltä osin kuin olette työskennellyt Saksan liittotasavallassa.

Jos eläkkeenhakija on ollut työssä sellaisessa valtiossa, jonka kanssa Suomella ei ole sosiaaliturvasopimusta, hakijaa olisi avustettava ilmoittamalla hä-

nelle osoite, josta hän voi tiedustella oikeuttaan eläkkeeseen tältä osin. Ulkomaisista eläkelaitoksista ja niiden osoitteista eläkelaitos saa tarvittaessa tietoja Eläketurvakeskuksen ulkomaisten eläkeasiain jaostosta.

Eläkkeiden hakemismenettelyssä on eroja sopimuksesta riippuen. Pohjoismaista ja Englannista haetaan eläkettä kunkin maan omalla eläkehakemuslomakkeella, joka lähetetään eläkkeenhakijalle täytettäväksi.

Kun eläkettä haetaan Saksan liittotasavallasta, hakijan ei sen sijaan tarvitse täyttää saksalaisia hakemuslomakkeita. Eläketurvakeskuksen ulkomaisten eläkeasiain jaosto täyttää suomalaisen hakemuksen (E- tai P-lomake) tietojen perusteella hakemusta vastaavat lomakkeet ja toimittaa ne Saksan liittotasavaltaan käsiteltäväksi. Saksan liittotasavallan eläkehakemuksen katsotaan tulleen vireille samanaikaisesti Suomen työeläkettä koskevan hakemuksen kanssa silloin, kun eläkettä haettaessa on ilmoitettu myös työskentelystä Liittotasavallassa. Jos henkilö täyttää saksalaisen eläkehakemuslomakkeen, josta ilmenee, että hän on työskennellyt myös Suomessa, katsotaan tämä hakemus myös Suomen lainsäädännön mukaiseksi hakemukseksi. Suomen eläkehakemuksen vireilletuloajankohta määräytyy siten saksalaisen eläkehakemuksen vireilletuloajankohdan mukaan. Lisäselvityksenä on kuitenkin täytettävä Suomen E- tai P-lomake. Saksalainen yhdyselin ilmoittaa hakemuksen tekemisestä sovitulla lomakkeilla Eläketurvakeskukseen ja lähettää hakemusliitteet.

Pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen nojalla eläkettä haettaessa hakemus katsotaan tehdyksi vasta silloin, kun ko. maan oma eläkehakemuslomake on täytetty ja jätetty toimivaltaiselle laitokselle.

Eläkelaitoksen on vastaanotettuaan eläkehakemuksen tehtävä ilmoitus - erityisesti muussa pohjoismaassa työskentelystä - Eläketurvakeskukseen mahdollisimman pian. Työkyvyttömyyseläkkeitä ei nimittäin yleensä makseta kovinkaan pitkältä ajalta takautuvasti.

Työkyvyttömyyseläkehakemusten liitteinä olevien lääkärintlausuntojen olisi oltava mahdollisimman tuoreita. Esimerkiksi Ruotsiin toimitettava lääkärintodistus ei saisi olla kolmea kuukautta vanhempi.

Eläkkeenhakija voi kääntyä suoraan Eläketurvakeskuksen puoleen, jos hän haluaa tietoja sopimusvaltioiden eläkkeistä ja niiden hakemisesta.

10.3. Oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen ja eläkkeen määräytyminen

Ratkaistaessa onko henkilö kuulunut jonkin sopimusvaltion eläkevakuutuksen piiriin niin kauan, että hänelle voisi syntyä oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen maan lainsäädännön mukaan, voidaan tarvittaessa ottaa huomioon myös toisen sopimusvaltion vakuutuskausia. Suomen työeläkeoikeuden kannalta kausien yhdistämisellä ei ole juuri merkitystä. Eläkeoikeus voi meillä syntyä jo varsin lyhyen työskentelyn perusteella.

Saksan liittotasavallan ja pohjoismaiden eläkelainsäädännössä odotusajat ovat sen sijaan huomattavasti pitempiä.

Sopimusten tarkoittamia yhdistettäviä vakuutuskausia ovat yleensä työeläkejärjestelmien piiriin kuulumisen kaudet. Saksan liittotasavallan eläkeoikeuden syntymiseksi otetaan huomioon tietyin edellytyksin myös työskentelykausia Suomessa ennen vuotta 1961.

Työkyvyttömyyseläkeoikeus ratkaistaan sen maan kansallisen lainsäädännön perusteella, jossa työtä on tehty. Työkyvyttömyystapahtuma Suomessa ei välttämättä synnytä oikeutta työkyvyttömyyseläkkeeseen jonkin sopimusvaltiomme lainsäädännön mukaan. Vastaavasti sopimusvaltiomme myönteinen tai kielteinen työkyvyttömyyseläkepääätös ei ole ratkaiseva päätettäessä henkilön oikeudesta Suomen työeläkelakien mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen. Jollei työkyvyttömyysmääritelmien erilaisuus ole esteenä, tulisi kuitenkin myös tällöin pyrkiä noudattamaan työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaatetta. Suomessa työskentelyyn perustuva vapaakirjaeläke olisi siis myönnettävä silloin, jos pääeläkkeen myöntämisen perusteena on ollut sairaus.

Eläkkeen määrä

Myös eläkkeen määrää laskettaessa noudatetaan kunkin sopimusvaltion omia eläkkeen laskemista koskevia säännöksiä. Eläke lasketaan kussakin maassa työskentelyajan, palkan ja maksettujen maksujen perusteella, siten kuin maan oma lainsäädäntö määrää. Toisen sopimusvaltion työskentely- tai asumiskaudet eivät koskaan vaikuta myönnettävän eläkkeen suuruuteen.

Tulevan ajan huomioon ottaminen

Eri valtioiden työkyvyttömyyseläkkeistä puhuttaessa on huomattava, että työkyvyttömyyseläkkeen laskemisessa huomioon otettavaa, työkyvyttömäksi tulon jälkeistä ns. tulevaa aikaa, eivät monenkaan maan eläkejärjestelmät tunne. Suomen, Ruotsin, Norjan ja Saksan liittotasavallan eläkelakeihin tuleva aika kuitenkin

sisältyy. Edellytykset tulevan ajan huomioon ottamiseksi eläkkeessä vaihtelevat maittain. Myös ikäraja, johon asti tulevaa palvelusaikaa lasketaan, vaihtelee eri maiden kohdalla. Sosiaaliturvasopimuksissa on pyritty estämään kaksinkertaisten etuuksien maksaminen joko osittain tai kokonaan sellaisissa tapauksissa, joissa täysitehoinen, tulevan palveluajan sisältävä työkyvyttömyyseläke myönnetään useamman sopimusvaltion lainsäädännön mukaan.

Jos täysitehoisen eläkkeen myöntämisen edellytykset täyttyvät usemman kuin yhden pohjoismaan lainsäädännön mukaan, suoritetaan tulevaan palvelusaikaan perustuva eläkkeen osa ainoastaan siitä maasta, jossa tämä osa eläkkeestä on summaltaan suurin. Muista pohjoismaista maksetaan tällöin siellä tehtyyn työhön perustuva vapaakirjaeläke. Tulevan ajan osuuksien vertailu suoritetaan aina niissä tapauksissa, joissa eläkelaitos hakemusta käsitellessään huomaa, että hakija on neljän viimeisen vuoden kuluessa ennen eläketapahtumaa työskennellyt myös muussa pohjoismaassa. Itse selvittely tehdään Eläketurvakeskuksessa eläkelaitokselta tulleen ilmoituksen perusteella. Huolimatta tästä selvittelytyöstä ja sen tuloksista eläkelaitoksen on myönnettävä vapaakirjaeläke väliaikaisella päätöksellä heti, kun työkyvyttömyys on selvitetty.

Vuoden 1984 alusta oikeus Liittotasavallan työkyvyttömyyseläkkeeseen syntyy, jos henkilöllä on vakuutuskausia yhteensä vähintään kolme vuotta niiden viiden vuoden aikana, jotka edeltävät eläketapahtumaa. Odotusajan täyttymiseksi voidaan ottaa huomioon myös suomalaisia työskentelykausia. Jos työskentelyaikaa Suomessa on tarvittu saksalaista eläkeoikeutta varten, maksetaan saksalaisen työkyvyttömyyseläkkeen tulevan ajan osuus puolitettona. Tulevan ajan osuus voidaan puolittaa myös niissä tapauksissa, joissa henkilölle jo maksetaan täysitehoista työkyvyttömyyseläkettä toisesta sopimusvaltiosta.

10.4. Suomen eläkkeiden hakeminen sopimusvaltioissa

Suomen työeläkkeen saamiseksi on aina täytettävä suomalaiset hakemuslomakkeet. Lomakkeita täyttöohjeineen on toimitettu saataville myös sopimusvaltioihin.

10.5. Päätökset

Kunkin sopimusvaltion eläkelaitos toimittaa päätöksensä tiedoksi eläkkeenhakijalle. Yleensä valtioiden

välillä on sovittu, että päätöksistä tiedotetaan lisäksi toiseen sopimusvaltioon. Tieto sopimusvaltioiden eläkepääöksistä tulee Suomessa Eläketurvakeskuskelle ja Kansaneläkelaitokselle.

10.6. Muutoksenhaku

Sopimusvaltion eläkelaitoksen antamaan päätökseen tyytymättömällä eläkkeenhakijalla on mahdollisuus tehdä valitus 2-3 kuukauden kuluessa siitä, kun hän on saanut tiedon päätöksestä. Valitusaika on aina päätöksessä. Valituksen on oltava kirjallinen.

Valituskirjelmän sopimusvaltiomme antaman päätöksen johdosta voi laatia suomeksi. Valituksen käsittelyä kuitenkin nopeuttanee, jos kirjelmä on päätöksen antaneen maan kielellä.

Sosiaaliturvasopimuksissa on sovittu muutoksenhakumenettelyn osalta, että valitus katsotaan tehdyksi sinä päivänä, kun se on jätetty sopimusmaan laitokselle, joka on toimivaltainen ottamaan vastaan eläke-etuuksia koskevia hakemuksia.

Toimiston/kassan leima		Toimiston/kassan numero		☐ Korjausilmoitus	
Vakuutetun sukunimi ja etunimet				Henkilötunnus	
Lähiosoite		Postinumero	Postitoimipaikka		
Sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan 150 suorituspäivän täyttymis- päivä		ensisijaisuusajan päättymis- päivä		Kahden nuorimman alle 18-vuotiaan lapsen henkilötunnukset (jos tiedossa)	
Kehotus eläkkeen hakemiseksi 1 ☐ on lähetetty 0 ☐ ei ole lähetetty syy:					
☐ Hakija on määrätty SVL 31 §:n mukaisiin tutkimuksiin ja lausunto lähetetään myöhemmin			☐ Hakija on jättänyt kuntoutushakemuksen / 19		
Kuntoutustilanne (koulutus ja työllistäminen)					
SVL:n MUKAINEN PÄIVÄRAHA ENSISIJAIUUSAJALTA (150 ensimmäistä suorituspäivää sekä tämän jälkeinen aika)					
Aika, jolta päivärahaa on myönnetty		Suoritus- päivien lkm	Mk/pv	Aika, jolta päivärahaa on myönnetty	
Lisätietoja					
Liitteenä olevat lääkärinlausunnot					
A-todistuksia kpl		B-lausuntoja kpl		Sairaanhoidolaitoksen todis- tuksia kpl	
				Muita lääkärinlausuntoja kpl	
Päiväys ja allekirjoitus			Asiaa hoitava toimihenkilö ja puhelinnumero		

(toimiston/kassan leima)

PÄIVÄRAHAN ENSISIJAIUSAJAN PÄÄTTYMINEN JA TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEEN HAKEMINEN

Päivärahan ensisijaisuusajan päättyminen

Teille on suoritettu sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa 150 arkipäivältä. Päiväraha on ensisijainen työ- ja virkaeläkelakien mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden edellä mainitun 150 suorituspäivän ajan sekä tämän jälkeen viiden tai eräissä tapauksissa neljän seuraavan täyden kalenterikuukauden ajan (päivärahan ensisijaisuusaika). Päivärahan ensisijaisuusaika merkitsee sitä, että työeläkelakien mukaista työkyvyttömyyseläkettä ei yleensä voida suorittaa tänä aikana.

Teidän päivärahanne ensisijaisuusaika päättyy ____ / ____ 19 ____.

Työkyvyttömyyseläkkeen hakeminen

Mikäli työkyvyttömyytenne jatkuu edellä mainitun ensisijaisuusajan jälkeen, Teillä saattaa olla oikeus työ- ja virkaeläkelakien mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen. Sen saamisen ehtona on, että olette olleet työ- tai virkasuhteessa taikka toiminut itsenäisenä yrittäjänä.

Työkyvyttömyyseläkeasian vireille saattaminen edellyttää eläkehakemuksen tekemistä. Hakemuslomakkeiden täyttämässä Teitä opastetaan Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoissa, työeläkelaitosten ja vakuutusyhtiöiden paikallisissa konttoreissa, Eläketurvakeskuksessa, pankeissa ja postissa. Hakemuksen voitte jättää mihin tahansa edellä mainituista paikoista tai toimittaa sen Eläketurvakeskukseen. Maatalousyrittäjien eläkettä koskeva hakemus on syytä tehdä ensisijaisesti Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen asiamiehen luona. Jotta toimeentuloturvaanne ei tulisi päivärahan päättyessä keskeytystä, olisi eläkettä haettava ensi tilassa.

Kansaneläkelain mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen hakemisesta on annettu/annetaan oheisena/annetaan tarvittaessa ohje erikseen.

____ / ____ 19 ____

_____
Toimihenkilön allekirjoitus

KIRJALLISEN PÄÄTÖKSEN PYYTÄMINEN

Jos haluatte hakea muutosta päivärahaanne koskevassa asiassa, Teidän tulee pyytää siitä erikseen kirjallinen päätös. Pyyntö on esitettävä suullisesti tai kirjallisesti yllä mainitulle Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistolle/työpaikkakassalle **s e i t s e m ä n p ä i v ä n k u l u e s s a** saatuanne ratkaisusta tiedon.

Kirjalliseen päätökseen haetaan muutosta sosiaalivakuutuslautakunnalta päätöksessä mainitulla tavalla.

työeläkelakien mukaista vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkettä sekä rintamaveteraanien varhaiseläkelain mukaista eläkettä varten.

HAKEMUS KOSKEE	☐ vanhuus-eläkettä ☐ työkyvyttömyys-eläkettä ☐ työttömyys-eläkettä ☐ rintamaveteraanien varhaiseläkettä			
HAKIJA	Sukunimi (myös edellinen)		Siviilisäätö ☐ naimaton ☐ naimisissa ☐ leski ☐ eronnut	
	Etunimet		Haluan päätöksen ☐ suomeksi ☐ ruotsiksi	
	Henkilötunnus		Kansalaisuus, jollei Suomen	
	Kirjoilla ☐ seurakunta, nimi ☐ väestörekisteri (siviilirekisteri), nimi			
	Ammatti tai virka		Nykyinen asuinkunta	
	Lähiosoite		Puhelin kotiin	työhön
	Postinumero	Postitoimipaikka		
	ELÄKKEEN MAKSU-OSOITE	Rahalaitoksen nimi ja konttori		Täydellinen tilinumero
LAPSET	Alle 18-vuotiaiden lastenne syntymäajat ja nimet (myös ottolapset ja avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset, joiden elatuksesta olette vastuussa)			
	Puolisonne alle 18-vuotiaat lapset, joiden elatukseen osallistutte			
KORVAUKSET	Saatteko tai haetteko korvausta			
	tapaturmasta ☐ saan ☐ haen ☐ en saa/en hae	ammattitaudista ☐ saan ☐ haen ☐ en saa/en hae	liikennevahingosta ☐ saan ☐ haen ☐ en saa/en hae	sotilasvammasta ☐ saan ☐ haen en ☐ en saa/hae
	Mistä vakuutuslaitoksesta tai virastosta			
	Vahinkonumero		Vammautumisvuosi	Sotilasvammalain mukainen työkyvyttömyysaste
MUUT ELÄKKEET	Saatteko jo työ- tai virkasuhteenne perusteella eläkettä ☐ saan ☐ en saa		Haetteko muulla kuin tällä hakemuksella omaan työ- tai virkasuhteeseen perustuvaa eläkettä ☐ haen ☐ en hae	
	Mitä eläkettä		Mistä eläkelaitoksesta tai virastosta	

VIIMEISIN TYÖ- TAI VIRKA-SUHDE	VIIMEISIN TYÖNANTAJANNE		
	Nimi ja osoite		Puhelinnumero
	Tehtäväne tässä työssä		
	Työ alkoi, pvm	Työ ☐ jatkuu	Mihin asti, pvm ☐ on päättynyt
Jos palkkanne on viimeisessä työ- tai virkasuhteessa poikkeuksellisesta syystä alentunut (esim. sairauden, lomautuksen tai lyhennetyn työajan vuoksi), ilmoittakaa tässä kohdassa, mistä alkaen ja mistä syystä. Tämän työsuhteenne eläkepalkka voidaan silloin tietyin edellytyksin laskea aikaisemman vakiintuneen ansionne perusteella.			
MUUT TYÖ- TAI VIRKA-SUHTEET	YKSITYISET TYÖNANTAJANNE VUODEN AJALTA ENNEN ELÄKKEEN HAKEMISTA		
	Työnantajan nimi ja osoite		
	Tehtäväne tässä työssä		Työ alkoi päättyi
	Työnantajan nimi ja osoite		
	Tehtäväne tässä työssä		Työ alkoi päättyi
	Työnantajan nimi ja osoite		
	Tehtäväne tässä työssä		Työ alkoi päättyi
	MUUT TYÖNANTAJANNE		
	Olen ollut ☐ valtion ☐ kunnan ☐ kirkon ☐ merimies- ☐ muun palveluksessa		
	Työnantaja		Työ alkoi päättyi
TYÖSKEN- TELY ULKO- MAILLA	Missä maassa	Työnantajan nimi	Milloin
	Saatteko tai oletteko hakenut eläkettä tämän ulkomaisen työskentelyenne perusteella		
	kyllä en		

YRITTÄJÄ-TOIMINTA TAI ITSENÄISEN AMMATIN HARJOITTAMINEN	Oletteko harjoittanut 31.12.1969 jälkeen		
	maatilataloutta ☐ olen ☐ en ole	ammattimaista kalastusta tai poronhoitoa ☐ olen ☐ en ole	muuta yrittäjätoimintaa tai itsenäistä ammattia ☐ olen ☐ en ole
	Toiminta alkoi	Osallistutteko vielä yrittäjätoimintaan tai itsenäisen ammatin harjoittamiseen ☐ osallistun ☐ en osallistu	
	Yrityksen toiminta		
	☐ jatkuu entisessä laajuudessaan ☐ toimintaa supistettu ☐ toiminta lopetettu		
	Milloin supistettu/lopetettu	Millä tavoin supistettu	Mistä syystä
	Yrityksen hallinta		
☐ Yritys on edelleen omistuksessani/ puolisoni omistuksessa ☐ Yritys on myyty ☐ Yritys on vuokrattu			
Myynti-/Vuokrauspvm	Kenelle myyty/vuokrattu		
TYÖTTÖ-MYYS-AVUSTUS	Oletteko saanut työttömyysavustusta kahden viime vuoden aikana ☐ olen ☐ en ole		
	Mistä kassasta ja milloin		
OPINTO-VAPAA	Oletteko ollut opintovapaalain tarkoittamalla opintovapaalla ☐ olen ☐ en ole		Milloin
TYÖN-TEKO	VASTATKAA VAIN HAKIESSANNE TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKETTÄ TAI RINTAMA-VETERAANIEEN VARHAISELÄKETTÄ		
	Peruskoulutus ☐ kansakoulu ☐ peruskoulu ☐ keskikoulututkinto ☐ ylioppilastutkinto		
	Muu koulutus (tutkinnot, ammattikoulutus ja -kurssit; milloin?)		
	Mikä on ollut tavallinen työnne eli varsinainen ammattinne		
	Minkä ajan olette työskennellyt tässä ammatissa		
	Työnkuvaus (selvitys työhön kuuluvista tehtävistä ja työolosuhteista)		
	Oletteko tehnyt varsinaisen ammattinne lisäksi muuta työtä (selvitys työhön kuuluvista tehtävistä ja työolosuhteista)		
Oletteko lopettanut työntekoa ☐ olen ☐ en ole		VIIMEINEN TYÖSSÄOLOPÄIVÄ	päivämäärä
TYÖKYKY	Mistä alkaen ja miten sairaus on haitannut työntekoanne (oma kuvauksenne)		
	☐ Olen osittain työkyvytön	Mistä alkaen	☐ Olen täysin työkyvytön
		Mistä alkaen	

SELVITYS TERVEYDEN- TILASTA	VASTATKAA AINA HAKIESSANNE TYÖKYVYTTÖMYSELÄKETTÄ TAI RINTAMA- VETERAANIEIEN VARHAISELÄKETTÄ		
	Milloin Teistä viimeksi on kirjoitettu lääkärintlausunto päivämäärä lääkärint nimi		
	Lääkärintlausunto on ☐ oheisena ☐ Kansaneläkelaitoksessa ☐ muualla, missä		
	Teitä nykyisin hoitavan lääkärint nimi ja vastaanotto-osoite		Milloin viimeksi kävitte vastaanotolla
	Seuraava käynti		
MUUT LÄÄKÄRIT, JOIDEN HOIDOSSA OLETTE OLLUT KAHDEN VIIME VUODEN AIKANA nimi ja vastaanotto-osoite			
SAIRAANHOITO-, KUNTOUTUS- JA TUTKIMUSLAITOKSET, TUBERKULOOSI- TAI MIELEN- TERVEYSTOIMISTOT YMS., JOISSA OLETTE OLLUT HOIDETTAVANA KAHDEN VIIME VUODEN AIKANA			
nimi hoitoajat seuraava käynti			
Kansaneläkelaitoksen paikallistoimisto tai työpaikkakassa, josta olette hakenut päivärahaa			
VEROTUS	Työeläkkeet ovat veronalaista tuloa. Eläkkeen ensimmäisen erän maksaminen saattaa nopeutua, jos ilmoitatte verokirjassanne olevan ennakonpidätystunnukseenne.		Ennakonpidätystunnus
LISÄ- TIETOJA			
ALLE- KIRJOITUS	Vakuutan lomakkeessa antamani tiedot oikeiksi. Suostun siihen, että lääkäri tai laitos, jolla on tietoja terveydentilastani, saa antaa niitä eläkelaitokselle.		
	Paikka ja aika		Hakijan tai holhoojan allekirjoitus
Kun holhooja allekirjoittaa hakemuksen, on esitettävä selvitys holhoussuhteesta. Jos allekirjoittajana on muu kuin hakija tai holhooja, on syy ilmoitettava.			
HAKEMUS TOIMI- TETAAN	sille eläkelaitokselle, jonka piiriin kuulitte viimeksi. Sen voitte jättää myös – minkä tahansa eläkelaitoksen tai vakuutusyhtiön paikalliseen konttoriin – Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen paikalliselle asiamiehelle – Eläketurvakeskukseen, Opastinsilta 7 00520 HELSINKI 52 Puhelin (90) 1511 – pankkiin tai postiin – Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoon Kaikissa näissä paikoissa opastetaan hakemuslomakkeiden täyttämässä.		

OHJE Työeläkkeen hakeminen

- E-LOMAKKEELLA HAKEMINEN** E-lomakkeella haetaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkettä sekä rintamaveteraanien varhaiseläkelain mukaista eläkettä.
- YKSI TYÖELÄKE-HAKEMUS RIITTÄÄ** vaikka haette samanaikaisesti useamman kuin yhden eläkelain mukaista työeläkettä. Kansaneläkettä on haettava erikseen.
- ERITYISOHJE TYÖKYVYTTÖMYYS-ELÄKKEEN HAKEMISTA VARTEN** Työkyvyttömyyseläkettä on syytä hakea heti kun olette saanut sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa 150 päivältä ja Kansaneläkelaitoksen paikallistoimisto on kehottanut hakemaan eläkettä.
- Päivärahaa maksetaan tämän jälkeen vielä noin viiden kuukauden ajan, minkä jälkeen työkyvyttömyyseläke alkaa, jos Teidät todetaan työeläkelakien mukaan työkyvyttömäksi.
- Jos ette ole saanut päivärahaa, voitte hakea eläkettä välittömästi, samoin siinä tapauksessa, että haette osaeläkkeenä myönnettävää työkyvyttömyyseläkettä.
- HAKEMUKSEEN ON LIITETTÄVÄ**
- virkatodistus tai väestörekisterin ote Teistä ja myös lapsista, joita ei ole merkitty Teitä koskevaan todistukseen, mutta joiden elätyksestä olette vastuussa
  - **työkyvyttömyyseläkettä** haettaessa lääkärinlausunto (SV-B-lausunto tai vastaava) nykyterveydentilasta tai ilmoitus hakemuslomakkeella, mistä lausunto on saatavissa
  - **työttömyyseläkettä** haettaessa työvoimaviranomaisen todistus, jonka saatte työvoimatoimistosta
  - **rintamaveteraanien varhaiseläkettä** haettaessa
    - selvitys rintamasotilastunnuksesta tai rintamapalvelustunnuksesta
    - muut liitteet ks. erillinen esite
- VALTION (VEL) JA KIRKON (KIEL) ELÄKKEET**
- todistukset valtion palvelusajoista, jotka ovat päättyneet ennen 1.1.1971 ja kirkon palvelusajoista, jotka ovat päättyneet ennen 1.1.1967. Jos todistuksia ei ole, on ilmoitus työnantajista ja työajoista välttämätön. 31.12.1970 jälkeen päättyneestä valtion palveluksesta ja 31.12.1966 jälkeen päättyneestä kirkon palveluksesta riittää ilmoitus hakemuslomakkeen kohdassa **muut työnantajanne**.
  - sotilaspiirin antama todistus sotatilan aikaisesta sotapalveluksesta. Palvelusaikatodistusten tulee olla joko alkuperäisiä tai viranomaisen oikeaksi todistamia. Teillä ei ole oikeutta VEL- tai KIEL-eläkkeeseen, jos viimeinen palveluksenne on päättynyt ennen 8.7.1961.
- KUNNAN ELÄKE (KVTEL)**
- selvitys Kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännön 15 §:ssä tarkoitetuista ennen 1.7.1964 päättyneistä ja vähintään neljä kuukautta jatkuneista palveluksista: nimi-kirjanote, työkirja, ansioluettelo tai työtodistus sekä sotilaspiirin antama palvelusaikatodistus joko alkuperäisinä tai viranomaisen oikeaksi todistamina. Mikäli kunnallinen palvelussuhde on päättynyt 7.7.1961 jälkeen, riittää siitä maininta muut työnantajanne -kohdassa. Teillä ei ole oikeutta KVTEL-eläkkeeseen, mikäli viimeinen kunnallinen palvelussuhde on päättynyt ennen 8.7.1961.
- MERIMIESELÄKE (MEL)**
- vastakirjat ja työtodistukset

SELVITYS MAATALOUSYRITTÄJÄN

TYÖKYVYTTÖMYYTEEN TYÖVAHINKOON VETERAANIELÄKKEESEEN

1. HAKIJAN HENKILÖ- TIEDOT	Sukunimi		Henkilötunnus			
	Etunimet		Ammattiilinen tai muu koulutus			
	Osoite					
2. TILAN TUOTANTO ENNEN TYÖ- KYVYTTÖ- MYYTÄ, TYÖVAHINKOA TAI VETERAA- NIELÄKKEEN HAKEMISTA	Vuosi	Oma + vuokratelto	siitä heinää	viljaa	juurikasveja ja perunaa	
	kesantona	ha	ha	ha	ha	
	paketissa	ha	ha	ha	ha	
	viilemättä	ha	vuokrattu pois	muuta, mitä	Metsää	
Kotieläimet		☐ ei kotieläimiä				
lehmii	nuorta karjaa	emakoita	lihasikoja	kanoja	muuta, mitä (esim. lampaat)	
kpl	kpl	kpl	kpl	kpl	kpl	
3. TILAN TUOTANTO- TOIMINTA TÄLLÄ HETKELLÄ	☐ TOIMINTA PÄÄTTYNYT		☐ on kokonaan viljelemättä / 19 lähtien			
	☐ annettu vuokralle/myyty / 19		Ostajan/Vuokraajan nimi			
	Ostajan/Vuokraajan lähiosoite		Postinumero ja postitoimipaikka			
	TOIMINTA JATKUU		Oma + vuokratelto	siitä heinää	viljaa	juurikasveja ja perunaa
	☐ entisellään	☐ supistettuna	ha	ha	ha	ha
	kesantona	ha	ha	ha	ha	ha
paketissa	ha	ha	ha	ha	ha	
viilemättä	ha	vuokrattu pois	muuta, mitä	Metsää	ha	
Kotieläimet		☐ ei kotieläimiä				
lehmii	nuorta karjaa	emakoita	lihasikoja	kanoja	muuta, mitä (esim. lampaat)	
kpl	kpl	kpl	kpl	kpl	kpl	
4. TILAN KONEET JA TYÖMENE- TELMÄT	Rasti, jos on (vuokrateltoista selvitys kohdassa 6)					
	☐ traktori	☐ leikku- puimuri	☐ paalain	☐ koneell. tai lietelannan poisto	☐ autom. ruokintalait.	☐ vesijohto karjarakennukseen
5. HAKIJAN TYÖSKENTELY TILALLA	Täyttäkää tämä ruutu vain, jos haette korvausta työvahingosta eikä teillä ole MYEL-vakuutusta, selvitys mitä töitä tilalla olette tehnyt, mistä alkaen					
	Oma arvionne työpanoksestanne				mk/kk	
	Mistä töistä olette luopunut työkyvyttömyyden, työvahingon tai veteraanieläkkeen vuoksi					
	Kuka nyt tekee nämä työt, mistä lähtien					
	Mitä töitä vielä teette					

6. SELVITYS TILALLA KÄYTETYSTÄ VIERAASTA TYÖVOIMASTA JA VUOKRA- KONEISTA	Ennen käytetty vieras työvoima Nimi		Mitä työtä	Päivittäinen työaika	Työssäolojako	
	Nykyinen vieras työvoima Nimi		Mitä työtä	Päivittäinen työaika	Työssäolojako	
Mitkä työt teetetään nykyisin vuokrakoneilla						
7. MUUT TILALLA TYÖSKENTE- LEVÄT	Tilalla nykyisin työskentelevät yli 14 vuotiaat henkilöt (hakijaa ja vierasta työvoimaa ei mainita)					
	Nimi	Syntymäaika	Asuuko tilalla			
			☐ asuu	☐ ei asu		
	Mitä töitä tekee tilalla		☐ Onko työssä tilan ulkop.	☐ tilapäisesti		
			☐ vakinaisesti	☐ ei ole		
			Asema	☐ emäntä		
			☐ isäntä	☐ perheenjäsen		
	Nimi	Syntymäaika	Asuuko tilalla			
			☐ asuu	☐ ei asu		
	Mitä töitä tekee tilalla		☐ Onko työssä tilan ulkop.	☐ tilapäisesti		
			☐ vakinaisesti	☐ ei ole		
			Asema	☐ emäntä		
		☐ isäntä	☐ perheenjäsen			
Nimi	Syntymäaika	Asuuko tilalla				
		☐ asuu	☐ ei asu			
Mitä töitä tekee tilalla		☐ Onko työssä tilan ulkop.	☐ tilapäisesti			
		☐ vakinaisesti	☐ ei ole			
		Asema	☐ emäntä			
		☐ isäntä	☐ perheenjäsen			
8. VETERAANI- ELÄKE	Täyttäkää tämä kohta vain hakiessanne rintamaveteraanien varhaiseläkettä					
	Rintamasotilas- tunnus	Sotainvalidi	Palvelusaikatodistus sotilaspiiriin	Sotilaspassi		
	☐ on	☐ on ..... %	☐ lähetetty	☐ liitteenä		
	☐ ei ole	☐ ei	☐ ei lähetetty	☐ tarkistettu ja palautettu hakijalle		
9. LISÄTIETOJA, LISÄKYSY- MYKSIÄ						
10. ALLE- KIRJOITUS	Paikka ja päivämäärä		Allekirjoitus			
	...../..... 19					
Jos allekirjoittaja on muu kuin hakija, mistä syystä						

SELVITYS YRITTÄJÄN
ELÄKEASIAAN

TY

Nimi

Henkilötunnus

Vakuutus- ja eläkehakemuksessanne antamienne tietojen lisäksi tarvitsemme eläkeasiante ratkaisemista varten vielä lisätietoja. Pyydämme Teitä täyttämään tämän lomakkeen huolellisesti ja palauttamaan sen meille kahden viikon kuluessa, koska tiedot ovat välttämättömät eläkeasiante ratkaisemista varten.

Eläkelaitoksemme neuvoo tarvittaessa lomakkeen täyttämisessä.

Lisätietoja antaa

Puhelin

YRITTÄJÄ- TOIMINTA ENNEN MAHDOL- LISIA MUUTOKSIA	Yrittäjätoiminta alkoi, pvm	Yrittäjätoiminta on ollut ☐ ympärivuotista ☐ osavuotista			Montako kuukautta vuodessa
	Työaikanne, tuntia viikossa	Yrittäjätoiminta on ollut ☐ päätoimista ☐ sivutoimista			Sivutoimisen yrittäjän päätoimi
	Yrityksen toimiala				
	Tehtävänne yrityksessä				
	Mahdollisimman tarkka kuvaus työstä, jota olette tehnyt viime vuosina yrityksessänne tai ammatissanne				
		v. 19	v. 19	v. 19	v. 19
	Kokonaisliikevaihto tai ammatinharjoittajan bruttotulo, mk/v				
	Oman työn arvo verotuksessa, mk/v				
	Vieraiden työntekijöiden lukumäärä	- vakinaiset			
		- tilapäiset			
Em. työntekijöille maksetut palkat, mk/v					
PERHEEN- JÄSENET	Osallistuvatko perheenjäsenet yrittäjätoimintaan		Mistä alkaen, pvm		Toimintaan osallistuvien per- heenjäsenien lukumäärä
	☐ Osallistuvat	☐ Eivät osallistu			
	Miten perheenjäsenet osallistuvat yrittäjätoimintaan				
Perheenjäsenille maksetut palkat, mk/v					

SAIRAUDEN VAIKUTUS YRITTÄJÄ- TOIMINTAAN	Miten ja mistä alkaen sairaus on rajoittanut työntekoanne	
	Yrityksen toiminta tai itsenäisen ammatin harjoittaminen	
	☐ jatkuu entisessä laajuudessaan	☐ toimintaa supistettu
	☐ yritys myyty	☐ toiminta lopetettu
	Milloin supistettu, myyty tai lopetettu	Millä tavoin supistettu
	Mistä syystä supistettu, myyty tai lopetettu	
	☐ sairauden vuoksi	☐ muu syy, mikä
	Osallistutteko vielä yrittäjätoimintaan tai itsenäisen ammatin harjoittamiseen	Työaikaanne, tuntia viikossa
	☐ osallistun	☐ en osallistu
	Mitä töitä vielä teette itse yrityksessänne tai ammatissanne	
Mistä tehtävistä olette luopunut ja milloin tämä tapahtui		
Millä tavoin nämä tehtävät hoidetaan nyt		
Onko näihin tehtäviin palkattu toinen henkilö		
☐ on	☐ ei ole	
	Milloin, pvm	
Onko perheenjäsentenne työpanos lisääntynyt sairastumisenne johdosta. Mistä alkaen ja miten		
TYÖKYKY	Pidättekö itseänne	
	☐ osittain työkyvyttömänä	☐ täysin työkyvyttömänä
LISÄTIETOJA		
ALLE- KIRJOITUS	Vakuutan lomakkeessa antamani tiedot oikeiksi	
	Paikka ja aika	Puhelin (myös suuntanumero)
	Allekirjoitus	
Jos allekirjoittajana on muu kuin eläkkeenhakija, mistä syystä		

SELVITYS TYÖKYVYSTÄ

eläkeoikeuden tarkistamiseksi
 määräaikaisen eläkkeen jatkamiseksi

J

Eläkkeensaajan nimi ja osoite

Henkilötunnus

Eläkeasianumero

ANSIOTYÖ ELÄKKEEN MYÖNTÄ- MISEN JÄLKEEN	Oletteko olut työsuhteessa tai harjoittanut yrittäjätoimintaa eläkkeen myöntämisen jälkeen ☐ olen ☐ en ole			
	Jos vastauksenne edellä mainittuun kohtaan on kielteinen, ei jäljempänä tällä sivulla oleviin kysymyksiin tarvitse vastata.			
Viimeisin työsuhde	Työnantajan nimi ja osoite			
	Tehtävänne tässä työssä			
	Työaikanne, tunteja viikossa		Bruttoansionne tästä työstä, mk/kk	
	Työ alkoi, pvm	Työ	mihin asti, pvm	milloin, pvm
		☐ jatkuu	☐ on päättynyt	
	Pystyttekö mielestänne tekemään tätä työtä edelleen			
Yrittäjä- toiminta	Oletteko olut muissa työsuhteissa eläk- keen myöntämisen jälkeen ☐ olen ☐ en ole		Jos vastauksenne on myönteinen, ilmoittakaa työn- antajien nimet, työskentelyajat ja työtehtävät Lisätie- toja-kohdassa tai eri liitteellä.	
	Minkälaista yrittäjätoimintaa olette harjoittanut eläkkeen myöntämisen jälkeen			
	Toiminta alkoi, pvm	Toiminta	milloin, pvm	
		☐ jatkuu	☐ on päättynyt	
Työaikanne, tunteja viikossa		Arvionne henkilökohtaisesta keskimääräisestä tulostanne, mk/kk		
Pystyttekö mielestänne harjoittamaan yrittäjätoimintaanne edelleen				

TERVEYDEN- TILA	Minkälaisia muutoksia terveydentilassanne on tapahtunut eläkkeen myöntämisen jälkeen		
	Lääkärit, joiden hoidossa olette olleet eläkkeen myöntämisen jälkeen Nimet ja vastaanotto-osoitteet		
	Sairaanhoito-, kuntoutus- ja tutkimuslaitokset, tuberkuloosi- tai mielenterveystoimistot yms., joissa olette olleet hoidettavana eläkkeen myöntämisen jälkeen		
	Nimi	Hoitoajat	Seuraava käynti
NYKYINEN HOITO	Nykyisin Teitä hoitavan lääkärin nimi ja vastaanotto-osoite	Milloin viimeksi kävitte vastaanotolla	Seuraava käynti
KUNTOUTUS	Oletteko saanut tai onko Teille suunnitteilla ammatillista kuntoutusta Millaista ja kenen toimesta		
TYÖKYKY	Pidättekö itseänne		
	☐ työkykyisenä	☐ osittain työkyvyttömänä	☐ täysin työkyvyttömänä
LISÄ- TIETOJA			
ALLE- KIRJOITUS	Vakuutan lomakkeessa antamani tiedot oikeiksi. Suostun siihen, että lääkäri tai laitos, jolla on tietoja terveydentilastani, saa antaa niitä eläkelaitokselle.		
	Paikka ja aika	Hakijan tai holhoojan allekirjoitus	Puhelin (myös suuntanumero)
	Kun holhooja allekirjoittaa lomakkeen on esitettävä selvitys holhoussuhteesta. Jos allekirjoittajana on muu kuin hakija tai holhooja, on syy ilmoitettava.		

PÄIVÄRAHA TIEDUSTELU

Käsittelijä

Päivämäärä

Palautusosoite

...

ELÄKKEEN- HAKIJA	Nimi						
	Henkilötunnus			Kotikunta			
HAKEMUS	Vireilletulopäivämäärä		☐ Hakemus tehty ennen ensisijaisuusajan päättymistä		☐ Hakemus tehty ensisijaisuusajan päättymisen jälkeen		
	☐ Päivärahätiedot			Alkaen			
TIEDUS- TELU	☐ Jäljennökset lääkärinlausunnoista liitteineen			Alkaen			
	SAIRAUS- PÄIVÄRAHA- TIEDOT						
Ajalta							
☐ Päiväraha vireillä		Päivämäärä					
☐ hylätty		Päivämäärä		Syy			
☐ ei haettu							
☐ myönnetty							
Ajalle		Korvaus- päiviä	Mk/ pv	Ajalle		Korvaus- päiviä	Mk/ pv
Päivärahaa on myönnetty yhdenjaksoisesti vähintään kuukaudeksi. Viimeisen päiväraajakson perusteella arvioitu 150 suorituspäivän täyttymispäivä							
ensisijaisuusajan päättymispäivä							
☐ Hakija on määrätty SVL 31 §:n mukaisiin tutkimuksiin ja lausunto lähetetään myöhemmin			☐ Hakija on jättänyt kuntoutushakemuksen				
Kuntoutustilanne (koulutus ja työllistäminen)							
KANSANELÄ- KETIEDOT	Kansaneläke						
	☐ vireillä	☐ myönnetty	☐ hylätty	☐ ei haettu			
ALLE- KIRJOITUS	Päivämäärä			Tiedot antoi			
	ELÄKE- LAITOKSEN MERKIN- TÖJÄ						

TYÖSUHDE- JA YRITTÄJÄTIEDUSTELU

Tiedusteleuva eläkelaitos no/käsittelijä

Päivämäärä

Hakemus viirelle

VASTAAN- OTTAJA	Eläkelaitos	Siirretty eläkelaitokselle	Ej-numero	Siirtopäivä/käsittelijä	
PYYDETTÄÄN	☐ Selvitys työsuht./ yrittäjätoiminnasta	☐ Alkamis-/ päättymisajan tarkistus	☐ Palkan tarkistus	☐ Työhist. täydent.	☐ Muu lausunto
HAKIJA/ EDUNJÄTTÄJÄ	Sukunimi, etunimet ja edellinen sukunimi			Henkilötunnus	
	Perhe-eläkkeen hakijan nimi			Edunjättäjän kuolinpäivä	
	Osoite			Puhelin	
TIEDOT TYÖ- SUHTEESTA/ YRITTÄJÄ- TOIMINNASTA	Työnantajan nimi		Omistajan nimi		
	Osoite		Paikkakunta/tehdas/osasto		
	☐ TEL			Tehtävä tässä työssä/Yrittäjätoiminnan laatu	Työtunnit/viikko
	☐ LEL	Rek.alk.aika	päätt.aika	Ansiot	
	☐ YEL	lim.alk.aika	päätt.aika	Ansiot ja luontoisedut	
☐ MYEL					
LÄHETTÄJÄN MERKINTÖJÄ					

ETK 2080 1081 15.000/4

1) LÄHETTÄJÄLLE

Käyttöohjeita lomakesarjan toisen ja viimeisen lehden takana.

TYÖSUHDE- JA YRITTÄJÄTIEDUSTELU

Tiedusteleva eläkelaitos no/käsittelijä

Päivämäärä

Hakemus vireille

VASTAAN- OTTAJA	Eläkelaitos	Siirretty eläkelaitokselle	Ej-numero	Siirtopäivä/käsittelijä	
PYYDETÄÄN	☐ Selvitys työsuht./ yrittäjätoiminnasta	☐ Alkamis-/ päättymisajan tarkistus	☐ Palkan tarkistus	☐ Työhist. täydent.	☐ Muu lausunto
HAKIJA/ EDUNJÄTTÄJÄ	Sukunimi, etunimet ja edellinen sukunimi			Henkilötunnus	
	Perhe-eläkkeen hakijan nimi			Edunjättäjän kuolinpäivä	
	Osoite			Puhelin	
TIEDOT TYÖ- SUHTEESTA/ YRITTÄJÄ- TOIMINNASTA	Työnantajan nimi		Omistajan nimi		
	Osoite		Paikkakunta/tehdas/osasto		
☐ TEL	Tehtävä tässä työssä/Yrittäjätoiminnan laatu			Työtunnit/viikko	
☐ LEL	Rek.alk.aika	päätt.aika	Ansiot		
☐ YEL	Ilm.alk.aika	päätt.aika	Ansiot ja luontoisedut		
☐ MYEL					
LÄHETTÄJÄN MERKINTÖJÄ					
VASTAUS- MERKINTÖJÄ	Käsittelijä				
VASTAAJAN ALLEKIRJOI- TUS	Päiväys ja allekirjoitus				
VASTAUKSEN LIITTEET	☐ Työsuhdekortti				

TYÖSUHDE- JA YRITTÄJÄTIEDUSTELUN KÄYTTÖOHJEITA

TIEDUSTELUA KÄYTETÄÄN

Tiedustelulomaketta käytetään, jos rekisteristä puuttuu jokin hakemuksessa mainittu työsuhde/yrittäjätoiminta tai jos rekisterissä olevat tiedot eroavat hakemuksessa mainituista tai jos hakijan/edunjäntäjän työhistoriassa on katkos.

TIEDUSTELIJA

Tiedustelija täyttää seuraavat kohdat:
Tiedusteleva eläkelaitos/Käsittelijä/PVM/Hakemus vireille
Vastaanottaja
Pyydetään
Hakija/Edunjäntäjä
Tiedot työsuhhteesta/Yrittäjätoiminnasta

TIEDUSTELU LÄHETETÄÄN

Tiedustelulomake lähetetään Eläketurvakeskukselle (osat 2-4) tai suoraan sille eläkelaitokselle (osa 2), jossa työsuhdetta/yrittäjätoimintaa koskeva vakuutus on. Tarvittaessa voi liittää mukaan kopiot asiakirjoista.

Selvitys rekisteristä puuttuvista LEL-ansioista pyydetään suoraan Työeläkekassalta, MYEL-toiminnasta Maatalousyrittäjien eläkelaitokselta ja YEL-toiminnasta Eläketurvakeskukselta.

VASTAUSMERKINNÄT

Vastausmerkinnät voi tehdä lomakkeeseen (osa 2). Jos vastauksena annetaan työsuhdekortti tai lausunto eri lomakkeella, on tiedustelu palautettava vastauksen mukana. Vastaukset Eläketurvakeskuksen kautta tullessiin tiedusteluihin on lähetettävä Eläketurvakeskuksen kautta.

**ILMOITUS ELÄKEHAKEMUKSEN
SIIRTÄMISESTÄ**

Eläkelaitoksen no ja käsittelijä

Päiväys

Hakija

Vastaanottava eläkelaitos

Eläkehakemuksenne on toimitettu yllä mainitulle eläkelaitokselle,
joka myös vastaa eläkettä koskeviin tiedusteluihinne.

ETK 3306 0580 25.000/4

ILMOITUS

Eläkelaitoksen no ja käsittelijä

Päiväys

Hakija

Vastaanottava eläkelaitos

2. ELÄKETURVAKESKUKSELLE

ETK 3306 0580 25.000/4

HAKIJA/ EDUNJÄTTÄJÄ	Henkilötunnus	Sukunimi ja etunimet (jos muu kuin yllä)		
HAKEMUS KOSKEE	☐ Vanhuus- eläkettä	☐ Työkyvyttömyyseläkettä	☐ Perhe- eläkettä	☐ Työttömyys- eläkettä
	Hakemus on aiheettomasti toimitettu laitokseemme			
	☐ Vireilläolo poistetaan			
TAPAHTUMA	☐ SIIRTO	Eläkelaitokselle no	☐ JAKA- MINEN	Eläkelaitokselle no
HUOM.				

Hakemuksen päiväys

SAATE

Eläkelaitoksen no ja käsittelijä

Päiväys

Hakija

Vastaanottava eläkelaitos

HAKIJA/ EDUNJÄTTÄJÄ	Henkilötunnus	Sukunimi ja etunimet (jos muu kuin yllä)			
HAKEMUS KOSKEE	☐ Vanhuus- eläkettä	☐ Työkyvyttömyyseläkettä	☐ Perhe- eläkettä	☐ Työttömyys- eläkettä	
	Hakemus on aiheettomasti toimitettu laitokseemme				
	☐ Vireilläolo poistetaan				
TAPAHTUMA	☐ SIIRTO	Eläkelaitokselle no	☐ JAKA- MINEN	Eläkelaitokselle no	
HUOM.					
SIIRTÄMISEN SYY	☐ Työntekijä on viimeksi/viimeksi ennen eläketapahtumaa vakuutettu eläkelaitoksessanne ☐ Eläkelaitoksessamme vakuutettu työsuhde on kestänyt alle neljä kuukautta ☐ Hakijalle/Edunjättäjälle on maksettu eläkettä eläkelaitoksestanne ☐ Rajoitussäännöstä on sovellettava alla mainittuun työsuhteeseen/yritystätoimintaan ☐ Työntekijä on viimeksi ansainnut LEL:n alaisissa töissä alle LEL:n 5 §:n 1 momentissa tai 7 §:n 1 momentissa säädetyn rajamäärän ☐				
SAIRAUS JA TYÖKYVYTT.	Työkyvyttömyyden pääasiallisena syynä oleva sairaus alkoi		Työkyvyttömyys alkoi		
ELÄKE- HAKEMUKSEN LIITTEET	Seuraavat oheisena			Tilattu, lähetetään myöhemmin	mistä tilattu?
	Lääkärin- todistukset	A-tod. lkm	B-tod. lkm	Viim. B-tod. pvm	
	Virkatodistus				
	Yhteensovitustiedot				
	Työttömyys- todistus	pvm			

ILMOITUS
 henkilön työskentelystä toisessa Pohjoismaassa

 PYYNTÖ
 pohjoismaisten eläkkeiden yhdistämisen selvittämiseksi

HAKIJAN TIEDOT	1. Eläkkeen hakijan/edunhakkajan nimi		Henkilötunnus	Kansalaisuus
	Perhe-eläkkeen hakijan nimi		Henkilötunnus	Kansalaisuus
	2. Lähtösoite			
	Postinumero	Postitoimipaikka	Puhelin	
	3. Hakemus koskee			
	☐ Vanhuuseläkettä	☐ Työkyvyttömyyseläkettä	☐ Työttömyyseläkettä	☐ Perhe-eläkettä
	4. Hakija haluaa päätöksen			
	☐ suomeksi	☐ ruotsiksi		
	5. Henkilö on työskennellyt			
	☐ Ruotsissa	☐ Norjassa	☐ Tanskassa	☐
TYÖSKENTELY TOISESSA POHJOIS-MAASSA	6. Työnantajan nimi		Työskentelyaika	Verotuskunta
				Henkilötunnus pohjoismaassa
ELÄKETIEDOT	7. Viimeinen eläkkeeseen oikeuttava työsuhde Suomessa			
	Työnantajan nimi		Alkamispäivä	Päätymispäivä
	8. Hakemuksen vireilletulopäivä	Eläketapahtuma	Eläkkeen alkamispäivä	Päätymispäivä
	9. Eläkkeen määrä	Tulevan ajan osuus	Vapaakirjan osuus	Indeksiluku
LISÄTIEDOT				
LÄHETTÄJÄ	Eläkelaitos	Päivämäärä	Käsittelijä	Puhelin
TÄYTTÖ-OHJEET	Kohdat 1–6 täytetään, kun pyydetään, että ETK kehottaa henkilöä hakemaan eläkettä toisesta Pohjoismaasta. Kohdat 1–9 täytetään, kun pyydetään, että ETK selvittää eläkkeiden yhdistämisen. Perhe-eläketapauksissa on ilmoitettava kohdassa 9 lesken ja lapsen osuudet erikseen.			

Vastaanottaja

Työvoimatoimikunnan / työttömyyskassan nimi ja osoite

Eläketurvakeskus
Opastinsilta 7
00520 HELSINKI 52

ENNAKKOILMOITUS

Sukunimi ja etunimet		Henkilötunnus	
Työttömyyskorvaus / päiväavustus myönnetty ajalle		korvaus / avustus	yhteensä
		mk/pv	mk
Paikka ja aika		___ / ___ 19 ___	
Käsittelijä ja puhelin:		Allekirjoitus	

ILMOITUS TYÖELÄKEPÄÄTÖKSESTÄ

☐	Takautuvaa eläkettä ei tule maksettavaksi	Eläkkeen määrä yhteensä
☐	Takautuva eläke maksetaan ajalta	
Lisätietoja		Eläkelaji
Eläkelaitos merkitsee nimensä ja osoitteensa perimisilmoituksen osoitekenttään.		
Paikka ja aika		___ / ___ 19 ___
Käsittelijä ja puhelin:		Allekirjoitus

PERIMISILMOITUS

Vastaanottaja (eläkelaitoksen nimi ja osoite)		☐ Vaatimus raukeaa. Takautuva eläke voidaan maksaa kokonaan eläkkeensaajalle					
		☐ Takautuva eläke peritään alla olevan laskelman mukaisesti					
Aika, jolta peritään	Maksettu vakuu- tetulle yhteensä mk	Päivien lukum.	Mk/pv	Peritty muualta yhteensä mk	Päivien lukum.	Mk/pv	Peritään eläke- laitokselta yhteensä mk
Maksupaikka (Rahalaitos ja konttori / Postisiirtotilin numero)							
Paikka ja aika		___ / ___ 19 ___		Allekirjoitus			
Käsittelijä ja puhelin:							

Eläkelaitos

TUTKIMUSILMOITUS

Käsittelijä

Päivämäärä

Vastaanottaja (ETK täyttää)

Yllä mainittu eläkelaitos on lähettänyt alla mainitun eläkkeenhakijan työkyvyn arvioimista varten lisätutkimuksiin.
Tutkimuspäivämäärä

Eläkkeenhakija (Suku- ja etunimet)

Henkilötunnus

D-nro/Eläkeasian nro

TUTKIMUKSEN SUORITTAJA Lääkäri tai laitos nimetty Ei nimetty

Nimi ja osoite

TUTKIMUS Sisätautitutkimus Kirurginen/
ortopedinen tutkimus Psykiatrinen tutkimus Ergometria Keuhkofunktio Sydänfilmi Röntgen, mikä Sv-B-lausunto tai
vastaava Kuntoutustutkimus Muu, mikä**LISÄTIETOJA**

ETK 2962 5000/5 0183

1. ETK:LLE EDELLEEN LÄHETETTÄVÄKSI

Eläkelaitokselle	51 Henkilötunnus/synt.aika		52 Eläkkeen hakijan/saajan nimi		Liite 13				
	53 54 Asuinkunta		Suku-nimi	Elu-nimet					
Eläketapahtumakortti ETK 3309 0382 160 000/2	61 Päät. antopv. pv kk vu		62 Asia	63 Laji	64 Ratkaisu	65 Myönt.	66 Tk-syy pääas. muu	67 E-ikä vu kk	68 Lapsi- korotus
	69 Eläkkeen määrä p/kk väh.		rek. l-e	r.tön l-e	71 Väh.tön eläke/ kertasuoritus		72 Yht.s. väh. l-e	73 Yht.sov. peruste	
	74 Eläkkeen osat p/kk TEL-osa		LEL-osa	YEL-osa	MYEL-osa	75 Eläkelait		76 Muut E:t ta li so muu	
	77 Alk.aika pv kk vu		78 Indeksi	79 Päätt.aika kk vu	81 Päätt. syy	82 Maks. alk. pv kk vu	83 Tk-alk.aika pv kk vu	84 Tyött. Vap.eht.	
	85 Alkup. alk.aika pv kk vu		86 Eläkelaitos	87 ED-numero		88 Tied.v. eläkelaitos	89 Eläkkeen perusmäärä		
	92 Huomautuksia				99	Laatija ja päiväys			
					04				

TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKEPÄÄTÖS

Antopaiva

Postituspaiva

Eläkkeensaaja

Henkilötunnus

Eläkehakemuksen vireilletulopäiva

TYÖELÄKELAKIEN MUKAISEN TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEEN MYÖNTÄMINEN/JATKAMINEN

ELÄKKEEN LAJI	☐ Täysi työkyvyttömyyseläke		☐ Osaeläke	
ALKAMISPÄIVÄ	Työkyvyttömyys alkoi		Eläke alkaa	
ELÄKKEEN MÄÄRÄ KUUKAUDESSA				
ELÄKKEEN JATKUMINEN	☐ Eläkettä maksetaan toistaiseksi			
	☐ Eläke on määräaikainen		Eläke päättyy	
	Jos työkyvyttömyys jatkuu tämän jälkeen, on eläkkeensaajan toimitettava uusi lääkärintodistus		Paivamaara mennessä	
ELÄKKEEN MAKSU	Maksupäiva		Ensimmäinen suoritus	
	Eläkkeen maksamisesta ajalta päätetään erikseen, kun Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistolta on saatu päivärahaa koskeva ilmoitus.			
MAKSUPAIKKA				
LISÄTIETOJA				
ALLEKIRJOITUS				
LIITTEENÄ	Eläkelaskelma			
MUUTOKSENHAKU	Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte valittaa eläkelautakuntaan kääntöpuolella olevan ohjeen mukaisesti.			
NEUVOJA ANTAA	Mikäli Teillä on kysyttävää päätöksestä, voitte käantya eläkelaitoksen käsittelijan puoleen.			
	Eläkekäsittelijan nimi		Puhelin	
	Eläkelaitoksen osoite			

MITEN TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ VOI VALITTA A

Minne valitetaan

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta.

Osoite on: Eläkelautakunta
Opastinsilta 7
00520 HELSINKI

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa, millä tavoin vaaditte päätöstä muutettavaksi. Liittäkää mukaan myös selvitykset, joihin vetoatte.

Merkittäkää valituskirjelmään henkilötunnuksenne (ilmenee päätöksestä tai sairausvakuutuskortista) ja osoitteenne sekä ilmoittakaa eläkelaitos, jonka päätöksestä valitatte. Mikäli mahdollista, liittäkää valitukseen jäljennös tästä päätöksestä. Jos valituksenne koskee perhe-eläkettä, ilmoittakaa lisäksi edunjättäjän nimi ja henkilötunnus.

Valituksen käsittelyn aikana tapahtuvista osoitteenmuutoksista on ilmoitettava eläkelautakunnan kansliaan.

Miten valituskirjelmä allekirjoitetaan

Valituskirjelmä on Teidän tai kirjelmän muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä antamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa valitus on esitettävä

Valituksen on oltava eläkelautakunnassa viimeistään ennen eläkelautakunnan kanslian aukioloajan päättymistä kolmantenakymmenentenä (30) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valituskirjelmä toimitetaan perille

Valituskirjelmän voitte Te tai asiamiehenne lähettää eläkelautakunnalle postitse tai luovuttaa sen henkilökohtaisesti tai lähetin välityksellä. Postittakaa lähetys niin hyvissä ajoin, että se ehtii eläkelautakunnalle viimeistään valitusajan päättymispäivänä.

ELÄKELASKELMA

Vanhuuseläke

Työkyvyttömyyseläke

Perhe-eläke

Työttömyyseläke

Eläkkeensaajan/Edunjäätäjän nimi

Henkilötunnus

ELÄKETTÄ MÄÄRÄÄTÄESSÄ HUOMIOON OTETUT TYÖSUHTEET JA YRITTÄJÄTOIMINNAT

TEL-työnantajan nimi, yrittäjätoiminta ja LEL-ansiot

Aika

Eläkepalikka ja työtulo mk/kk ja LEL-kokonaisansiot
Päättymisvuonna Tarkistettuna indeksillä

Eläke mk/kk tarkistettuna indeksillä

Työnantajan nimi

työsuhteen eläkkeen perusteena olevaa palkkaa laskettaessa huomioon otetut ansiot

VUOSI | päivät | mk

indeksi | tarkistettuna indeksillä

Eläke työsuhteista ja yrittäjätoiminnasta

Työttömyysolet

Lapsikorotus

Eläke yhteensä

Huomautuksia

YHTEENSOVITUS

Eläkkeensaajan/Edunjäätäjän nimi		Henkilötunnus
Yhteensovitusperuste	TEL-indeksi	
% yhteensovitusperusteesta		
Kansaneläke-/Perhe-eläkevähennys		
Yhteensovitusraja		
Yhteensovituksessa huomioon otetut eläkkeet ja korvaukset		
Yhteensovitusvähennys		
Määrä, johon työeläke saa enintään nousta yhteensovituksen jälkeen		
Huomautuksia		

Yhteensovituksen tarkoituksena on rajoittaa työ- ja virkaeläkkeet sekä tapaturmavakuutus-, liikennevakuutus- ja sotilasvammalain mukaiset korvaukset enintään 60 prosenttiin aikaisemmista ansioista. Osa-eläkkeessä prosenttiluku on 30. Perhe-eläkkeessä se on 45, jos edunsaajia on kaksi, ja 30 jos on vain yksi edunsaaja.

Muut eläkkeet ja korvaukset voivat siten vaikuttaa tällä päätöksellä myönnetyn eläkkeen suuruuteen. Myös pelkkä työeläke voi eläkkeen karttumissäännösten perusteella nousta yli edellä mainittujen enimmäismäärien, jolloin eläkettä joudutaan rajoittamaan.

Jos muissa eläkkeissä tai korvauksissa tapahtuu muutoksia, voidaan yhteensovitus toimittaa uudelleen. Tästä johtuen on eläkkeiden ja korvausten muutoksista viipymättä ilmoitettava eläkelaitokselle.

Perhe-eläkkeessä otetaan huomioon vain saman kuolemantapauksen johdosta myönnetyt eläkkeet. Eläkkeensaajien muut eläkkeet – esimerkiksi oma vanhuus- tai työkyvyttömyyseläke – eivät vaikuta perhe-eläkkeen määrään.

MAKSUPÄÄTÖS

Antopäivä

Postituspäivä

Eläkkeensaaja

Eläkepäätos annettu

Henkilötunnus

Työnantaja

TAKAUTUVASTI SUORITETTAVAN ELÄKKEEN MAKSAMINEN

ELÄKKEENSAAJALLE AIKAISEMMIN MYÖNNETYT KORVAUKSET				
	Ajalla	Ajalla	Ajalla	
Sairausajan palkka				
Sairauspäiväraha				
Työttömyyskorvaus/ Päiväavustus				
TAKAUTUVAN ELÄKKEEN MAKSAMINEN				YHTEENSÄ
Takautuvan eläkkeen määrä				
Sairausvakuutus- rahastolle				
Työnantajalle				
Työvoimatoimikunnalle/ Työttömyyskassalle				
Eläkkeensaajalle				
Lisätietoja				
ALLEKIRJOITUS				
MUUTOKSENHAKU	Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte valittaa eläkelautakuntaan kääntöpuolella olevan ohjeen mukaisesti.			
NEUVOJA ANTAA	Mikäli Teillä on kysyttävää päätöksestä, voitte kääntyä eläkelaitoksen käsittelijän puoleen.			
	Eläkekäsittelijän nimi		Puhelin	
	Eläkelaitoksen osoite			

MITEN TÄSTÄ PÄÄTOKSESTÄ VOI VALITTA A

Minne valitetaan

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta.

Osoite on: Eläkelautakunta
Opastinsilta 7
00520 HELSINKI

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa, millä tavoin vaaditte päätöstä muutettavaksi. Liittäkää mukaan myös selvitykset, joihin vetoatte.

Merkitkää valituskirjelmään henkilötunnuksenne (ilmenee päätöksestä tai sairausvakuutus kortista) ja osoitteenne sekä ilmoittakaa eläkelaitos, jonka päätöksestä valitatte. Mikäli mahdollista, liittäkää valitukseen jäljennös tästä päätöksestä. Jos valituksenne koskee perhe-eläkettä, ilmoittakaa lisäksi edunjäätäjän nimi ja henkilötunnus.

Valituksen käsittelyn aikana tapahtuvista osoitteenmuutoksista on ilmoitettava eläkelautakunnan kansliaan.

Miten valituskirjelmä allekirjoitetaan

Valituskirjelmä on Teidän tai kirjelmän muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä antamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa valitus on esitettävä

Valituksen on oltava eläkelautakunnassa viimeistään ennen eläkelautakunnan kanslian aukioloajan päättymistä kolmantenakymmenentenä (30) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postitus päivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valituskirjelmä toimitetaan perille

Valituskirjelmän voitte Te tai asiamiehenne lähettää eläkelautakunnalle postitse tai luovuttaa sen henkilökohtaisesti tai lähetin välityksellä. Postittakaa lähetys niin hyvissä ajoin, että se ehtii eläkelautakunnalle viimeistään valitusajan päättymispäivänä.

Eläkelaitos

TILITYS

Parvamaara

Kansaneläkelaitos
Sairausvakuutusrahasto
Nordenskiöldinkatu 12
00250 HELSINKI

Päätös takautuvan eläkkeen maksamisesta annettu

Eläkepäätös annettu

ELÄKKEEN- SAAJA	Sukunimi	Etunimet
	Henkilötunnus	Kansaneläkelaitoksen paikallistoimisto
TAKAUTUVAN OSAN MAKSAMINEN	Eläkkeensaajalle edellä mainitun päätöksen mukaan takautuvasti myönnetystä työkyvyttömyyseläkkeestä on TEL 4 d §:n 4 momentin mukaan päätetty suorittaa sairausvakuutusrahastolle markkaa, joka jakautuu eri vuosille seuraavasti:	
	Vuosi	Mk

ETK 2322 06.84 10.000 TK

MUUTOSPÄÄTÖS

Antopaiva

Postituspaiva

Eläkkeensaaja

Henkiotunnus

Aikaisempi päätös annettu

TYÖELÄKELAKIEN MUKAISEN TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEEN MUUTTAMINEN

MUUTTAMISPÄIVÄ	Työkyvyttömyyden muuttamispaiva	Eläke muuttuu	☐ Täydeksi eläkkeeksi	☐ Osa-eläkkeeksi	Päivämäärä
ELÄKKEEN MÄÄRÄ KUUKAUDESSA					
ELÄKKEEN JATKUMINEN	☐ Eläkettä maksetaan toistaiseksi				
	☐ Eläke on määräaikainen	Eläke päättyy			
	Jos työkyvyttömyys jatkuu tämän jälkeen, on eläkkeensaajan toimitettava uusi lääkärintodistus				Päivämäärä
ELÄKKEEN MAKSU	Maksupaiva	Ensimmäinen suoritus			
Eläkkeen maksamisesta ajalta päätetään erikseen, kun Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistolta on saatu päivärahaa koskeva ilmoitus.					
MAKSUPAIKKA					
LISÄTIETOJA					
ALLEKIRJOITUS					
LIITTEENÄ	Eläkelaskelma				
MUUTOKSENHAKU	Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte valittaa eläkelautakuntaan kääntöpuolella olevan ohjeen mukaisesti.				
NEUVOJA ANTAA	Mikäli Teillä on kysyttävää päätöksestä, voitte kääntyä eläkelaitoksen käsittelijän puoleen.				
	Eläkekäsittelijän nimi			Puhelin	
	Eläkelaitoksen osoite				

MITEN TÄSTÄ PÄÄTOKSESTÄ VOI VALITTAA

Minne valitetaan

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta.

Osoite on: Eläkelautakunta
Opastinsilta 7
00520 HELSINKI

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa, millä tavoin vaaditte päätöstä muutettavaksi. Liittäkää mukaan myös selvitykset, joihin vetoatte.

Merkitkää valituskirjelmään henkilötunnuksenne (ilmenee päätöksestä tai sairausvakuutuskortista) ja osoitteenne sekä ilmoittakaa eläkelaitos, jonka päätöksestä valitatte. Mikäli mahdollista, liittäkää valitukseen jäljennös tästä päätöksestä. Jos valituksenne koskee perhe-eläkettä, ilmoittakaa lisäksi edunjättäjän nimi ja henkilötunnus.

Valituksen käsittelyn aikana tapahtuvista osoitteenmuutoksista on ilmoitettava eläkelautakunnan kansliaan.

Miten valituskirjelmä allekirjoitetaan

Valituskirjelmä on Teidän tai kirjelmän muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä antamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa valitus on esitettävä

Valituksen on oltava eläkelautakunnassa viimeistään ennen eläkelautakunnan kanslian aukioloajan päättymistä kolmantenakymmenentenä (30) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valituskirjelmä toimitetaan perille

Valituskirjelmän voitte Te tai asiamiehenne lähettää eläkelautakunnalle postitse tai luovuttaa sen henkilökohtaisesti tai lähetin välityksellä. Postittakaa lähetys niin hyvissä ajoin, että se ehtii eläkelautakunnalle viimeistään valitusajan päättymispäivänä.

HYLKÄYSPÄÄTÖS

Antopäivä

Postituspäivä

Eläkkeenhakija

Henkilötunnus

Eläkehakemuksen vireilletulopäivä

TYÖELÄKELAKIEN MUKAISEN ELÄKEHAKEMUKSEN HYLKÄÄMINEN

MUUTOKSENHAKU	Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte valittaa eläkelautakuntaan kääntöpuolella olevan ohjeen mukaisesti.	
NEUVOJA ANTAA	Mikäli Teillä on kysyttävää päätöksestä, voitte käännyä eläkelaitoksen käsittelijän puoleen.	
	Eläkekäsittelijän nimi	Puhelin
	Eläkelaitoksen osote	

MITEN TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ VOI VALITTA

Minne valitetaan

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta.

Osoite on: Eläkelautakunta
Opastinsilta 7
00520 HELSINKI

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa, millä tavoin vaaditte päätöstä muutettavaksi. Liittäkää mukaan myös selvitykset, joihin vetoatte.

Merkitkää valituskirjelmään henkilötunnuksenne (ilmenee päätöksestä tai sairausvakuutuskortista) ja osoitteenne sekä ilmoittakaa eläkelaitos, jonka päätöksestä valitatte. Mikäli mahdollista, liittäkää valitukseen jäljennös tästä päätöksestä. Jos valituksenne koskee perhe-eläkettä, ilmoittakaa lisäksi edunjäätäjän nimi ja henkilötunnus.

Valituksen käsittelyn aikana tapahtuvista osoitteenmuutoksista on ilmoitettava eläkelautakunnan kansliaan.

Miten valituskirjelmä allekirjoitetaan

Valituskirjelmä on Teidän tai kirjelmän muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä antamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa valitus on esitettävä

Valituksen on oltava eläkelautakunnassa viimeistään ennen eläkelautakunnan kanslian aukioloajan päättymistä kolmantenakymmenentenä (30) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valituskirjelmä toimitetaan perille

Valituskirjelmän voitte Te tai asiamiehenne lähettää eläkelautakunnalle postitse tai luovuttaa sen henkilökohtaisesti tai lähetin välityksellä. Postittakaa lähetyksen niin hyvissä ajoin, että se ehtii eläkelautakunnalle viimeistään valitusajan päättymispäivänä.

VÄLIAIKAINEN ELÄKEPÄÄTÖS

Päivämäärä

Eläkkeensaaja

Henkilötunnus

Eläkehakemuksen vireilletulopäivä

TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ ETTE VOI VALITTAA. TEILLÄ ON VALITUSOIKEUS MYÖHEMMIN ANNETTAVASTA LOPULLISESTA PÄÄTÖKSESTÄ.

ETK 2345 06 84 4 000 TK	NEUVOJA ANTAA	Mikäli Teillä on kysyttävää päätöksestä, voitte käännyä eläkelaitoksen käsittelijän puoleen.
		Eläkekäsittelijän nimi Puhelin
		Eläkelaitoksen osoite

INTERIMSBESLUT

Datum

Pensionstagare

Personbeteckning

Pensionsansökan anhängiggjord

I DETTA BESLUT FÅR ÄNDRING INTE SÖKAS. I DET SLUTLIGA BESLUTET, SOM GES SENARE, HAR NI RÄTT ATT SÖKA ÄNDRING.

ETK 2345 06.84 4 000 TK

FRÅGOR BESVARAS

Ifall Ni öskar fråga något om beslutet, kan Ni kontakta ärendets handläggare vid pensionsanstalten.

Handläggare

Telefon

Pensionsanstaltens adress

työkyvyttömyyseläke

TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKE

Eläkkeen alkaminen

Täyttä työkyvyttömyyseläkettä maksetaan yleensä sairausvakuutuslain mukaisen ensisijaisuusajan päättymistä seuraavan kuukauden alusta. Ellei ensisijaisuusaikaa ole vahvistettu, eläkettä maksetaan työkyvyttömyyden alkamista seuraavan kuukauden alusta.

Eläkkeen muuttuminen tai lakkaaminen

Jos eläkkeensaaja menee ansiotyöhön, hänen tulee ilmoittaa tästä eläkelaitokselle.

Täysi työkyvyttömyyseläke

Täyden työkyvyttömyyseläkkeen muuttaminen osaeläkkeeksi tulee harkittavaksi, kun eläkkeensaaja pystyy uudelleen ansiotyöhön ja ansiot ovat yli 40 prosenttia aikaisemmista ansioista.

Osaeläke

Osaeläkkeen lakkauttamista harkitaan, kun eläkkeensaajan ansiot ovat yli 60 prosenttia aikaisemmista ansioista.

Eläkkeen lakkauttamista tutkittaessa otetaan lääketieteellisten seikkojen lisäksi huomioon myös esimerkiksi muuttunut työllisyystilanne tai lisäkoulutus. Tilapäisten tai vähäisten ansioiden takia ei eläkettä lakkauteta.

Määräaikainen eläke

Määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen saajan on toimitettava eläkelaitokselle uusi selvitys terveydentilastaan, jos hän on työkyvytön vielä määräajan umpeutuessa. Jos selvityksen perusteella ilmenee, että työkyvyttömyys jatkuu, eläkkeen maksamista jatketaan uudella päätöksellä.

Toistaiseksi myönnetty eläke

Toistaiseksi myönnetty eläke jatkuu niin kauan kuin sen myöntämisen edellytykset pysyvät ennallaan. Tarvittaessa voi eläkelaitos kuitenkin pyytää eläkkeensaajaa toimittamaan terveydentilastaan uuden lääkärinlausunnon.

Jos työkyky on muuttunut, täysi työkyvyttömyyseläke voidaan muuttaa osaeläkkeeksi tai eläke voidaan lakkauttaa kokonaan.

Eläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi

Työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi 65 vuoden iässä. Eri hakemusta ei tarvita.

Eläkkeen perusteena oleva palkka tai työtulo

Eläkkeen perusteena olevaan palkkaan tai työtuloon eivät vaikuta ne ansiot, joita henkilö on saanut sen kalenterivuoden jälkeen, jona hän täytti 63 vuotta.

Työttömyyslisä Jos henkilö on saanut työttömyyskassalta päiväavustusta, eläkkeeseen tulee työttömyyslisä. Tämä ei koske yrittäjien tai maatalousyrittäjien eläkelain perusteella maksettavaa eläkettä.

Työkyvyttömäksitulovuoden ja sitä edeltäneen kalenterivuoden työttömyyspäivistä ei tule työttömyyslisää.

Lapsikorotus Alle 18-vuotiaista lapsista lisätään eläkkeeseen lapsikorotus, jonka suuruus riippuu eläkkeensaajan syntymävuodesta. Korotusta ei makseta vuonna 1939 tai sen jälkeen syntyneen TEL- tai LEL-eläkkeeseen eikä vuonna 1947 tai sen jälkeen syntyneen YEL- tai MYEL-eläkkeeseen.

Indeksitarkistus Eläke tarkistetaan aina tammikuussa TEL-indeksin muutosta vastaavasti. Korotuksen suuruuden vahvistaa sosiaali- ja terveysministeriö.

Eläkkeen verotus Työeläkelakien mukaisesta työkyvyttömyyseläkkeestä pidätetään vero. Eläkkeen alkaessa on eläkkeensaajan toimitettava eläkelaitokselle verokirjansa. Ellei laitos saa verokirjaa, sen on pidätettävä vero korkeimman pidätysprosentin mukaan.

Verotoimisto laskee eläkkeensaajan pyynnöstä verokirjaan henkilökohtaisen pidätysprosentin. Laskennassa otetaan huomioon myös kansaneläke.

Seuraavina vuosina verohallinto toimittaa ennakonpidätysprosentit suoraan eläkelaitokselle. Verokirjaa ei siis enää tarvitse toimittaa sinne.

Eläkelaitos ilmoittaa tiedot maksamistaan eläkkeistä ja toimittamistaan ennakonpidätyksistä sekä eläkkeensaajalle että verottajalle. Eläkkeensaajan ei siis tarvitse enää ilmoittaa näitä tietoja verottajalle.

Osoitteen tai maksupaikan muutos

Eläkkeensaajan on ilmoitettava eläkelaitokselle osoitteensa tai eläkkeensä maksupaikan muutoksesta.

Työeläkelait

TEL = Työntekijäin eläkelaki
LEL = Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (koskee maatalous-, metsä-, rakennus- ja satama-alalla tehtyä työtä)
YEL = Yrittäjien eläkelaki
MYEL = Maatalousyrittäjien eläkelaki

MUUTOSPÄÄTÖS

Antopäivä

Postiinjättöpäivä

Eläkkeensaaja

Edunjättäjä

Henkilötunnus

Aikaisempi päätös annettu

POHJOISMAISTA SOSIAALITURVASOPIMUSTA SOVELTAEN MYÖNNETYN TYÖELÄKKEEN MUUTTAMINEN

MUUTTUMIS- PÄIVÄ	Eläke muuttuu	Päivämäärä
	☐ tulevan ajan eläkkeeksi	☐ vapaakirjaeläkkeeksi
ELÄKKEEN MÄÄRÄ	Eläkkeen määrä kuukaudessa/ indeksi	
ELÄKKEEN JATKUMINEN	☐ Eläke maksetaan toistaiseksi	☐ Eläke päättyy
ELÄKKEEN MAKSU	Maksupäivä	Maksupaikka
	Takautuvan ajan 1.1. - 30.9.1982 osalta tulette saamaan erillisen päätök- sen myöhemmin. Erotuseläkettä ei suoriteta tältä ajalta.	
LIITTEENÄ	Eläkelaskelma	
ALLEKIRJOITUS	Paikka ja aika	

Pohjoismaista myönnettyjen työeläkkeiden yhdistäminen

Uusi pohjoismainen sosiaaliturvasopimus tuli voimaan 1.1.1982. Sopimuksen 23 artiklassa on määräykset eri pohjoismaista tulevien työeläkkeiden laskemisesta silloin, kun useammassa kuin yhdessä pohjoismaassa täyttyvät edellytykset eläkkeeseen, jossa on otettu huomioon ns. tuleva palvelusaika eläkeiän täyttämiseen asti. Tällainen eläke myönnetään ainoastaan siitä maasta, josta maksettava tulevaan palvelusaikaan perustuva osa eläkkeestä on suurin. Toisista pohjoismaista myönnetään eläke, joka kussakin maassa on karttunut todellisen palvelusajan perusteella.

Pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen 34 artiklan 3 kappaleen mukaan lasketaan myös sopimuksen voimaantullessa maksettavina olleet eläkkeet uudelleen edellä selostettua laskentasäännöstä soveltaen. Tämä laskeminen ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että eläkkeensaajan eri pohjoismaista saamien työeläkkeiden yhteismäärä alenisi.

Uuden sosiaaliturvasopimuksen mukainen laskentasääntö tekee aikaisempaan sopimukseen sisältyneen erotuseläkkeen tarpeettomaksi, joten tällaista eläkettä ei enää tule suoritettavaksi 31.12.1981 jälkeiseltä ajalta.

MITEN TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ VOI VALITTA

Minne valitetaan

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta.

Osoite on: Eläkelautakunta
Opastinsilta 7
00520 HELSINKI 52

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa, millä tavoin vaaditte päätöstä muutettavaksi. Liittäkää mukaan myös selvitykset, joihin vetoatte.

Merkittäkää valituskirjelmään henkilötunnuksenne (ilmenee päätöksestä tai sairausvakuutuskortista) ja osoitteenne sekä ilmoittakaa eläkelaitos, jonka päätöksestä valitatte. Mikäli mahdollista, liittäkää valitukseen jäljennös tästä päätöksestä. Jos valituksenne koskee perhe-eläkettä, ilmoittakaa lisäksi edunjättäjän nimi ja henkilötunnus.

Valituksen käsittelyn aikana tapahtuvista osoitteenmuutoksista on ilmoitettava eläkelautakunnan kansliaan.

Miten valituskirjelmä allekirjoitetaan

Valituskirjelmä on Teidän tai kirjelmän muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä antamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa valitus on esitettävä

Valituksen on oltava eläkelautakunnassa viimeistään ennen eläkelautakunnan kanslian aukioloajan päättymistä kolmantenkymmenentenä (30) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valituskirjelmä toimitetaan perille

Valituskirjelmän voitte Te tai asiamiehenne lähettää eläkelautakunnalle postitse tai luovuttaa sen henkilökohtaisesti tai lähetin välityksellä. Postittakaa lähetys niin hyvissä ajoin, että se ehtii eläkelautakunnalle viimeistään valitusajan päättymispäivänä.

ELÄKELAUTAKUNTA

MUUTOKSENHAKUOSOITUS

Mitä eläkelautakunnan päätökseen tyytymättömän on tehtävä aikoessaan saattaa eläkelautakunnan päätöksen ylemmän valitusasteen tutkittavaksi.

Minne valitetaan

Päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta vakuutus-oikeudelta. Sen osoite on:

Lönnrotinkatu 13, 00120 HELSINKI 12

Miten valitetaan

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Valituskirjelmä on valittajan tai sen muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Milloin valittaja ei itse allekirjoita valitusta, on mukaan liitettävä valtakirja. Jos valituksen on laatinut muu kuin valittaja itse, on valituskirjelmässä ilmoitettava laatijan ammatti ja asuinpaikka. Valituskirjelmään on liitettävä eläkelautakunnan päätös alkuperäisenä tai oikeaksi todistettuna jäljennöksenä.

Missä ajassa on valitettava

Valituksen on oltava vakuutusosoikeudessa viimeistään ennen virka-ajan päättymistä kolmantenakymmenentenä (30.) päivänä sen päivän jälkeen, jona valittaja sai tiedon päätöksestä. Jos valitus lähetetään postitse, on se annettava postin kuljetettavaksi niin ajoissa, että valituskirjelmän sisältävä postilähetys tai ilmoitus lähetyksen saapumisesta postin osoitetoimipaikkaan annetaan vakuutusosoikeudelle ennen edellä mainitun määräajan päättymistä.

Valittajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei valituksen yhteydessä muuta näytetä, seitsemäntenä (7.) päivänä sen päivän jälkeen, kun päätös on eläkelautakunnassa hänen ilmoittamallaan osoitteella varustettuna pantu postiin. Muussa tapauksessa katsotaan tiedoksisaannin tapahtuneen silloin, kun se päätökseen tehdyn merkinnän mukaan on annettu asianosaiselle tai asiamiehelle tai päätöksen noutamisen tehtäväkseen saaneelle lähetille.

Miten valituskirjelmä toimitetaan perille

Valittaja tai hänen asiamiehensä voi toimittaa valituskirjelmän vakuutusosoikeudelle joko henkilökohtaisesti, lähettiä käyttäen tai postitse omalla vastuullaan varustettuna voimassaolevan postitaksan mukaisella postimaksulla.